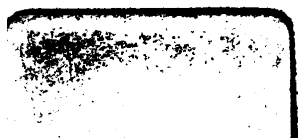

Google

LETTER
SK

KELLGREN

3

NIQ
1811

JOH. HENR. KELLGRENS

SAMLADE

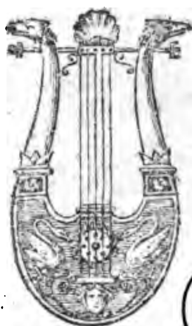
331

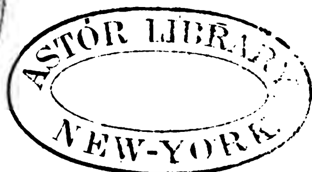
SKRIFTER.

2

TREDJE BANDET.

TREDJE UPLAGAN.

STOCKHOLM,

Tryckt hos JOHAN PEHR LINDH, 1811.

TREDJE BANDETS INNEHÅLL.

IMITATIONER OCH ÖFVERSÄTTNINGAR.

(Fortsättning.)

PROSAISKA SKRIFTER.

TILLÄGGNINGAR.

IMITATIONER

OCH

ÖFVERSÄTTNINGAR.

Fortsättning.

OLYMPIE,

TRAGEDIE

I

FEM ACTER,

AF

VOLTAIRE.

FÖRSTA GÅNGEN UPFÖRD PÅ KONGL. DRAMATISKA THEATREN 1792.

PERSONERNE.

CASSANDER, Antipates Son, Konung i Macedonien.

ANTIGONE, Konung öfver en del af Asien.

STATIRA, Alexanders Enka, först känd som Pråstinna, under namn af Arzane.

OLYMPIE, Dotter af Alexander och Statira.

Öfverste Pråsten i Ephesi Tempel.

SOSTENE, Cassanders Förtrogne.) Höfdingar.
HERMAS, Antigones Förtrogne.)

Statiras Pråstinna.

En af de ringare Pråsterne.

Pråster.

Invigde.

Pråstinnor.

Soldater.

Folket.

Scenen år i Ephesi Tempel.

OLYMPIE.

FÖRSTA ACTEN.

FÖRSTA SCENEN.

Fonden af Theatren föreställer et Tempel, hvars 3:ne tilslutna Portar prydas af breda Pilastrer. Båda flyglarne formera en stor Peristile, SOSTENE *synes i Peristilen. Den stora Porten öpnas:* CASSANDER, *fördjupad i sorg och smärta, nalkas långsamt* SOSTENE; *och Porten tilslutes.*

CASSANDER. SOSTENE.

CASSANDER.

På dessa andagtsvårf, dem heligt mörker höljer,
I dag et önskadt slut, och Gudars blidkan, följer:
Et mindre smärtsamt lif jag åndtlig hoppas tör —
Jag andas.

SOSTENE.

Gläds, min Kung! jag sälla budskap för.
De krigsmån, som förut er faders vapen burit,
En lika trohetsed åt eder fana svurit:
Hos Macedoniens Folk jag villig lydnad rönt;
Och Ephesus ert mod med Kronan har belönt.
Den del, ni Antigone i eder åra gifver,

Et lyckligt förebud til störa öden blifver;
Och då i Templets skygd er magt sin början tar,
Hon både Gudars nåd och menskjors kärlek har.
Ni äfven invigd är: et namn, som vördnad njuter;
Et namn, som ökad glans kring eder höghet gjuter;
Gå, visa er.

CASSANDER.

Nej här dit öga finna skall
Min äras högsta pligt, mit hjertas första kall.
På denna helga stund, så dyr för mina dagar,
Til Gudars Altare man Olympie ledsagar:
Der skall des rena dygd försona mina brott.
Än känner hon dem ej; ej den, som dem begått.
Må lugnet i mit bröst på qvalets stormar följa;
Och hemlighetens natt i evigt mörker dölja
Det missdåd, som en fläck uppå min ära var —
Det blod som henne födt, det blod jag gjutit har!

SOSTENE.

Hvad, Herre?- Detta barn, som från Euphratens stränder
Med segren hämtadt blef af eder faders händer,
En slaf til den er hand sin ädla omsorg sträckt,
Uti Cassanders bröst, så gruflig oro väckt!

CASSANDER.

Hon slaf, Sostene! - förskräcks, at detta ordet nämna:
En skymf, den alt mit blod ej fyllest gör at hämna.
Min far, som endast råd af varsamheten sport,
Med omsorg hennes börd för verlden dölja bordt:

Hvad säger jag? - o tid! o brott! o mörka dagar! —
Hon bland de offer var, som efter krigets lagar
En grym Regeringskonst åt egen trygghet bōd.
Jag sjelf, i hämnad född och van vid blod och död,
Likvål, til ömkan rörd, vid detta barnets smärta,
Tilbakahöll den dolk jag sänkt i modrens hjerta;
Hon aldrig veta fick mit brott, mit raseri.
Hvad säll okunnighet! behåll den, Olympie!
Du i Cassanders namn en vän, en fader vördat:
Ach! hade du mig känt, dig ren min åsyn mördat.

SOSTENE.

I dessa dolda djup jag icke forska bör:
Jag endast tala vill om hvad er fördel rör.
Bland dessa Kungars mångd, som Asiens länder härja,
Af Alexanders Thron at några spillror bärga,
Den tappre Antigone er enda Bundsbror år.

CASSANDER.

Jag i et redligt bröst vår svurna vänskap bår.
Jag hålla skall min tro.

SOSTENE.

Han bör ej sin förglömma,
Likvål, på någon tid, af vissa skäl at dömma,
Mig tycks, en hemlig köld för eder slutit har
Et hjerta, som förut så rent, så öppet var.

CASSANDER.

Jag älskat Antigone... Jag för hans hat ej bäfvar.
Men du, Statiras hamn, som blodig för mig svåfvar!

Du, Alexanders själ, hvars hot jag håpen ser!
Har ej mit qval, min eld tilfyllest hämnat er?
Ach! måtte, Olympie, du deras stoft beveka
At ej mit hjerta mer en saknad frid förneka!
Gå, lätta med din dygd de fasors tyngd jag drar!
Blif, hos en vredgad Gud, min tolk, och mit försvar!
Men hvilken syn! ej väl, man Templet öpna hinner,
Och ren sig Antigone inom des borg befinner.

ANDRA SCENEN.

CASSANDER. SOSTENE. ANTIGONE.
HERMAS.

ANTIGONE *til Hermas, i fonden af Theatren.*

Nej denna hemlighet ej döljs mig utan skäl:
Jag går, at läsa den i djupet af hans själ.
Du! vänta mig.

CASSANDER *til Antigone.*

Då knapt ännu man dagen skådar;
Hvad är för vigtigt mål, som eder ankomst bådar?

ANTIGONE.

Vår fördel, Prins — Det värf sen ni til ända bragt,
Hvarmed ni blidka trodt de vreda Gudars magt,
Är tid at ofördröjdt på jordens delning tänka.
Man dessa dagars helgd med mod ej vågat kränka.

För edra andagtsrön, dem folket vördnad gett,
Oenighet och våld man flygtigt vika sett.
Det var en hvilostund för krigarns trötta händer:
Men hvilans tid är kort — snart skola dessa länder
För plundring, svärd och brand, et rof å nyo bli;
Och hatet brista ut med dubbelt raseri.
Antipater är död — Vårt mod, som lika brinner,
För hans begynta vårf en lycklig utgång finner.
Han hade aldrig tålt, at i hans lefnadstid
En låg Antiochus, en oförtjent Lagid,
Til Alexanders blygd, des Krona vågat bära,
Och trotsa våra svärd och tåfla om vår ära.

CASSANDER.

Ach! hvarför äga vi ej Alexander mer?
Han skulle med en blick de djerfva störtat ner.
Hvi lefver han ej än!

ANTIGONE.

Hvad hör jag? ni Cassander,
Son af Antipater . . . ni gråter Alexander!
Hvad är då, som så djupt er ånger fästat har,
Då äfven til hans död ni sjelf ej brottslig var.

CASSANDER.

Min hand har vållat den!

ANTIGONE.

Er hand man blott förvillat,
Men ni et offer fällt, som hela Grekland gillat.
Ren verlden tröttnade at vara gäck och slaf

Utaf en vild Despot — Athen med nöje gaf
Det gift, som til hans straff af sjelfva Himlen ämnadts
Blef hemligt af er far i edra händer lämnadt.
Des bruk var allom doldt; och eder aldramest.
Ni var ännu et barn; ni tjente vid den fest,
Vid denna sista fest, som slöt tyrannens dagar.

CASSANDER.

Ni fåfängt, Antigone, et nidingsbrott försvagar . . .

ANTIGONE.

Et nidingsbrott! . . . Jag ej er svaghet gilla kan.
Uphöjer ni til Gud en Cliti baneman?
En dåre, stolt och låg, som, skymfande sin moder,
Tog namn af Gudars son, och kräfde deras stoder;
Som för en kufvad Jord, et dyrkadt föremål,
Af lyckan fått en Thron — af oss förtjent et bål.
Han sjelf en niding var. Oss lända skall til heder,
At vi tyrannens Thron och Altar störtat neder;
Och då en giftig dryck gjort ända på hans dar,
Man mensklighetens rätt och Gudars hämnat har.

CASSANDER.

Jag nekar ej hans fel, jag häldre dem förlåter —
Men han en Hjelte var; men jag min Kung begråter.

ANTIGONE.

Han, Hjelte?

CASSANDER.

Tviflar ni?

ANTIGONE.

Var det då ej vår magt,

Vårt mod, vår arm, som grund til all hans höghet lagt?
Han var en otacksam.

CASSANDER.

Jag ej hans minne håder.
Hvem mera otack röjt ån våra egna fåder?
De alla stråfvat up til samma åras mål:
Men hvilken neslighet at mörda hans Gemål!
Ach! hans Gemål, hans barn! må ej mit hjerta båfva?

ANTIGONE.

En tid af sjutton år så fåfångt agg bordt qvåfva:
Vet, en Darii måg, en stolt Persanisk Drott,
Var ej vår Konung mer, men vi hans slafvar blott.
Var då er önskan den, om ni hans maka skonat,
At se des grymma hat uti vårt blod försonadt;
At se des bödlars flock oss slåpa om hvarann,
Til offer åt des slågt, til offer åt des man?
Ren våpnar hon sit folk — Antipater med fara,
På denna hårjnings dag, slapp undan hennes snara.
Ni frålsade er far.

CASSANDER.

Men hvarför med et brott?
Men hvarför har min hand Statiras mord begått?

ANTIGONE.

Det krigets öde år — Men under vapnens åra,
Bör intet vekligt qval en Hjeltes hjerta tåra.

CASSANDER.

Jag tilstår detta qval har all min sållhet krånkt.
Af hennes skugga följd, af hennes blod bestånkt,

Förfärad för mig sjelf, och höljd af blygd och fasa
At mot en qvinnas bröst mit svärd har kunnat rasa,
Jag länge suckat har.

ANTIGONE.

Men säg i dag, hvad skäl
Til mera häftigt qval har uprört eder själ?
Som vän jag trodde våg til edert hjerta äga:
Men ni förställer er.

CASSANDER.

Min vän, hvad skall jag säga?
Tro mig, det gifs' en tid, då dygden i vårt bröst
Med häpnad vaknar up, vid ångrens klagoröst;
Då våra fordna brott - hvars agg vi fåfängt qväfva! -
I fasans mörka drägt för våra ögon sväfva.

ANTIGONE.

Glöm dessa skuggors hot, som spöka i er själ;
Men glöm ej, Prins! er pligt, vår heder, och vårt väl.
Om ångren något styng til edert hjerta sänder;
Så ångra framför alt, at våra vundna länder
En låg Antiochus til rof och sköfling ge —
Må Asien än en gång de Grekers styrka se!
Må än en gång Euphrat för våra vapen bäfva!
Bland dessa Kungars hop, som sig ur stoftet häfva,
Ej en är Kronan värd, ej en från barna-år,
Som vi, til äran gått i Alexanders spår:
De andre lefva ej.

CASSANDER.

Ja, åt hans stoft tör hända
Dem ren en hämdemagt til offer velat sända.

ANTIGONE.

Vi lefva — det är nog. Det lemnas åt vårt hopp,
At denna fallna Thron ur gruset resa opp.
Han blef, vid segrarns död, den mest förtjente lämnad.
Om jag den taga djerfs, den blott åt mig var ämnad —
Den äger högsta rätt, som högsta styrkan har.
Förenom då vår magt, förenom vårt försvar,
Förnyom segrens lopp och Greklands skymda ära;
Och då vi blott en själ i tvånne hjertan bära,
Det stärka skall vår arm mot deras tyranni,
Som börd och dygd förnekt at våra likar bli:
Säg, lofvar ni mig det?

CASSANDER.

Min ed, min hand jag gifver.
Vår sak gemensam är; er hämd min egen blifver.
En svag, ovärdig hand Egyptens Spira bär,
Och Asien dagligt rof för nya Herrar är:
Jag strida skall för min, för er, för Greklands heder.

ANTIGONE.

Er fördel är en pant af edra gifna eder:
Men mer, än eders helgd och egen fördels vigt,
Mit hjerta anse bör er ädla vänskaps pligt —
Men denna vänskap sjelf en fordran åt mig lånar:
Säg, vågrar ni mig den?

CASSANDER.

Er tvekan det förtjenar;
Den förolämpar mig. — Alt är til ert behag,
Som fins uti min magt. Begär, det blir min lag.

ANTIGONE.

Kan hända, och med skäl, det er förundran väcker,
At til så ringa mål sig all min önskan sträcker:
Jag blott en slaf begär —

CASSANDER.

Förnöjd at tjena er,
Jag til ert fria val dem alla öfverger.

ANTIGONE, *som med en skarpsynt blick betraktar Cassander.*

En ung slafvinna blott mit hjertas val behagar,
Som förd från Babylon i sina barndoms dagar
Er faders byte blef — Jag hoppas denna lön
För all min gjorda tjenst och mina trohets rön.
Med misshag för det våld er far mot henne öfvat,
Min ömhet hägna vill den oskuld, han bedröfvat.
Des namn är . . . Olympie.

CASSANDER, *afsides.*

O Gud! hvad har jag hört?
I hvad bedrägligt nät har han min vänskap fört
Jag! lemna Olympie?

ANTIGONE.

Cassander! bör jag dömma,
At ni så hastigt ren ert löfte kunnat glömma?

Ni

Ni vet, i minsta sak et afslag stöta plär:
Jag tror at såra mig, ej eder afsigt är?

CASSANDER.

Nej, om jag tvungen är mit löfte återtaga;
Ger det åt vånskapen ej något skål at klaga:
Jag endast lofvat har, hvad jag mig möjligt tänkt.
I dessa djupa hvalf, dem helig vördnad stängt;
Der hemlighetens natt en okänd dyrkan höljer,
Ibland Prestinnors krets sig Olympie fördöljer.
Men snart man öpna skall det slutna Templets port,
Och dagen visa er den skatt, er vägras bordt...
Då döm mig, men ej förr. Jag går, men skall ej dröja —
Bland nya undrans mål ni inan kort skall röja,
Om Jorden Segrare, om Thronen Kungar har,
Åt hvilka Olympie sin frihet skyldig var.

(Han går åter in i Templet, och Sortene från Theatern.)

TREDJE SCENEN.

ANTIGONE. HERMAS, *i Peristilen.*

HERMAS.

Hvad? I en Hjeltes bröst så veklig låga brinner!
Då Asiens vida fält man åter härjadt finner;
Då i sin högsta nöd det er om räddning ber;
Då Alexanders Thron man nesligt trampad ser;

Då ni er tappra arm til envålds-spiran sträcker:
En slaf det ämne är, som eder omsorg väcker!

ANTIGONE.

Jag tillstår, detta alt din undran billig gör:
Men Hermas! jag har skäl, dem jag ej yppa tör.
Kanske den låga börd, man denna slafven gifver,
Et vigtigt forskningsmål för Asiens Kungar blifver,
För hvarje Prins, hvars blick åt stora bragder kär,
Til Alexanders Thron djerfs lyfta sitt begär.
Mig tycks, at man med flit des härkomst dölja söker:
Hvar dag med nya skäl min vakna misstro öker. —
I dessa murars krets, som fångslat hennes dar,
Jag någon gång min blick på henne fästat har.
Des anletsdrag, den tid, de rum, hvarpå hon föddes;
De rykten om des död, som ibland folketströddes;
Cassanders vördnadsprof; hans grymma samvetsqval;
Det mörker och den konst som sveper in hans tal:
Af alt jag sluta bör, at ej min gissning felat:

HERMAS.

Man tror, han som en far sin vård åt henne delat.

ANTIGONE.

Det röjas skall — Men ren, se Templet öpnas oss;
Des Altar blomsterkrönt i sken af hundra bloss!
Man någon glädjefest på denna dag bereder —
Men hvad? Cassander sjelf til Altarfoten leder
Den unga Olympie, beprydd i bröllopsskrud! .

FJERDE SCENEN.

Templets portar. öpna sig alla tre: och inom des sköte ses Prästerne på en sida och Prästinnorne på den andra, med långsamma steg nalkas. De äro alla klädde i hvitt, med gördlar som hänga til marken. CASSANDER *och* OLYMPIE *lägga handen på Altaret.* ANTIGONE *och* HERMAS *stadna qvar i peristilen, med en del af Folket, som intränger från alla sidor.*

CASSANDER.

Du, alla Kungars Kung! du, alla Gudars Gud,
Som uptäckt för min själ den dyrkan som dig egnar;
Som krossar ondskans magt, men dygd och oskuld hägnar;
Som til et ångradt brott med blidkadt öga ser!
Bekräfta, Himlars Gud! de löften jag dig ger! —
Kom, ömma Olympie, at ge mit hjerta lagar!
Dig offrar jag min Thron; dig offras mina dagar;
At dig, jag en så ren, så helig kärlek svär,
Som denna Vestas eld, hvars låga evig är.
Och er, J Himla-barn, Prestinnor! er jag beder
Gån, bären I min bön, mit löfte, mina eder,
Up til de Gudars Thron, som skåda i min själ,
Och vänden af den storm, som hota kan mit väl

OLYMPIE.

Må du, all godhets Gud! den ädla hand belöna,
Hvars faderliga vård jag all min tid fått röna!

Förlång min älsklings lif, min ömma makas dar:
Låt honom värdig bli din nåd, och dit förevar!
Du läser i min själ — Den Krona han mig gifver,
En svag, en ringa skänk emot hans hjerta blifver:
Tag du med nåd emot min bön, min ömhets röst;
Och helga sjelf den eld, du tändt i detta bröst —
Men samla kring mit lif de grufligaste plågor,
Slå mig med hämdens blixt, stört mig i djupets lågor;
Om jag et ögonblick kan glömma ur min håg
Den sällhet han mig gaf, det mörker der jag låg!

ANTIGONE.

Hvad hör jag?

CASSANDER.

Vändom om til Helgedomens sköte,
Der sällheten i dag går kärleken til möte —
Nu, helgen denna fest, Prästinnors våna tropp!
Den fest, som börja skall min lefnads glada lopp
I dessa Gudars skygd, hvars godhet J mig bådat;
Hvars bild, jag, Olympie! i dina blickar skådat —
Döm, Antigone! nu döm, af hvad ert öga sett,
Om jag tilräckligt svar på eder fordran gett.
Jag lemnar åt er sjelf, ert samvete at säga,
Om eder hand haft rätt, at denna slafven äga;
Om kärlek någon tid et dylikt offer gjort;
Om vänskap någon tid det offret kräfva bordt?
I annat alt beredd at eder önskan främja,
Jag detta afslag, Prins! ej störa trodt vår sämja.

(De gå åter in i Templet. Portarne tilslutas, och Folket lemnar peristilen.)

FEMTE SCENEN.

ANTIGONE OCH HERMAS, *i peristilen.*

ANTIGONE.

All tvekan skingrad är, hans afsigt yppas mig:
Han trotsa djerfs — men vet, han går at störta sig —
Jag känner här den man, som, kastad fram och åter,
Än retar Gudars hämd; än minsta fel begråter;
Hvars ärelystna håg med fördel lånar vigt
Af Politikens svek, och Religionens digt;
Öm, häftig, svag, et rof för alla lustars låga,
Och snar at ångra alt, som snar at alting våga —
Han! giftas med en slaf? Nej, man ej tänka bör
At han af kärlek blott sig så förnedrad gör —
Hvem vet, om denna slaf ej i sin härkomst äger
Et värde, et behag som skönhet öfverväger,
Om han ej hoppas tör, förmäld med Olympie,
Et anspråk någon dag at Kungars Konung bli.
Som vanlig älskare utaf en vanlig qvinna,
Han mit förtroende bordt mindre vådligt finna.
Kanske du inan kort, och än i dag, skall se
Den svaga vänskapen sit rum åt hatet ge.

HERMAS.

Men denna konst, den list, ni trodt hans anslag styra,
Kan hända är det blott et villadt hjertas yra.
Hur ofta drifver ej begärens tyranni
Til dessa höga värf, som hopens undran bli?

Hur mången dåres nyck man som en gåta tyder;
Och svagheten med namn af Politik bepryder!
Cassander är ej den, som första profvet gaf
Af en Monark, som sänkt sin spira til en slaf.
Man Hjeltar funnit har, och alla dar skall finna,
Som trotsat Konungar — och knäböjt för en qvinna.

ANTIGONE.

Ja, Hermas, hvad du sagt, all sanning har — Likväl
Bestyrks, af hvad jag sett, misstankan i min själ.
Hvad vet jag?-Olympie...den blick,den hand hon sträckte,
Kanske i detta bröst en svartsjuk låga väckte;
Kanske gaf kärleken ny styrka åt min harm:
Jag känt, vid denna syn, en dolk uti min barm.
Cassander har ej rätt at ensam svaghet röja;
At ensam sit begär — och mig til trots! — förnöja.

HERMAS.

Men eder trohets-ed, de heligaste band,
Såg, hade då ej mer en magt på Kungars hand?
Så många löftens vigt, som Gudars borgen bära;
Förenta farors lott; och delta bragders ära;
Och vundna segrars pris, och de som förestå:
Alt skall då på en dag och som en dröm förgå! —
Fins då på jorden ej af vänskap et exempel?

ANTIGONE.

Hans lof är allmänt spordt, han har i Grekland Tempel -
Men hemligt lyds en Gud som intet lof begär,
Som inga Tempel har . . . Det — egennyttan är. —

Cassander döljer sig; men sveket genomlyser.
Cassander til min blick en hemlig misstro hyser...
Han äger skål dertil — Förn denna sol gått ner,
Kanske han Olympie i mina armar ser.

HERMAS.

Hvad? har han ej des hand?-Och denna fridens boning,
Som evigt helgad är åt dyrkan och försoning,
Begär den ej ert skydd? —

(Emedlertid ser man Präster, Prästinnor och Invigde mot fonden gå tvärs öfver Theatern, med palmqvistar och blommor i händerne. En Bröllopsmarche höres bakom Theatern.)

Ren under glädjens ljud,
Den sälla skaran går at offra Hymens Gud;
Och kärlek tyckes sjelf sin seger-högtid smycka.

ANTIGONE.

Nej, Hermas! än är tid at röfvet undanrycka:
Kom, til dit kända nit jag full förtröstan bär —
Folk, Gudar, Lagar ... alt, uppå min sida är,
Jag undfly vill et rum, hvars pragt mig förolämpar.
Min bana vidgar sig — Gå, kalla mina kämpar —
Snart denna helgedom, der man mig gäcka tänkt,
Skall ses med annat blod, än offrens blod, bestänkt.

ANDRA ACTEN.

FÖRSTA SCENEN.

ÖFVERSTE PRÅSTEN. PRÅSTER. PRÅSTINNOR.

(De trenne öpnade Templets portar bemärka, at denna och flera Scener som, för at väl höras, måste föreställas i peristilen, likväl tildraga sig i det inra af Templet.)

ÖFVERSTE PRÅSTEN.

Hvad! — På de helga rum, der dygden fristad finner;
På denna stora dag, då brottet tilgift vinner;
Man en Pråstinna ser, som djerft sig vågra tör
Til det försoningsverk des hand fullkomna bör? —
Kan vål Arzane så långt sin svurna pligt förglömma?

EN LÅGRE PRÅSTINNA, *som tilhör Statira.*

Från verldens åsyn skild, Arzane i tystnans gömma,
Af sina tårar höljd, åt Himlen offer bår,
At evigt dölja sig, des enda önskan år;
Des enda tröst, at hår en hemlig klagan gjuta;
Och sucka til den dag, som skall des plågor sluta.

ÖFVERSTE PRÅSTEN.

Des öde ömmar oss — men sjelfva Himlens skick
Har åskat hennes tjenst på dessa ögonblick.
Hon vet, på all den tid, hon hår i Templet dvåljes,

I dag af ödets röst, hon första gången väljes.
Gån, fören henne hit — Hvad Gudar förelagt,
Ej, brottsligt, rubbas kan af någon dödlig magt.
Arzane åt Olympie des prydning skall bereda,
Och henne i triumph til Gudars Altar leda:
Cassander, medlem ren af våra dolda råd,
Skall, renad af des hand, bli vårdig Gudars nåd.
Alt måste upfyldt bli, hvad Himlen föreskrifvit:
De bud, som Herren sjelf åt våra Fäder gifvit,
De äga mera vigt, än Kungars lösa lag,
Som vacklar, bytes om och rifves hvarje dag.

ANDRA SCENEN.

ÖFVERSTE PRÅSTEN. PRÅSTER.
PRÅSTINNOR. STATIRA.

ÖFVERSTE PRÅSTEN.

Arzane! vi våga ej de domar återkalla,
Som eder lydnads pligt på dessa rum befalla.
Ifrån den första stund ni låndt til denna ort,
Och der, til Gudars tjenst, er lefnad helgad gjort,
Är nu den enda gång er Himlen täckts förklara,
At sina lagars tolk för Asiens Herrar vara —
Gå, visa eder värd at tala i hans namn.

STATIRA, *betäckt med et dok som åtföljer hennes ansigte, utan at dölja det; och för öfrigt klädd som de andre Prästinnorne.*

O Gud! — sen sjutton år, i glömskans tysta famn,
Mig dessa murars hvalf ur verldens åsyn slutit,
Jag här min enda tröst i enslig klagan njutit:
Jag ren i grafven låg —
(til Öfverste Prästen.)
och du des hvila stör!
Och du, til nya qval, mig up i dagen för! —
Jag hade alt förglömt, jag velat alt förlåta,
Blott at jag okänd här fått utan vittne gråta,
Och dö!

ÖFVERSTE PRÄSTEN.

Men Himlen sjelf er andra lagar ger —
Och nu, den första gång, ni eder kallad ser
At i vår Helgedom en främling införlifva,
Kan ej ert namn, er börd, oss längre okänd blifva.

STATIRA.

Namn! börd - fåfänga ljud! - hvad gäller hvem jag är?
Mon, bättre än jag sjelf, ej Gud mig känna lär? —
Monarkers blod, det blod i slafvens ådror rinner,
För alla Gudars Gud et lika värde finner.
På tomma titlars klang om förr jag aktning gaf;
Alt nu mig följa bör i natten af min graf:
All hugkomst härutaf låt mig för evigt glömma!

ÖFVERSTE PRÄSTEN.

Vi långt utur vårt stånd alt sken af högmod dömma;

Men af er lydnad nu den Högste blott begår
Et enda sannings ord: ert namn, och hvem ni år —
Ni båfvar — af hvad skål kan eder håpnad våckas?

STATIRA.

Ni sjelf skall finna skål at håpna och förskråckas —
(*Til Pråsterna.*)
J, som til Himlens tjenst hår offren edra dar,
Må mellan Gud och er mit tal bli i förvar!

ÖFVERSTE PRÅSTEN.

Vi alla, svårja det.

STATIRA.

Men vårdes först mig svara:
Såg, åger det vål grund, at bland vår helga skara
Cassander invigd år? — Har han försoning fått?

ÖFVERSTE PRÅSTEN.

Ja, denna dag —

STATIRA.

Hvem han, hvars grufveliga brott ...

ÖFVERSTE PRÅSTEN.

Alt brottsligt år för Gud, om han sig ej förbarmar.
Och skulle oskuld blott få fly uti hans armar,
Hvem kom at offra mer i detta Templets skygd? —
Nej ångren, ångren år de dödeligas dygd.
Så år det hjertats tröst, som sina fel begråter,
At menniskan år svag, och Himmelen förlåter.

STATIRA.

Vålan — om ni då vet, för hvilket öfverdåd

Han fruktar Gudars hämd, och söker deras nåd;
Om eder är bekant, at han sin Konung mördat —
En Konung hvilkens namn man likt med Gudars vördat -
Om ni det möjligt tror, at han sig vågat har
För Alexanders syn, som än ej slocknad var,
At i' des makas bröst det grymma stålet sänka
Och med sin Drottnings blod sin Herres lik bestänka:
Er häpnad ökas skall, då jag er kånna lår
En hemlighet som än för verlden bortgömd är —
Vet, denna Drottning sjelf, hvars lof kring jorden hunnit;
Hon, som bland Asiens folk et dyrkadt minne vunnit,
Hon, sista lämningen af Persiens Kungahus ....
Hon talar här med er.

(Prästerne och Prästinnorne uplyfta sina händer och nedböja sig mot jorden.)

ÖFVERSTE PRÄSTEN.

Hvad ord! hvad grufligt ljus! —
O Gudar! som er nåd mot stoftets ringhet öfven;
Med hvilka tunga slag J edra likar pröfven!
Statira här! bland oss! bland Templets tjenstetropp!
Tillåt, för edra knän, min vördnads pligt ....

STATIRA.

Stig opp!
Jag är ej Drottning mer - Om jag er vördnad kräfver;
Så är det åt den sorg, den smärta mig förqväfver.
Så full af vansklighet är då all höghets lott!
De qval, min fader rönt, jag sjelf erfara fått
De dar, då Babylon var sänkt i blod och lågor.

Darius, Kungars Kung, när han i brist och plågor
Och flyktig från sin Thron, i öknar vilse dref;
Af egna vänners hand förrädiskt mördad blef.
En usel främling blott, på den han aldrig tänkte,
Sin omsorg åt hans lif i sista timman skänkte.

(visar den ringare Prästinnan.)

Ni här en qvinna ser, som förr mig okänd var:
Des hand, des enda hand har frälsat mina dar.
Af alla vänner glömd, i dödens öpna fara,
Hon ensam ryckte mig ur mina bödlars skara.
Hon dock en flykting var — Jag leddes af des hand
Til denna fridens ort, vid gränsen af mit Land.
Jag tusen ulfvar såg utaf mit rof sig föda,
Och fältet öfverhöljdt af döende och döda;
Ur Alexanders Här soldater Kungar bli,
Och namn af segrar ges åt våld och barbari —
Med fasa för en verld, som endast plågor skänkte,
Jag ren i grafvens natt mig lefvande försänkte.
Jag gråter än et barn, som af en mordisk arm
Slets, färgadt med mit blod, ifrån min stela barm.
För alt mit Hof, min slägt, jag denna främling funnit -
Far, Dotter och Gemål; alt, alt för mig försvunnit...
Blott Gud mig öfrig är.

ÖFVERSTE PRÄSTEN.

Han blifve då er tröst! —.
Från Thronen i hans sköt ni kallas af hans röst.
Hans Tempel är ert Hof — må der er sällhet vakna,

Uti det trygga lugn, som Jordens Herrar sakna!
Glöm en förskräcklig Thron, som från sin fordna pragt
Snart blifvit har et mål för ömkan och förakt.

STATIRA.

Til tröst jag någon gång i detta Tempel väcktes —
Men sjelf ni finna bör, hur grufligt jag förskräcktes,
När jag Cassander här de Gudar blidka fann,
Hvars hämd jag hvarje dag mot honom ropat an.

ÖFVERSTE PRÄSTEN.

Visst är ert offer stort; visst må ert hjerta svida ...
Men Lagen talat har; ert hjerta får ej strida:
Ni erkänt denna lag.

STATIRA.

Mon jag förutsett har
Den faseliga pligt, hvartil jag ämnad var? —
Mit lif, i sorgers natt, likt gråfvens lampa brinner,
Snart mattas mer och mer, och bleknar och försvinner.
De korta ögonblick, som unnas än kanske,
Hvad tjena de väl til? ...

ÖFVERSTE PRÄSTEN.

At ge förlåtelse —
Ni sjelf har stakat ut er lefnads helga bana:
Se ej tilbaka — följ, dit edra pligter mana —
De sälla Andars flock i evig stillhet bo;
Passioners vilda storm ej rubbar deras ro:
Der skåda de en dag, som inga moln befläcka;
Der lefva de för Gud — Vi lika sällhet räcka.

En lycklig enslighet oss lår, på lika sätt,
At glömma lifvets qval, och menskjors oförrätt.

STATIRA.

Från Drottning, det är sant, jag fallit till Prästinna —
Låt i min grymma pligt mig edert bistånd finna:
Hvad bör jag göra? säg!

ÖFVERSTE PRÅSTEN.

Här, först, skall Olympie,
Til edra fötter förd, af Er välsignad bli;
Och sen, i bröllops-drägt, til Gudars Altar ledas.

STATIRA.

Ach til et plågsamt lif hon skall af mig beredas —
Det menskjors öde är.

ÖFVERSTE PRÅSTEN.

Sen fordrar edert kall,
At offer, reningsbad och rökverk skötas skall
Af eder helga hand — Så bjuda våra lagar.

STATIRA.

Men, til Cassanders tjenst! — O mina usla dagar!
Skall fasan hölja än ert sista ögonblick? —
At undfly plågans magt, jag hit til mörkret gick...:
Hon bor i alla rum — alt hopp förloradt blifvit.
Gå, följom då den lag, jag sjelf mig undergifvit.

ÖFVERSTE PRÅSTEN.

Er smärta och er dygd min ömhet lika rör.
Farväl, hon kommer. *(Han går.)*

TREDJE SCENEN.

(*Åska. Jordbäfning.*)

STATIRA. OLYMPIE.

STATIRA.

Gud! hvad hiskligt gny jag hör!
Jag blixten ljunga ser, och Templets grundval skakas.
Hvad? hos naturen sjelf en häpnad förorsakas
Vid hennes syn? — Och jag! hvad oro hos mig väcks?
All styrka lemnar mig . . . Jag darrar och förskräcks.

OLYMPIE, *förskräckt.*

Ack, Himmel!

STATIRA.

Säg, mit barn, hvad kan alt detta båda?
Så grymma bilders hot tycks brott och last förråda...
Din ungdom, dit behag för dygden tala tycks.

OLYMPIE.

O Gudar, styrken mig! mit hjerta undertrycks —
Och ni, som äger här at deras tjenst bestrida...
Ach! låt af eder mun min oskuld tröst förbida!
Fördrif min rädsla då, jag ber i Gudars namn!

STATIRA.

Min fara större är, mit barn! — kom i min famn!
Ni känner er Gemål? hvad öden han förfarit?
Hvar eder fosterbygd, och hvem er fader varit?

OLYMPIE.

Född i et ringa stånd, jag aldrig vänta bordt

Den

Den åra, hvarutaf jag mig ej vårdig gjort.
Cassander Konung är — Jag ren hans ömhet njutit,
Då i hans faders Hof min barndoms-tid förflutit.
Ifrån den första dag, då jag hans omsorg vann,
Med skäl jag honom störst bland alla menskjor fann.
Jag vördnad åt en Far, en Älskling kärlek gifver...
Ni der min hela själ, mit våsen varse blifver.

STATIRA.

Ach ungdom, menlöshet! hur lätt man er bedrar! —
Hvad nöje jag, mit barn, utaf din oskuld har! —
Så har då om dit lif Cassander omsorg dragit?
Hvad? af en Prins, en Kung, ni ej ert ursprung tagit?

OLYMPIE.

At älska dygdens bud, at följa dygdens fjät,
Bör man då vara född til Kungars Majestät?

STATIRA.

Nej, brottet på en Thron man sett de flesta tider!

OLYMPIE.

Jag var en ringa slaf.

STATIRA.

Alt edra ord bestrider,
Då Himlen i en blick, i edra anletsdrag
Så mycket högt förent med skönhet och behag —
Ni slaf?

OLYMPIE.

Antipater, i mina barndoms dagar,

Mig ägde i sit våld igenom krigets lagar —
Alt har jag af hans son.

STATIRA.

Så med ert lefnadslopp
Ni plågan börja sett, och åter höra opp;
Och min ej slutas skall, o Gudar! — förn i döden,
Säg, på hvad tid, hvad ort, som edra grymma öden
Ert späda lif förföljt, och er i bojor bragt?

OLYMPIE.

En stor och mägtig Kung sig verlden underlagt.
Man åndade hans lif, man härjade hans länder,
Man stridde om hans Thron; när af Cassanders händer,
Ur mina bödlars våld jag räddning vunnit har,
Den stund, när dödens dolk emot mig uplyft var.

STATIRA.

Hvad? ni uti hans våld er samma tid befunnit
Då Alexanders lif i Babylon försvunnit?

OLYMPIE.

Se der alt hvad jag vet — men plågans tid är slut:
Och minnet derutaf skall evigt plånas ut!

STATIRA.

Gud! miskundslöse Gud! mon du mit hjerta dårar?
Ach! gör du dig en ro utaf en dödligs tårar? —
Rum, ålder, öden, alt, alt ömsom väcker opp
Min ömhet och mit qval, förskräckelse och hopp —
Hvad likhet irrar mig?.. Jag min Gemål tycks skåda...
Hvart enda anletsdrag hans afbild tycks förråda?..

OLYMPIE.

Hvad säger ni? . .

STATIRA.

Ach ja — så var hans ömma blick,
När han med lagrar krönt ur strid och härnad gick;
När han min fallna slägt med mildhet återstälde
Til all sin fordna glans, sin ära och sit välde,
Och när jag darrande min hand åt honom gaf —
O hvilket ljufligt hopp på brädden af min graf! —
Mon det väl möjligt är? . . Prinsessa, låt min plåga
Bli eder ömkan värd! — låt mig ännu er fråga:
Säg, har ni af en mor ej någon hugkomst qvar?

OLYMPIE.

Alt, hvad man yppat mig om mina första dar,
Är at med landsmäns blod man sett min linda stänkas;
At jag ur vaggan gick för at i bojor sänkas.
En moders ömma famn sig aldrig mot mig sträckt —
Jag vet ej hvem jag är, ej ödet af min slägt —
Men hvarför suckar ni? hvi flyta edra tårar? —
Jag vet ej ... men er sorg så djupt, så ömt mig sårar...
Och eder qväfda röst, och eder matta arm
Som, darrande och svag, mig trycker til er barm ...
Hvad mena de? ach säg! . .

STATIRA.

Jag kan ej . . mörka öden! —
Mit barn ... dölj denna blick! dölj den - han ger mig döden.

FJERDE SCENEN.

STATIRA. OLYMPIE. ÖFVERSTE PRÄSTEN.

ÖFVERSTE PRÄSTEN.

O Drottning..utan Thron! — Prästinna.. utan tröst!
Hvad nya känslor gå at slitas i ert bröst!
Hvad tidning hastar jag at hämta til ert öra! . .

STATIRA.

Et olycksbud? — välan! jag färdig är at höra.

ÖFVERSTE PRÄSTEN.

Det högsta sällhet är; men blandad utaf sorg —
En annan finnes ej — Kring Templets stängda borg
En skockad menighet, med rop af fröjd och häpnad,
Och Antigone, til strids emot Cassander väpnad;
Alt vittnar med en röst, at denna fordna slaf,
Som kärleken i dag en Kunglig krona gaf . . .
Den brud, hvars bröllopsdrägt ni sjelf har gått at sira . .
At Olympie . . .

STATIRA.

Far fort! . .

ÖFVERSTE PRÄSTEN.

Är dotter af Statira.

STATIRA, *som kastar sig i Olympies armar.*

Naturen, förr än ni, har sagt det i min famn! —
Min Dotter! o mit blod! o sorgligt ljufva namn! —
Och denna sälla skänk, den högsta för min lycka,
Var då den sista dolk at i mit hjerta trycka!

OLYMPIE.

Om jag er dotter är, hvi suckar då ert bröst?

STATIRA.

Gud all min glädje ser: han ser, om denna tröst
Var mera lifligt känd af någon moders hjerta! —
Men hvarför, samma stund, fördubblar han min smärta -
Cassander har din hand!

OLYMPIE.

Ach! om ni är min mor;
Om jag ert tal, mig sjelf, min kärlek deri tror;
Om i ert ömma sköt jag lifvets uphof lånat:
Hur kan min älskling då så grymt ert hat förtjenat?

STATIRA.

Han? — Gudar!

ÖFVERSTE PRÄSTEN.

Tvifla ej, at ni en moder ser:
Cassander derom sjelf åt Folket tidning ger —
Må gåfvan af er hand, förväxlad mot hans Krona,
Två slägters grymma hat på denna dag försona!

OLYMPIE.

Hvad hör jag? min Gemål, er fiende? - Hvem, han...

STATIRA.

Är Alexanders .. är din faders ... baneman —
Än mer: til denna barm, der du dit ursprung njutit,
Som i sin ömma vård din spåda barndom slutit,
Som du den första gång i dag omfamnat har...
Se här.. til denna barm .. han bödelsstålet bar:

Och når, at ån mit lugn i detta Tempel störa,
Han lånar ångrens röst at gäcka Gudars öra;
Den dag, han ur min famn på nytt dig rycka tör...
Du frågar om ännu jag honom hata bör?

OLYMPIE.

Hvad åskor på en gång sig kring min hjessa skaka! —
Jag, Alexanders barn..! och ni, hans fordna Maka..!
Och eder mördare, min Mor .. han — min Gemål!
Jag är då i er famn et fasans föremål! —
Hvad? et föreningsband så kårt för detta hjerta,
Var då et grufligt brott!

ÖFVERSTE PRÄSTEN.

Ach! hoppas i er smärta
Af Himlen tröst ...

OLYMPIE.

Nej flyn! - tröst! hopp - för evigt flyn! -
En afgrund öpnat sig med ljuset för min syn.
Jag ser alt hvad jag är — och ser hvad jag bör vara.
Mit hjerta känner sig; det ryser för sin fara;
Och vid det Altare som vår förening sport,
Jag redan för et fot er offer falla bordt.

FEMTE SCENEN.

STATIRA. OLYMPIE. ÖFVERSTE PRÄSTEN.
EN AF DE RINGARE PRÄSTERNE.

DEN RINGARE PRÄSTEN.

Vårt Tempel hotadt år; och snart des brutna bommar
Åt våldet lemna våg til våra helgedommar.
Ren Kung mot Kung, och Hår mot Hår, man tåfla ser
Om våldet, på de rum der Himlen lagar ger —
Se der, hvad dessa hvalf, hvars skakningar vi skådat,
Och jordens brustna sköt, och molnets eldar bådat,
Då genom undrens kraft oss Himlen låt förstå
De brott han föresett, de straff som förestå. —
En uprörd menighet, hvars rop kring fältet skallar,
Lik hafvets vreda våg mot våra murar svallar.
Ren tånds i Ephesus tvedrågtens hårjnings-bloss,
Och Folkens tråldomsok skall hinna — åfven oss.
Frid, lagar, seder, alt hvad heligt, skall försvinna,
Och Friheten förgås och Konungarne vinna.

ÖFVERSTE PRÄSTEN.

År jorden då för trång, at rymma deras brott?...
De lemne dock en vrå deraf åt dygden blott! —
Olyckeliga Mor! beklagansvårda Maka!
Nej, Himlen skall ånnu för eder råddning vaka:
Flyn, at vid Altaret anropa Gudars nåd —
Jag sjelf skall möta hår de djerfvas öfverdåd.
Jag vet, hvad vördnaden för deras Kronor bjuder...

Men Han, som Kronor ger, hans bud än högre ljuder.
De trotse ej den hand, som skänkt dem deras magt. —
Vår boning skyddas ej af starka Härars vakt:
Vi äga blott vår lag — den all vår rätt bevarar.
Gud ensam är mit stöd; hans Tempel mig försvarar;
Och om våldsverkaren djerfs at anfalla det ...
Så är det i mit blod han trampa skall sit fjät.

(Går bort jemte den ringare Prästen.)

SJETTE SCENEN.

STATIRA. OLYMPIE.

STATIRA.

O Gudar, hvilkas bud befalla stridens lycka,
Må Antigone i dag sin täflare förtrycka! —
Du skall då se, mit barn! din mor, i åldrens dar,
Hos egna fiender sig tigga et försvar;
Se mig i nödens djup en hämnare begära
Bland dessa nidingar som kränkt din faders ära;
Bland dessa bofvars flock, som slitas mellan sig
Om hundra Länders rof... som alla tilhört mig! —
Den slaf, i stoftet kröp, nu på mit hufvud träder...
O glans af Cyri Thron! o blod af mina Fäder!
Til hvad förnedrings djup er åra stigit ner! —
Magt, höghet,.. skuggor, syn! — jag känner er ej mer.

OLYMPIE.

Min Mor! - ach, låt er dygd på denna dag mig lära
At värdigt er mit namn .. namn af er Dotter bära! —
At följa denna pligt, skall bli min enda tröst.

STATIRA.

Ja, Kungars Dotter! gå — följ den — följ årans röst!

TREDJE ACTEN.

FÖRSTA SCENEN.

(Templet är tilslutit.)

CASSANDER. SOSTENE, *i peristilen.*

CASSANDER.

Ja, Sanning segrat har — at hennes bud förnöja,
Jag denna hemlighet för verlden gått at röja.
För allmänhetens röst all fara glömmas bordt:
Jag rått åt Olympie, och åt mit hjerta gjort —
Hvad? skulle jag ännu den fega grymhet båra,
At dölja hennes börd, at skymfa hennes åra?
Jag ren var brottslig nog!

SOSTENE.

Men om en lömsk rival
Missbrukar Himlens namn at störta edert val?
Om han i Folkets bröst - hvars hog sig flygtigt vänder -
Den helga fanatism, det religionsnit tänder,
Som han förakta lärt, men skickligt nyttja vet...
Råds, men er räkna skall til brott, til gudlöshet
At, stänkt med moderns blod, des dotters hand begåra.

CASSANDER.

Det är ej Folkets rop, hvars hotelser förfära.
Hur svagt — J veten det, o Gudar! — höras de
Mot dem, som resa sig utur mit samvete! —

Jag blidkat Himlens hämd och mina landsmäns fasa;
Det är inom mig . . . här! — som plågo-andar rasa —
Ach! all min tröst, mit hopp, det var at Olympie
Sin lyckas höjd en gång mig skulle skyldig bli.
Alt, sade jag, des namn, des Thron, des ärfda Länder,
Alt återställas skall utaf en makas händer. —
Nöjd, at mig älskad se, och åt den sälla lott
At med välgerningar utpläna mina brott,
Jag lugnet i min själ för första gången smakat —
Och fins väl något brott, hvartil mit hjerta jakat! —
Jag spillt Statiras blod . . . men det i striden var;
Det var för räddningen utaf en faders dar;
Det var då dödens rop kring hvilans läger hördes,
Som af en sonlig pligt mit vilda mod förfördes;
Det var i nattens djup, vid mordefacklors flägt,
Som jag til blinda hugg mit svärd på fältet sträckt —
Ren bäfvade min själ, förrän hon straffet kände
Af denna plågo-eld som kärleken der tände —
Min oskuld vittnar mig för Gudars Domstol fri,
För hela verldens syn . . . men ej för Olympie,
Ej för min egen blick — O du, i hvars förmåga
Allena gifvit är, at rena med din låga
Din kärleks föremål! — kom, dröj ej, låt mig gå
At mördas af din hand, om ej din tilgift få.

SOSTENE.

Man tror, at än i dag hon, fri från sina eder,
Har magt at återta den hand, hon gifvit eder.

CASSANDER.

Jag känner det Sostene — Men vet, om hennes hand
Missbrukar denna magt at bryta våra band,
Olycklig min rival! olyckligt detta Tempel! —
Af Gudars helga tjenst jag gifvit här exempel;
Jag skulle gifva dem af hämd och raseri —
Men af et ovisst qval hvi skall jag smärtad bli?
Des hjerta tilhört mig från hennes första dagar,
Och kärlek vårda skall mit väl och sina lagar.
Gå, sökom Olympie!

ANDRA SCENEN.

CASSANDER. SOSTENE. ÖFVERSTE PRÄSTEN, *som kommer ut från Templet.*

CASSANDER.

Du Gudars helga Tolk
Och deras mildhets Bud! — om mot et uprest Folk
Dit Tempel denna dag jag i min hägnad tagit;
Om jag mot Antigone ännu ej svärdet dragit;
Om jag för fridens vård gett lydnad åt din röst:
Så gif ock denna frid tilbaka åt mit bröst.
Jag känner här min rätt, och vet den iakttaga;
Jag utom Olympie ej lifvet kan fördraga . . .
Hvi döljs mig min Gemål?

ÖFVERSTE PRÅSTEN.

Hon fyller nu, min Prins
En pligt — den dyraste som för et hjerta fins.

CASSANDER.

Mit hjerta delar den — Hvar är då den Pråstinna,
Utaf hvars hand jag bordt mit val bekräftadt finna?

ÖFVERSTE PRÅSTEN.

Hon snart lår nalkas er — Må ej i detta val
En vredgad Gudamagt bereda bådas qval!...

CASSANDER.

Bereda våra qval! .. År jag så grymt bedragen? —
Jag trodt min plågas mål bestämdt med denna dagen:
Det var den första gång jag i mit ödes lopp
Omsider blicka sett en stråle utaf hopp.

ÖFVERSTE PRÅSTEN.

Kanske år Olympie mer ömkansvård!

CASSANDER.

Förklara ...
Hvad har ni sagt? ..Bekänn, hvad fruktar hon? hvad fara —

ÖFVERSTE PRÅSTEN.

Det straxt lår yppas er.

CASSANDER.

Nej dröj — jag dig förstår ...
Du sjelf med Antigone i anslag mot mig går.

ÖFVERSTE PRÅSTEN.

Bevare Gudarne mit nit, at öfverskrida
Den lydnadsfulla tjenst de af mit stånd förbida!
Än ärelystnans svek, och hatets raseri,

Och smickrets fala röst, och uprorsandans skri,
Ej nånsin trängde sig till dessa lugnets stränder.
Ännu mot Himlens Thron vi lyftom rena händer;
Åt jordens Konungar vi lemnom deras lott
At herrska kring en verld, hvars qval vi ömma blott.
Om deras ryktes ljud fann vägen til vår boning,
Så var det blott den stund de tarfvat vår försoning —
För er, för Olympie, för fleras väl jag går
At ropa an den Gud, som öfver ödet rår —
Hon kommer.

CASSANDER.

Olympie!

ÖFVERSTE PRÄSTEN.

Er denna stund skall båda,
Hvad rätt ni äger qvar at om des dagar råda.
Jag lemnar er.

(Han går tilbaka in i Templet.)

TREDJE SCENEN.

CASSANDER. SOSTENE. STATIRA. OLYMPIE.

CASSANDER.

O Gud! — hon darrar vid min syn!

(til Olympie.)

Hvad? eder sorgsna blick med tårar lyfts mot skyn.
Den flyr mig, denna blick .. och i des släckta lågor
Jag ser ej mer mit väl - men hat, och skräck, och plågor.

OLYMPIE, *som kastar sig i sin moders armar.*

Ach grymme! ach barbar! ..

CASSANDER.

Gud, ges mig dessa namn?
Ni flyr en älsklings röst! .. och säg, i hvilken famn?
Säg, svara mig, hvem är den qvinnan, som er följer;
Som trycks til edert bröst och er med tårar sköljer?

STATIRA, *som uplyfter doket och vänder sig til Cassander.*

Betrakta hvem jag är.

CASSANDER.

Hvad röst har sig förrådt?
Hvad anletsdrag ... o Gud! hvad ser jag? ..

STATIRA.

Dina brott,
Barbar!

CASSANDER.

Statira här ... ur grafvens sköt tilbaka! ..

STATIRA.

Ja, känn olycklige, din Herres fordna maka;
Känn modren til din brud.

CASSANDER.

Hvi tiger eder röst,
O Himlens åskor? — slån, förkrossen detta bröst!

STATIRA.

Hvi sände du ej förr til Himlen dessa böner?
Men Himlen var dit skydd: han dina missdåd kröner -

Så glåd dig! — du har nått til dina bragders mål.
Du störtat har min Thron, du mördat min Gemål,
Och går ... min Dotters hand at til belöning kråfva—
Men, om i stridens stund du bordt all kånsla qvåfva
Af mensklighet och dygd, om dit försagda mod
Gick ned at söla sig uti en qvinnas blod ...
Så låt af detta blod, hvad öfrigt år förskonas:
Gif mig igen mit barn ... och alt, alt skall försonas.
Ryck ej utur min famn ånnu en gång, Barbar!
Hvad Himmel och natur mig återgifvit har.
J dessa helga hvalf, hvars skuggor mig fördölja,
Kom ej, omensklige! de döda at förfölja;
Njut rofvet af min Thron, den Thron dig våldet gaf..
Men lemna åt en mor sin dotter — och en graf!

CASSANDER.

Er röst har slagit mig mer grymt, ån åskans låga.
Til stoftet för er fot min hjessa bör ej våga
At brottsligt sånka sig — Jag ej förtjenar det:
Och om en ursåkt gafs för stridens villofjåt;
Om eder yppadt blef, at man den hand förledde
Som, blindt af lydnad förd, sin Konungs död beredde;
At til en Fars beskydd jag våpnad mot er gått...
Kanske, förmildrade det fasan af mit brott,
Ej tyngden af ert hat — Jag til försvar ej leder,
At jag har frålst ert barn, och råttat up des heder;
At för des fot i dag min Krona lågges ner ...
Alt detta våcker blott er afsky dubbelt mer. —

Med

Med samvetet förtärdt af alla afgrunds lågor,
Jag sjelf med glädje gått at ända mina plågor,
Om ej utaf den hand, jag brottsligt dyrkat har,
Jag än vid smärtorne och lifvet fjättrad var. —
Ert barn, från späda år, min ömma omsorg vunnit,
Hon blott i mig sin far och slägt och vänner funnit;
Jag har des trohets ed: och denna Gudamagt,
Hvars hand så underbart oss här tillsamman bragt,
Mon ej des vilja var, at genom Hymens lagar
Förena våra bröst, vårt blod och våra dagar?

STATIRA.

Gud, hvad förening! - Gud! min dotter... Olympie...
I dag ... inför min syn ... min bödels maka bli!

OLYMPIE.

Nej, gör er dotter rätt, min Mor = hon skall ej vackla
I lydnad af sin pligt — Släck evigt denna fackla,
Som ägtenskapet tändt vid Furiernes bloss;
Slit evigt dessa band, som bordt förena oss.
Jag häldre ... (och mit val ej eder undran väcker),
Jag häldre välja skall det stoft, som er betäcker,
Än purpurn, med hans hand — Jag i er ömma famn,
För altid glömma skall min kärlek och hans namn.
Jag deltog i hans brott, då jag hans låga delat:
Förlåt hvad edert barn af menlös oskuld felat;
Förlåt den tacksamhet hans falska ömhet fick,
Och fräls mig framför alt ur fasan af hans blick!

STATIRA.

Jag igenkänner här det barn, mit sköte burit.
Naturen har då ej i dag sig sammansvurit
Med mördarn i förbund — Nej, milde Gudar! nej,
Så stort var ej ert hat, så grym er vilja ej,
At med min hand jag sjelf, jag, Alexanders enka!
Hans baneman til lön min dotter skulle skänka. —
Det var då ej den stund er fristad öpnats mig,
Som ni en snara lagt på min förledda stig.
Tyrann! som Altaren och Throner sönderbrutit;
Mit blod i Babylon för dina händer flutit:
Det flyte än en gång til jorden, detta blod,
Af samma händer tömdt... förn det mig återstod
At se den krönta slaf, som störtade mit Rike,
Förenad med min ätt uphöjas til min like.

CASSANDER.

Mit hjerta mera strängt fördömmer mig än ni;
Men se min kärlek — se och råds des raseri —
För eder makas stoft jag vet at aktning bära;
Men jag är Kung som han; men jag har nått hans ära,
Hans rättighet, hans namn — Er Dotter är min Brud;
Och hela jordens magt, och alla Himlars Gud,
Ert hat, och mina brott, och alt... förutom döden,
Ej bryta kan de band som fästa våra öden. —
En Gud vid mina qval ej obeveklig var;
Då han förenat oss, han alt förlåtit har.
Men om man fråntar mig den maka som jag dyrkar,

Den hand hon gifvit mig, den trohet Himlen yrkar...
Man först ur detta bröst det hjertat slita bör,
Som henne helgadt är, och eder fasa gör. —
Må hämden mot min arm fritt sina viggar lossa:
Den arm som mördat har, kan ock et altar krossa.
Jag rycka skall min Brud ur Templet, från ert bröst;
Ur sjelfva Himlens famn, om han ej hör min röst.
Jag bördan af mit lif med glädje skall försaka,
Blott skänk mig, Olympie! den tröst — at dö din maka:
Med denna helga rätt, med detta dyra namn
Jag nöjd skall stiga ned i grafvens mörka famn,
Och utan fruktan ståld inför din Faders vålnad,
Se lågan af hans hat, vid detta namn, förkolnad.

(Cassander går bort, jemte Sostene.)

FJERDE SCENEN.

STATIRA. OLYMPIE.

STATIRA.

Gud! i hvad afgrundsdjup har mig dit hat försänkt!
Hur dyrt har du en mor sin dotter återskänkt!
Mit barn! du ömkar då din olyckliga moder;
Du känner alt des qval: dit ögas strida floder
Som bränna på min barm; din suck, din qväfda röst,

Dit hjertas tunga slag, som klappar mot mit bröst...
Alt känslan af dit brott, men af din ånger skildrar:
Din hand mig döden ger, men du des smärta mildrar.
Jag alt fördraga skall, då jag en dotter ser —
O mina Fäders blod! en dotter — vårdig er.

OLYMPIE.

Mit vittne Himlen är, om han mit hjerta danat
At följa på den våg, som deras dygder banat...
At följa er, min Mor — Men hvilka snarors garn
Han utsträckt för min fot! — Ännu et värnlöst barn,
Än okänd för mig sjelf, jag rycks ur edra armar;
Och den, hvars enda hand sig om mit lif förbarmar,
Som vårdat mina fjät, som fostrat mina dar,
Som med välgerningar sin lefnad tecknat har,
Den jag til Maka valt, den jag som Skyddsgud vördat...
O Gudar! — det är han... som har min Fader mördat.

STATIRA.

Hvem kommer? - Antigone!.. han sjelf! - Min fasa mer
Ej ökas kan.

FEMTE SCENEN.

STATIRA. OLYMPIE. ANTIGONE.

ANTIGONE.

Ni här, o Drottning! för er ser
En Kung, af lyckan höjd til Alexanders åra;

Som vörda vet hans stoft; som hastar at förära
Sit skydd åt hans Gemål — Det bjudes åt ert hopp,
At än från Altaret til Thronen höjas opp,
At edra Fäders arf en Dotter återlämna,
Och på en mördare ert blod, omsider hämna —
Ren Asien, styckadt, sänkt i hundra Herrars band,
Ses tröttna vid et ok som, ömsadt hand från hand
Och tyngre dag från dag, uppå des skuldra häfves:
Til denna hvälfning blott ert namn, ert bifall kräfves.
Antager ni mig, säg, til er försvarare?

STATIRA.

I edert anbud, Prins! jag vill ej falskhet se,
Ej tro bland menniskjor all dygd ännu förgäten.

ANTIGONE.

Tro, at jag stupa skall förr än en ung, förmäten,
Ovärdig yngling; höjd til Cyri Majestät,
Skall ärfva med ert blod ny rätt at skymfa det.
Det är ej åt sin dygd, han detta pris bordt lofva;
Det är ej af er hand han undfått denna gåfva.
Förutan Prästers råd, och utan all den pragt
Som lyser ängrens fjät och gäckar Gudars magt,
Jag gått för deras Thron at tysta offer bära:
För er jag väpnad går til hämd och segrars ära.
Om, Drottning! ni förglömt er höghets fordna dar;
Ni lär ej glömt den rätt, er Dotter öfrig har.

STATIRA.

Ej Thronen smickrar mer, och lifvet mer ej gläder;

Ren öpnas mig den graf som sluter mina fäder:
Men om ni rycka djerfs ifrån förrådarns bröst
En dotter — alt mit väl, min ålders enda tröst;
Om hon ert bistånd får, om ni des fader hämnar . . ,
Jag er min tacksamhet, som åt en Skyddsgud, lämnar,
Fräls Herre! fräls mit barn ifrån den grymma lott
At med en makas hand belöna mördarns brott.

ANTIGONE, *til Olympie.*

Prinsessa! i er blick jag mina pligter frågar:
Säg, gillar ni det nit, som för er välfärd lågar?

OLYMPIE.

Cassander har förtjent min hämd,

ANTIGONE.

Och jag begär
Det pris, det enda pris, som hämnarn värdigt är —
Jag mot en Bundsförvant mit svärd til striden drager;
Men lofvar eder hand at skänka mig min lager?
Ni endast af des brott Cassander minnas bör;
Han störtat har den Thron, dit jag er återför.
Bjud, och jag lyftas skall til denna högsta heder
Af Himlen, af mit mod — och framför alt, af eder.
Säg, skänks mig detta pris til höjden af mit väl?

STATIRA.

Min Dotter! . . .

OLYMPIE.

Lämna mig at hämta få min själ —
Knapt öpnar jag min blick — af känslor öfversvallad,

Ur slafveriets sköt til Hymens altar kallad,
Jag en Prästinna ser ... och det min moder är. —
Uti en ljuflig dröm, som smickrat mit begär,
Af Ägtenskapets hand en spira åt mig räckes...
En ljungeld slår — alt flyr — jag ur min dvala väckes:
Hvad ser jag? — min Gemål, min Kung, min fostrare,
Mit hjertas Gud — han är... min Faders mördare. —
I dessa fasors natt, vid portarne af döden,
Ni bjuder mig er hand, at hämna mina öden.
Hvad skall jag svara er? — At bli er aktning värd,

(omfamnar sin Mor)

Döm, hvem jag offra bör min ömhets första gärd,
Döm sjelf om detta djup af brott och skräck och plågor,
Var gjordt at lysas op af bröllopsfacklans lågor;
Om kärlek, samma dag han sönderslet mit bröst,
Har rätt, på dessa rum, at tolkas af er röst.

STATIRA.

Prins! hon ej svika kan sit blod och Himlens lagar. —
Kan hända trodde jag ej i min äras dagar,
At Gudarne beskärt med ägtenskapets band
Åt Alexanders barn hans undersåtes hand.
Men hvad ej börden gaf, är dygdens at förvärfva. —
Til äran at sin Thron med tjugu Riken ärfva,
Om Alexander sjelf den värdigaste nämt;
Så blifve det åt er, han denna Thron bestämt!
Det tilhör Gudarne at til triumphen bära
Dens fjät, som hämna djerfs en Halfguds fallna ära.

Jag sjelf, och min Gemål, begrafne båda två,
Han i sit stoft, och jag i denna glömskans vrå,
Med glädje skola se förtrodd i edra händer
Den Spira, som de ärft at skydda Cyri Länder;
Men vände ödet bort den storm från edra dar,
Som denna stolta Thron så ofta skakat har!

ANTIGONE.

Det tilhör Olympie, at skänka mig min Krona;
Des olyckor och dygd, at ödets hat försona —
Gån, visen er i dag för Asiens häpna verld;
Jag styrka skall er rätt med sextitusen svärd.

(Han går.)

SJETTE SCENEN.

STATIRA. OLYMPIE.

STATIRA.

Mit barn! det är för dig, jag lydig ödets vilja
De portar öpna skall, som mig från dagen skilja;
Det är at hämna dig, din far, och min gemål,
Jag går at återse en verld . . . min fasas mål.
En Gud har kallat mig — och styrka skall ej tryta
För denna svaga hand, at dina bojor bryta.
Gå, fyll mit löftes pligt — svår, på din Faders graf,
Hans hämnare den tro, du åt hans bödel gaf!

OLYMPIE.

O Gudar!

STATIRA.

Denna suck, mit barn! hvad kan den båda?

OLYMPIE.

Skall jag då samma dag min bröllopsfackla skåda,
I mina tårar släckt . . sig tända för en ann?

STATIRA.

Hvad har du sagt? . .

OLYMPIE.

Min själ sig ej förställa kan—
Jag älskar er, min Mor! och skulle nöjd besluta,
Det blod som ni mig skänkt, för edra fötter gjuta,
Om Himlen mig til lön den hugnad ville ge,
At i min sista blick få eder lycklig se.

STATIRA.

Mit barn! min Olympie!

OLYMPIE.

Ach! tillåt mig begära
Er famn och denna graf til mål för all min åra!
Hur glad jag välja skall ert mörker, ert förakt,
Mot alla skatters skänk och alla Kronors pragt.—
En Far — är det af oss, som han ur skuggors boning,
I mördarenas blod hörs kräfva sin försoning?
Nej, må de' sjelfve gå, i stridens raseri,
At, hämnande hans död, hvarsandras offer bli;
Men vi — med darrande och vapenlösa händer—

Ack nej, det är ej oss som Hämde-Guden sänder,
Bland dessa tigrars hop, at föra mordets bloss...
Nej, brottet är för dem — och tårarne för oss.

STATIRA.

Hvad tårar! — och för hvem i dag ser jag dem rinna? -
O Gud! är det mit barn jag gått at återfinna?
Är det min Olympie?

OLYMPIE.

Min Mor!

STATIRA.

Är jag det än?

OLYMPIE.

Cassander...

STATIRA.

Tala, såg; hvad ämnar du? — bekänn;
Förläng då ej min död...

OLYMPIE.

Jag råds des dom förklara—
Jag ser hvad grufligt styng jag edert hjerta ger;
Men, Drottning! — edert barn kan ej bedraga er—
Min brottsliga Gemål - hvad ord! skall jag det våga? -
Jag älskar honom än.

STATIRA.

O afgrundstända låga!
O vanfrägd för mit namn! o blygd för mina dar!
Du älskar honom än! du så dit blod bedrar!
Dygd, pligt, naturens röst... du går at alt försaka —

Gud! jag har stupa sett min fader och min maka;
En dotter ur mit sköt blef sänkt i trålars band . . .
Och då hon återgifs . . . jag mördas af des hand.

OLYMPIE.

Min Mor! för edra knän . . .

STATIRA.

Fly — mål för all min smärta!
Mål för min fasa — fly!

OLYMPIE.

Ach nej, se blott mit hjerta;
Se ej mit brott — Förlåt, i Gudars namn förlåt . . .

STATIRA.

Jag, jag förlåter dig — och dör.

OLYMPIE.

Nej se min gråt;
Nej hör . . .

STATIRA.

Hvad vill du mig?

OLYMPIE.

Jag svår det vid naturen,
Vid detta moders-bröst, hvarunder jag blef buren,
Vid Himlen, vid mit namn — at förr jag gjuta vill
Hvar droppa af mit blod, än höra honom til.
Mit hjerta öppet är: det saknar all förmåga
At kunna dölja sig — om der en brottslig låga
Ni lika oförståld som oombytlig ser;
Så döm om detta bröst har lårt at svika er.

Förgät min svaghet, glöm min ålders späda styrka—
Jag äger alt det mod, som stora dygder yrka.
Min pligt förvillad var; men kan ej glömma sig.
Befall mig blott at dö . . . och ni skall känna mig.

STATIRA.

Och du har mod at dö! . . och har ej mod at hämnas,
På mördarn af din far, den skymf din moder ämnas?

OLYMPIE.

Ryck hjertat ur mit bröst — och ni skall finna der,
Hvem mest af eder två är detta hjertat kär:
Ni känna skall et blod, som långtande sig glåder
At gjutas lika rent, det gått från edra Fäder —
Upoffra edert barn!

STATIRA.

Nej, olyckliga, nej;
Din mor beklagar dig . . och förebrår dig ej.
Hon sjelf, med ömkan ser den svaghet, som dig dårar!
Men hoppas på den dygd som tyds i dina tårar.
Dit brott är ödets verk; dit mod min undran gör;
Och tröstad af den hand, som mig i grafven för,
Jag glad uti des sköt mig evigt går at dölja.

OLYMPIE.

O Gudar! tröttnar ej ert hat, att oss förfölja?

FJERDE ACTEN.

FÖRSTA SCENEN.

ANTIGONE. HERMAS, *i peristilen.*

HERMAS.

Ni sjelf det förespådt — och snart en blodig graf
Skall famna det Palats som friden hägnad gaf.
Ren nalkas eder Här åt Templets östra sida.
Cassander, i hvars bröst hämd, sorg och kärlek strida,
Och trotsande den Gud han nyss försonat har,
I hast sin spridda tropp på fältet sammandrar. —
Ren kallar stridens röst: men folket, i sin våda,
Tycks ännu mellan er et ovisst val bebåda.

ANTIGONE, *i det han går, men mötes af Cassander, som håller honom tilbaka.*

Des val jag stadga vill.

ANDRA SCENEN.

ANTIGONE. HERMAS. CASSANDER.
SOSTENE.

CASSANDER.

Dröj, otacksamme vän!
Trolöse Bundsförvandt! dröj... och dit brott bekänn —
Du djerfs at vägra mig, hvad Gudarne mig gifva?

ANTIGONE.

Jag djerfs det — Och hvad skäl, at så förundrad blifva?
Ger ej Statiras blod nog rätt åt Olympie,
För högsta Kungars hand at täflansämne bli?
Des arf är Babylon och Asiens hundra städer:
Se der mit mål - och dit. Det svek som dig förklåder,
Dit qval, din bön, din gråt... alt detta lånta skick,
Tro mig, förblindar ej så lätt Nationers blick.
Min vånskap pröfvar ej, om billighetens lagar
Tilegna dig det mord, som slöt des faders dagar;
Den blinda hopens tro blott ryktets ljud begår,
Och grundad eller falsk, des dom orygglig år. —
Dit brott var ej mot mig, at du Tyrannen fälde,
Men at med dottrens hand du vinna sökt hans välde;
At du des tro förledt, des börd förborgat har,
Tils genom Hymens band din rätt förvissad var.
Men grafven svek din list; och gaf Statira åter.
Jag fattar alt dit qval: än mer — jag det förlåter.
Det sker ej utan harm, man störtas från det hopp
At sig til Kungars Kung en dag se höjas opp. —
Jag har Statiras rätt at jämte min försvara:
Men önskar du ännu vårt brödraband bevara;
Vill du ännu i fred beherrska detta Land,
Och skyddas af mit svärd, och stödjas af min hand...

CASSANDER.

Säg! . .

ANTIGONE.

Afstå din Gemål; gör dig en dygd af nöden;
Åg mig ännu til vän. Om ej — jag dig i döden
Et oförsonligt hat från denna stunden svär.
Din fördel är dig känd; dit val jag blott begär.

CASSANDER.

Mit val är icke svårt — men du af mig bör höra
Et råd af annan art, som bör dig nöje göra.
Du känner ingen lag, och vördar ingen pligt;
En ed är dig en lek, och samvetet en digt;
Jag fruktat Gudars hämd, du ler åt deras minne
Och njuter dina brott med lugnt och fredadt sinne.
Men straffet kallar dig.

ANTIGONE.

Hvad menar du?

CASSANDER.

Barbar!
Om i din grymma själ den minsta dygd är qvar,
Låt oss ej Hårars magt och Folkens trohet låna
Til medel at vårt hat, vårt grymma högmod tjena.
Är då Nationers blod åt några Kungar såld,
At spillas på en vink af deras nyckers våld?
Det tilhör oss — dig sjelf, om profvet ej förskräcker,
At måta med dit svärd, det svärd jag mot dig räcker. —
Det var dock ej i hopp at mörda få en vän,
O Gudar!... som jag sökt er famn och funnit den.
Det är et okändt brott, som du mig går at lära.

Kom, Himlen skapat oss at afgrunden förfära:
Om lyckans blinda nyck ej svika vill mit mod,
Så stupa — eller drånk din hand uti mit blod!

ANTIGONE.

Dit anbud billigt är — Var viss, at Himlen ämnar
Din Brud til segerlön åt den som henne hämnar.

(De draga värjan mot hvarandra.)

TREDJE SCENEN.

ÖFVERSTE PRÅSTEN, *jämte öfrige Präster och Invigde komma med hastighet ut ur Templet, kasta sig mellan de stridande, och biträdde af Folket som inströmmat från sidorne, rycka vapnen ur deras händer.*

ÖFVERSTE PRÅSTEN.

Barbarer, hören öp! — Hvad gudlöst raseri!
Hvad tider, hvilka rum, hvad vittnen väljen J? —
Folk! Präster! skiljen dem - Försvinnen, mordets glafvar,
Långt från vår Helgedom; långt fjerran dessa grafvar!
Et stoft, o Gudars Gud! et stoft djerfs trotsa dig? ...
Förlåt des blinda brott! — J Kungar! lyden mig.

CASSANDER.

Jag lyder Gudars dom.

ANTIGONE.

Och jag ... svär vid dem sjelfva,
Vid hotet af den blixt som de i molnet hvälfva,

Och

Och vid Statiras blod och Alexanders hamn . . .
At aldrig deras barn skall ägas af hans famn ;
At förr mig störtad se, än en förening sluten,
Som blef til jordens blygd och Himlens fasa knuten . . .

CASSANDER.

Och såg . . . til Furiers skräck, om knuten af din hand.

ÖFVERSTE PRÄSTEN.

Förmildren i er själ det grymma hatets brand ;
Och hören lagens dom för edra öron tydas —
Han är för alla gjord, och bör af alla lydas.
I kojans låga skjul, och inför Kungars Thron,
Han talar samma-språk, och byter ej sin ton :
Han ger den svage skydd, han brottslingen förskräcker,
Och oskulden sin sköld mot offerdolken räcker.
Så lyda Lagens ord: "Den man, eho han var,
Som mot sin hustrus slägt et mord, föröfvat har,
Änskönt, vid undrens kraft, med Gudars råd förenad;
Och genom Vestas eld och vigningsvattnen renad,
Och ångrens tåreflod, som gäller mer än de ;
Skall dock sin makas hand för evigt återge,
Om ej af Gudars dom hon efterdöme taget,
Och mildheten, i val med straffet, föredraget."
At hasta denna tid af stridande och qval,
Har lagen blott bestämt en dag för detta val . . . .
Men vörden framför alt den röst en moder äger:
Naturens helga rätt all annan öfverväger.
Ännu är denna rätt förvarad åt des hand,

Och Olympie en slaf af sina lydnads band —
Gån, sparen då ert blod at dessa murar stänka;
Och vänten eder dom af Alexanders Enka.

(Hon går jämte sit medfölje.)

ANTIGONE.

Jag går — I denna dom min rätt förvissad är.

(Går, åtföljd af Hermas.)

FJERDE SCENEN.

CASSANDER. SOSTENE, *i peristilen.*

CASSANDER.

Gå, nedrige! — mit svärd är qvar — min brud är här…
Men icke här den stund dit fjät tilbakaländer.
Nej, hon ej falla skall et rof i dina händer,
Barbar! — som vid de styng, de dödsstyng du mig ger,
Med nöjd och stilla blick dit offer blöda ser.

SOSTENE.

Ej nog — hans falska röst et bifall kräfva låtsar
Af lagar, dem han kränkt; och Gudar, dem han trotsar.

CASSANDER.

Så lärom äfven vi, at trotsa deras namn! —
Förtjenom deras straff; bestormom deras famn!
Min hjessa skulle nöjd i grafvens sköte digna,
Jag skulle mördarns dolk och Himlens blixt välsigna…

Men at min maka se, förnöjd åt mina qval
Bli ryckt utur min famn ... bli skänkt åt min rival! ..
Förr störte för min hand, o Gudar! eder boning! —
Den stund, man smickrat mig med hopp om er försoning,
J helgen med er Lag, J styrken med ert råd
En makas trolöshet — och detta är er nåd!

SOSTENE.

Prins! denna trolöshet är ej i des förmåga.
Så tacksam för er vård, så lycklig af sin låga,
Hon skulle för sin pligt upoffra eder hand? ..
Nej; hjertat byter ej så hastigt sina band.
Des kärlek är dock ej et brott emot naturen.
Blind, då ni räckt des far en död, af er ej svuren;
Blind, då ni sänkt ert svärd i hennes moders barm ...
Var dygden i er själ, och brottet i er arm. —
Det blod, som sjutton år af edra tårar sköljes,
För eder makas syn af edra tjenster döljes.
Des plågor hafva flytt; des tacksamhet är qvar.

CASSANDER.

Förgäfves detta hopp min smärta mildrat har!
Ännu Statiras blod för mina händer flyter;
Ännu des makas hot igenom grafven ryter,
At tolka för sit barn, hvars kärlek villat sig,
Den heligt grymma pligt at evigt hata mig;
Mig, för hvars sällhetshöjd des hjerta mera gälde,
Än Cyri stolta Thron och alla Throners välde. —
Det rökverk som min hand på dessa Altar bar,

Min dyrkan ... hon, Sostene! hon deraf målet var;
Och mer af kärlek förd än af min ångers smärta,
Jag nalkats Gudarne, at nalkas hennes hjerta.

SOSTENE, *som blir varse Olympie.*

Ach! — ser ni henne der, vid detta Altar sänkt;
Omfamnande des fot, och uti tårar dränkt!

CASSANDER.

Gå, hastom! — Det är tid Sostene! at henne rycka
Ur dessa murars famn.

(Sostene går.)

FEMTE SCENEN.

CASSANDER. OLYMPIE.

OLYMPIE, *nedlutad öfver et Altare, utan at se Cassander.*

Olyckor, som mig trycka! —
Qval, som förtära mig! — jag har förtjenat er.
(blir Cassander varse.)
Hvem ser jag?

CASSANDER.

Er Gemål.

OLYMPIE.

Nej — du ej är det mer;
Nej grymme! aldrig mer du detta namn skall bära.

CASSANDER.

Ja, jag ovärdig är at detta namn begära.
Jag vet at ge mig rätt; jag vet de grymma brott
Som ödet, mot er slägt, med denna hand, begått.
Jag trodt försona dem — jag ökat deras råga.
Min åsyn är er skymf, och hädelse min låga;
Men värdes svara mig — Den, som ur stridens brand
Har räddat edra dar, säg, var det denna hand?

OLYMPIE.

Och hvarför rädda dem?

CASSANDER.

Har jag min omsorg egnat
Åt edra barndomsår? Har jag er oskuld hägnat?
Säg, har jag dyrkat er?

OLYMPIE.

Se der, min olyckshöjd!

CASSANDER.

Och då min ömma röst, af vördnaden fördröjd
Tils åren lemnat er et val uti förmåga,
Omsider yppade mit hjertas dolda låga . . .
Var det på dessa rum, der Sannings Gudar bo,
Som ni mig gaf er hand, som ni mig svor er tro?

OLYMPIE.

Ja, brottsligt, svor jag den; och Himlen, stum af fasa,
Böd ej, vid denna ed, sin åska mot mig rasa!

CASSANDER.

Ni har då älskat mig?

OLYMPIE.

Om jag dig älskat har? —
Ach! förebrå mig ej dit egit brott, Barbar!
Det var dig icke svårt, min ungdom at förblinda;
At med välgerningar et menlöst hjerta binda.
Dit svek des lägre var — Fly mig, förskona mig
Ifrån det nya brott, at ännu höra dig!

CASSANDER.

Förskona dig at sjelf et större brott begråta —
Om åt en låg Rival du gick at öfverlåta
Den hand... om Antigone...

OLYMPIE.

Hvad, grymme! har du sagt?
Jag dig försaka kan — men bär ej dit förakt.
Sen jag en gång - hur grymt du ock min ömhet gäckat -
Svor trohet åt den hand, du med mit blod befläckat,
Har ingen dödlig rätt til detta hjerta mer —
Jag lifvet, Hymens band, mig sjelf med fasa ser;
Och fri, från denna stund, mig valet blott behagar
Af dessa grafvars djup, som döljt min moders dagar,
Af dessa ångrens rum, der Gud, och ingen ann,
Det hjertat äga bör, som du med falskhet vann. —
Jag utan åtrå mer all äras höjd betraktar:
Jag ryser för din Thron — jag Antigons... föraktar.
Fly hädan! lemna mig at evigt gråta bort
Min kärleks sälla tid — så brottslig . . och så kort.

CASSANDER.

Nej: om för min Rival ert hjerta afsky hyser,

Mig af et ljufligt hopp en skymt å nyo lyser;
Och då ni vägra djerfs et nytt föreningsband,
Är denna dom min nåd — och jag har än er hand.
Fast höljd af edert blod, och slaf af blinda öden,
Hör denna hand mig til... och tilhör mig i döden. —
O du, min varelses, mit hjertas kära hälft!
Du återhöll den blixt, som på min hjessa hvälft;
Du tvang en vredgad Gud, at mina dagar skona...
Ach! skulle ej din dygd en moders hat försona?

OLYMPIE.

En mor! — och detta namn från dina läppar hörs! —
Ach! om af menskliget ännu dit hjerta rörs;
Om du ej grymmast är bland alla plågohamnar:
Fly hennes åsyn; fly de Altaren hon famnar;
Fly hädan, trotsa ej des sorg.

CASSANDER.

Du det begär!
Men vet, vid dina fjät, min lefnad fästad är.
(Han fattar henne vid handen)
Kom — följ mig.

OLYMPIE, *som med fasa rycker sig från honom.*

Detta brott dig än var öfrigt lämnadt —
Gå, skänk mig då den död, du åt min moder ämnat.
Mit hjerta bjuder sig med glädje åt dit svärd:
Jag åtlydt har min pligt ... och jag dit straff är värd;
Gå, mörda mig.

CASSANDER.

Så långt hur kan er hämd sig sträcka?
Jag mindre grym begick de brott som mig befläcka —
En Gud försonas kan ... ni endast straffa vet ...
Är hatet då en pligt? — hvad grnflig skyldighet!

OLYMPIE.

Och säg mig — detta hat, säg ... har du det förtjenat? —
Cassander! — om den hand, som du så nesligt lånat
Til oberömda brott, och våld förutan mod,
Allenast sökt mit lif, allenast tömt mit blod ...
Olyckelige Prins! jag skulle blott begråta
Dit ödes grymma dom — jag skulle alt förlåta;
Jag skulle älska dig ännu, Barbar!

CASSANDER.

Välan!
Du mig ej älska bör, du mig ej älska kan:
Men om det är din pligt, at på min kärlek hämnas,
Låt den åtminstone til straff mig ännu lämnas! —
Ach! tro mig — detta straff är gränslöst, som mit brott!
Fördöm mig, hata mig ... men följ, men följ mig blott!

SJETTE SCENEN.

CASSANDER. OLYMPIE. SOSTENE.

SOSTENE.

Prins! frukta de försåt er ovän går at stikta:
Ren trotsas eder Hår, och edra vänner svigta.
Med löften och med hot, och i Statiras namn,
Han kallar hämdens dolk at vändas, mot er famn,
Och djerfs at Olympie för sin Gemål förklara.
Kom, eder Thron, ert lif, er kärlek står i fara...
Dröj ej!

CASSANDER.

Er grymma hand har då beredt mit fall!
Min död er önskan är — Glåds ni den vinna skall.

OLYMPIE.

Jag! önska dig at dö? — Du så min svaghet glömmer!
Nej lef...

CASSANDER.

Förutom er, jag dagens ljus fördömmer;
Och sparas det mig än, jag än er återser
At nöjd för edra knän dö — eller blidka er.

(Han går bort, jämte Sostene.)

SJUNDE SCENEN.

OLYMPIE, *ensam.*

Hvad svaghet, brottsliga! ännu din ånger dårar!
Hör det Cassander til at kosta dina tårar?
Sker då ej utan strid, emot mit hjertas drift,
At jag min lydnad ger åt dygdens föreskrift? —
Röst af min Faders blod! o röst utaf naturen!
Min dyrkan hör dig til, min trohet är dig svuren,
Och offret af det lugn, som kärleken förstört —
Ach! andra eder nyss har detta Tempel hört!
J emottogen dem, o Gudar! dessa eder.
Min oskulds ömma röst har tyckts försona eder.
J hafven alt förbytt — förbyten äfvenväl,
Med budet af min pligt, förmågan af min själ.
Förskonen, straffen ej et sönderslitit hjerta,
I strid med blodets rätt och trolöshetens smärta.
Ach! i mit ringa stånd, förutan slägt och far,
För verlden och mig dold, jag lefvat sälla dar:
Jag kände intet brott och inga qval mig trycka —
Det stora namn jag bär, har störtat all min lycka.
Men det ej fläckas bör — Barbar, som älskat mig!
Jag dig försaka skall ... men — kan jag hata dig?
Hvad är då mot sig sjelf den dödliges förmåga?
Min strid, i tårar spild, fördubblar blott min plåga;
Och dolken, som min hand ur såret rycka tänkt,
Vid fruktlösa försök des djupare sig sänkt.

OTTONDE SCENEN.

OLYMPIE. ÖFVERSTE PRÅSTEN.
PRÅSTER. PRÅSTINNOR.

OLYMPIE.

O Tolk af Gudars råd! hvad sorg har tyngt din hjessa?
Hvad tårar gjuter du?

ÖFVERSTE PRÅSTEN.

Olyckliga Prinsessa!
Ert öde kallar dem.

OLYMPIE.

Jag då er tröst begår.

ÖFVERSTE PRÅSTEN.

Begår den blott. af Gud — Han ensam öfrig år
At öpna er sin famn.

OLYMPIE.

Ert mörka tal . . . er fasa! ...
Hvad vill ni såga mig?

ÖFVERSTE PRÅSTEN.

At nya stormar rasa;
At eder Mor . . .

OLYMPIE.

Min Mor! . .

ÖFVERSTE PRÅSTEN.

At alt förloradt år —
Nyss, inom Templets borg, med stormande gevår,
De stolta Konungar, dem intet brott förfårar,

Til drabbning mot hvarann, framkallat sina Hårar.
Cassander, blodbestänkt, vild som en plågohamn,
I Templet rusar in, at söka eder famn:
Jag har ej mot hans våld et annat värn at ställa,
Än Gudar dem han glömt, och lagar som ej gälla.
Förtviflad mot hans svärd man hasta ser er mor,
Som Templet och sit barn ren i hans händer tror —
Så många fasors tyngd des trötta själ förtrycker:
Ur våra Prästers hand hon offerjärnet rycker
At störtas i det sköt, som vreda Gudars val
Bestämt at skänka er ert lif — och edra qval.

OLYMPIE, *som faller i Prästinnornes armar.*

Jag dör — Kom, följen mig... Kanske ännu för dagen
Des blik ej slocknad är?

ÖFVERSTE PRÄSTEN.

Af sorg och fasa slagen,
Cassander til des död sig ensam skyldig ser —
Än, brotsligt, delar han den hjelp man henne ger;
Än, uti stoftet sänkt, sin blick för ljuset höljer,
Omfamnar hennes knän och dem med tårar sköljer.

OLYMPIE, *som reser sig up med håftighet.*

Cassander vid des knän!... O Gud!

ÖFVERSTE PRÄSTEN.

Å nyo väckt
Vid ropet af hans sorg, och vid hans syn förskräckt
Mer än vid dödens syn, hon tror et vildjur skåda,
Som går at nya qval i grafven henne båda.

Strax, med en mattad hand, som får af fasan mod,
Hon rifver up det sår hvars återhållna blod
Man ser med strida svall ur hennes hjerta flöda;
Och med en slocknad blick, som lyfter sig med möda...
"Gå — har hon sagt mig — gå, förgätne Gudars Tolk,
Hvars Tempel blodadt är i dag af mordets dolk!
Gå, trösta Olympie; men säg, at än i döden
Svär jag des hand åt den, som hämnar våra öden."

OLYMPIE.

O Gudar hvilken dom! — O Gudar! til min tröst
Förunnen mig at dö ... och dö vid hennes bröst!

ÖFVERSTE PRÄSTEN.

Må dygderne sit mod i edert hjerta tända!

OLYMPIE.

Ja; jag behöfver mod och äger det kan hända.

FEMTE ACTEN.

FÖRSTA SCENEN.

ANTIGONE. HERMAS, *i peristilen.*

HERMAS.

Må hämden ändtlig rum åt menskligheten låna!
En olycklig Rival bör ej ert hat förtjena.
Fly denna fasans ort: det pris ni fordrar här,
För honom och för er i dag förloradt är.

ANTIGONE.

Statira ...

HERMAS.

Är ej mer — Des olycksfulla öden
Fullkomnas af den hand, som gaf des maka döden;
Den hand, en vredgad Gud tycks evigt hafva sträckt
Til verktyg af det hat, han svurit denna slägt.
Blek, andlös, hjertat tryckt intil sin moders hjerta,
Den ömma Olympie, förstummad af sin smärta,
I tysta tårars flod och suckar, utan röst,
Utgjuta tycks sin själ ur et förkrossadt bröst.
Cassander med en sorg som af förtviflan qväfves,
Påkallar Himlens blixt; och kallar den förgäfves.
Ren lyfter sig et bål i all den tomma prägt
Som högmodet fann opp at gäcka dödens magt.
Med lutors sorgsna ljud sig grafvens sånger para,
Och Templets djupa hvalf i långa genljud svara.

Man tror at Olympie, i dessa murars famn
Förborgande sit lif, förgätande sit namn,
Och skild från nöjets verld, och fri från Hymens lagar,
Åt Himlen offra vill sin tjenst och sina dagar.

ANTIGONE.

Nej, hon ej svika kan sin pligt, sit tänkesätt —
Jag äger til des hand en omotsäglig rätt.
En moders föreskrift, på dödens bädd besvuren,
Är heligast af alt hvad heligt i naturen.
Om än Cassanders brott hos Gudar tilgift vann,
Den af Statiras blod dock aldrig vinnas kan.

HERMAS.

Ni tror at älskad bli.

ANTIGONE.

Om jag ej älskad blifver,
Ger hämden mig det pris som kärleken ej gifver;
Och om Cassander än min rättighet bestred,
Jag svurit har hans död — och ryggar ej min ed.

HERMAS.

Hvad! ni ännu med blod de offer skulle blanda,
Som Religionen ger åt de aflednas anda! —
Råds, at en helig skräck i edra krigsmäns bröst,
Skall tvinga deras fjät at svika eder röst.

ANTIGONE.

Nej, jag ej trotsa tänkt en åldrig vanas dyrkan —
Jag vet det fins en lag, mer gällande än styrkan . . . .
Fördomens helga lag — Den Kung som herrska vet,

Har äfven smickra lärt sit Folks vidskeplighet —
Sjelf af Statira vald at hennes aska hämna,
Jag Asien skyldig är at efterdömen lämna:
Det hugg jag lyftadt har, fördröjdt uti sit fall,
Des säkrare en dag sit offer drabba skall.
(Templet öpnas.)

ANDRA SCENEN.

ANTIGONE. HERMAS. ÖFVERSTE PRÄSTEN. PRÄSTER, *som långsamt nalkas.* OLYMPIE, *i djup sorgdrägt, stödd af* PRÄSTINNOR.

HERMAS.

Hon kommer. Hvilken syn! - O miskundslöse Gudar!
Med denna dödens blick, i dessa sorgens skrudar,
Af dessa skuggor följd som gråta i des spår,
Hon nalkas, lik en hamn som utur grafven går.

ANTIGONE.

Jag tilstår, denna syn har rättighet til tårar.
(til Olympie)
Prinsessa, stilla dock det qval som eder sårar;
En Prins, til er Gemål af Gudarne bestämd,
Har rätt at egna sig er saknad och er hämd.

OLYMPIE.

Spar mig om hämd och mord och blod at mera höra! —
— Hvad blod kan lösa mer igen min moders blod?

AN-

ANTIGONE.

Må smärtan af des död fördubbla edert mod!
Jag vill ej denna stund min sällhets fordran yrka
Med minnet af den pligt, hon föreskref er styrka.
I denna mörka stund, som grafven helgad år,
Jag vet hvad hennes stoft och eder sorg begår —
Rådfråga detta stoft... des röst er ej bedrager.

(Han går ut jämte Hermas.)

TREDJE SCENEN.

OLYMPIE. ÖFVERSTE PRÅSTEN. PRÅSTER. PRÅSTINNOR.

OLYMPIE.

Ni, som en verklig del i mina plågor tager,
Tolk af en mildhets Gud, som sig förklarat har
För de förtrycktas värn och faderlösas Far!
Säg, får då ej min sorg vid samma altar döljas,
Som af en moders gråt ej nekade at sköljas?
Har ni väl grymhet nog, at stänga denna graf
För et olyckligt barn, som Himlen öfvergaf?
Af tjugu Kungars magt, hvars minnen Asien dyrkar,
Se hår det enda arf, som deras Dotter yrkar.

ÖFVERSTE PRÅSTEN.

Jag ömmar eder nöd; men äger ingen magt
At ändra hvad en mor sin dotter förelagt.
Ert hjerta har ej glömt de bud, hon eder tydde
I denna sista suck, som från des läppar flydde.
För et så heligt bud om ni ej lydnad bär,
Cassander denna stund ännu er maka är.

OLYMPIE.

Jag svor det — och min ed ej mera återvänder —
Jag svor, at denna hand hans blodbestänkta händer.
För evigt undandra — Ach! fordra icke mer.

ÖFVERSTE PRÅSTEN.

Er hand ännu beror af Gudarne och er:
Men Asiens, verldens lugn, vårt lugn — alt har af nöden
At hasta det beslut som stadgar edra öden.
Ej, at på samma dag man vill at samma hand
Skall tända bålets eld och bröllopsfacklans brand;
Nej, blott et ord förslår, at våldets utbrott hämma —
Jag väntar detta ord — men djerfs det ej bestämma,
Men lemnar åt er sjelf, at rådas af ert mod,
Hvad offer denna stund ni skyldig är ert blod.

OLYMPIE.

Ni hört mit tankesätt — De band som mig bebådas,
De band jag knutit har ... med lika fasa skådas —
En vördad moders stoft sig ej förtörna bör:
Jag flyr en makas famn, och det tilfyllest gör.

ÖFVERSTE PRÅSTEN.

Ert afslag segrar ej på två Rivalers ifver,
Då vägrandet af en den andras anspråk blifver.
Beredde hvar minut at störta mot hvarann;
Det blott, er vördnad är som svärdet binda kan:
Ni ensam hindra kan den grymma härjnings fasa
Hvars lopp et ögnablick ej återvändt at rasa;
Om denna sorgsna syn af grafvar, stoft och bål —
De största Kungars lott, och minsta slafvars mål —
Ej tvang de mägtige, som jordens öden hvälfva,
At sänka sig en stund til tankan af sig sjelfva.
Men ångren flygtig är i dessa stoltas bröst.
Det våld, som vika sågs en dag för Gudars röst,
I morgon med förakt skall sina fjättrar bryta,
Och Ephesus på nytt i blod och tårar flyta.
Gå, förekom des fall; och vet, at detta Folk,
Hvars oförledda nit är lagens värn och tolk,
Hvars grofva vett förslår at rätt och vrånghet skilja,
Så snart ni talat har, skall vörda eder vilja:
Men dröjer eder dom, råds, at med svärd och brand
Er brottsliga Gemål skall återta er hand.

OLYMPIE.

Jag vördar edra skäl, och billigar er fara;
Och bör från denna stund en fåfäng klagan spara.
Var nöjd — jag åt ert lugn upoffra skall mit väl.
Det val jag göra bör, är gjordt inom min själ:
Jag fattat mit beslut.

ÖFVERSTE PRÅSTEN.

Och eder hand ni lämnar
Den tåflare til lön . . .

OLYMPIE.

Ehvad jag dervid åmnar —
Mins, ni det sjelf bestyrkt — år denna sorgens dag
Ej gjord at lysas op af kärlekens behag.
En annan pligt, mer kår, mer helig för min smärta,
Tilegnar sig i dag en dotters hela hjerta.
Min Mor, på denna stund, til bålet nalkas lär.

ÖFVERSTE PRÅSTEN.

Ja, denna sorgsna pligt vår första omsorg år.
Snart våntar hennes stoft at i sin urna slutas,
Församladt af er hand.

OLYMPIE.

Får denna heder njutas
Af en så brottslig hand? — Förtjenas denna tröst
Af et olydigt barn, som qvåft naturens röst?

ÖFVERSTE PRÅSTEN.

Alt bör fullkomnadt bli, hvad Lagen föreskrifver.

OLYMPIE.

Jag denna helga lag en villig lydnad gifver;
Men uplys mig des bud, förtag mit tvifvelsmål:
Såg, unnas mina fjåt at nalkas detta bål?
Gifs mina tårar lof, at på des aska falla?

ÖFVERSTE PRÅSTEN.

Ej nog: det år den tjenst, som Gudarne befalla —

Den sorgliga cypress som grafven helgad är,
Er gördel, edra hår, det dok ert hufvud bär;
Se der den sista skänk, ni skall er Mor förära....

(Prästinnorne frambära alt detta på et altare.)

OLYMPIE.

Och der den sista nåd, des dotter skall begära.

(Til Statiras Prästinna.)

Du, som til dessa rum ledsagat hennes dar,
Som här i sjutton år des sorger delat har!
Gå, underrätta dig när ögnablicket länder,
At denna kära vård antvardas mina händer —
Må känslan af mit brott, vid detta dyra kall,
Försona hennes stoft! — Gå.

PRÄSTINNAN.

Jag er lyda skall.

(Hon går.)

OLYMPIE, *til öfverste Prästen.*

Och du, hvars rena hand vår sorgefest förvaltar!
Bjud dessa krigare, som skymfat dina altar,
At möta här min blick; at höra här sin dom.
Det är vid grafvens port, från dödens helgedom,
Inför en Moders syn, och hela Folkets öra,
Som denna grymma dom jag går at kunnig göra —
I lika pligters strid af hjertat och mit blod,
Döm, om et annat val min ära återstod.

ÖFVERSTE PRÅSTEN.

Ert öde denna stund i edra hånder hvilar.
Mins, denna stund är dyr — Alt hastar - timman ilar.

(Han går jåmte Pråsterne.)

FJERDE SCENEN.

OLYMPIE *på Fram-Scenen.* PRÅSTINNORNE *i halfcirkel mot Fonden.*

OLYMPIE.

O du, som mot et barn, upfostradt af din hand,
Missbrukade så lått vålgerningarnes band!
Som ån i dödens natt Statiras vrede dårar,
Och hennes makas hämd, och deras dotters tårar,
Och Himlar och Natur, förente mot dit vål . . .
Olycklige Gemål! du segrar i min själ.
Men råds — du kånner ej det slag, dit hjerta åmnas —
Du ålskar mig . . , hur dyrt skall jag din seger hämnas!

FEMTE SCENEN.

OLYMPIE. CASSANDER. PRÅSTINNOR.

CASSANDER.

Var nöjd! jag fylla bör er önskan, och mit kall;
Mit blod på detta bål med glädje rinna skall —

En tröst, en enda tröst mig ännu öfrig blifver...
At Olympie min död en blick af ömkan gifver.

OLYMPIE.

Cassander!

CASSANDER.

Dyrkade Gemål!

OLYMPIE.

Gud! — jag det var!

CASSANDER.

Det fins då ingen nåd för denna brottsling qvar! —
En slaf af ödets våld, blind i des kedjor dragen...
Det är för mord och rån, jag kallades i dagen.

(Han kastar sig för henner fötter.)

Men jag din maka är — men vet, at mina brott
Kullstörta ej den rätt jag til dit hjerta fått —
Alt hvad du älskat har, för min skuld du begråter.
Kring jordens hela rymd jag ensam står dig åter;
Och döden... döden blott kan lösa dessa band,
Kan bryta denna tro, vid alla Gudar svuren,
Orygglig såsom de — och evig som naturen.

OLYMPIE.

Stig op! — förskona mig — föröka då ej mer
Den fasa och den blygd, som mig din åsyn ger —
När åt en moders lik, som lågan skall förtära,
Jag går, at denna stund min sista tjenst förära;
Så skymfa ej min sorg, så nalkas ej min famn . .
Och lär dock för en gång at frukta Gudars namn.

SJETTE SCENEN.

OLYMPIE. CASSANDER. ANTIGONE. PRÅSTINNOR.

ANTIGONE.

Prinsessa! för ert val ej flera hinder gålla:
Statira sjelf bestämt den dom ni går at fälla.
Mit hjerta vörda lärt de dödas helga frid:
Min arm, fast kallad ren och sträckt til mord och strid,
Dock ryste vid det våld som detta Tempel blodat:
Och til et lydnadsprof — kanske ej nog förmodadt —
Jag sjelf min vundna rått i dag förgåta vill.
Förkunna då vår dom: er frihet hör er til. —
Likvål ni skilja lår — det ingen tvekan låmnar —
Er moders mördare från den som henne håmnar.
Statira denna stund, vid sidan af er Far,
Från Himlarne sin blick på eder fåstat har:
Ert namn, ej mera gömdt i skuggan af et Tempel,
Skall famna jordens rymd — och jorden et exempel
Af sina Gudars dygd i edert val begår.

OLYMPIE.

Så tvingen ej et val, hvars frihet helig år —
Jag gick på denna stund mitt offer at bereda
Åt dessa Gudars magt, som grafvens hvila freda:
Och denna helga stund, barbarer! våljen I
At tolka mig med hot er kårleks raseri,
At slitas om min hand bland tårar, blod och grafvar -

Så svärjen mig — o ni, min Faders fordna slafvar!
Soldater ur hans Hår, och Kungar på hans fall! —
Så svärjen, at i dag des dotter lydas skall.

CASSANDER.

Jag svär det heligt — viss, hvad straff ni mig bereder,
At ni en låg rival ej offra skall min heder.

ANTIGONE.

Jag svär det åfvenvål; försäkrad at er hand
Sig evigt rycka skall ur denna nidings band.

OLYMPIE.

Ni sagt — förglöm det ej, ehvad min dom bebådar —
At mina Fåders blick från Himlarne mig skådar.

ANTIGONE.

De tolka eder pligt.

CASSANDER.

De ömka edert val.

OLYMPIE.

Så kännen då min själ; så vörden mina qval;
Och bäfven för det ljus, som dagar mina öden —
Hvad dom jag fälla vill, är mig en dom til döden.
J veten, til hvad höjd min smärta buren var;
Så veten ännu mer — jag den förtjenat har.
Jag misskänt har mit blod, sen jag det trohet svurit;
Jag sönderslitit har det sköte som mig burit:
På dessa fasans rum en Mor jag återfått;
Hon dör uti min famn, och dör — för mina brott!
Hon sagt åt detta barn, som vid des fötter gråter:

"Gif Antigone din hand; och jag dig alt förlåter" —
Och detta grymma barn, at skynda på des slut,
Förkastar hennes bön!

ANTIGONE.

O Gudar! hvad beslut!
Ni så mit hopp, er pligt, er egen mor bedraga?

OLYMPIE.

Åt er, åt hennes stoft jag ger ej skäl at klaga,
Jag gör oss alla rätt; och mig kan hända mest. —
Cassander! dessa band som våra hjertan fäst,
De löften du mig svor, den kärlek mig förvillat...
Döm, om naturens lag, om Gudars lag dem gillat!
Du känner dina brott — de återgå ej mer . . .
Sök, at utplåna dem.

CASSANDER.

Kan jag ej blidka er?
Skall jag et evigt mål för eder afsky vara?

OLYMPIE.

Gån, stunden kommen är, at eder alt förklara.

(Templet öpnas; et brinnande Bål synes.)

SJUNDE SCENEN.

OLYMPIE. CASSANDER. ANTIGONE. ÖFVERSTE PRÅSTEN. PRÅSTER. PRÅSTINNOR.

STATIRAS PRÅSTINNA.

Prinsessa, det år tid.

OLYMPIE, *til Cassander.*

Den syn, som visas dig,
Cassander! skåda den; och sen . . . anklaga mig.
Betrakta detta Bål, för hvem des lågor brinna;
Mins Alexanders död; mins Olympie slafvinna;
Se detta stoft och såg — hvad var min pligt, barbar?

CASSANDER.

Den . . . at upoffra mig.

OLYMPIE.

Din dom du afsagt har;
Och nu — så hör ock min!

(Hon upstiger på estraden til det Altare som vid Bålet år uprest. Pråstinnorne framräcka offerskånkerne)

O skuggor, mine Fåder!
O vålnad af en Mor, uppå hvars bål jag tråder!
Och du, en vredgad Fars odödeliga hamn!
Er dotter denna stund år vårdig edra namn,
Och lyfter utan blygd sin blick til eder boning —
Det offer hon er ger, år nog til er försoning.

(Til Cassander.)

Du, som min maka var, som det ej blifva bordt!
Som alt mit hat förtjent; som all min sällhet gjort;
Som mig en moders stoft til morgongåfva burit! . . .
Du tror, jag rygga kan de löften, jag dig svurit;
Du tror din kärlek ej mit hjerta mera rör . . .
Vet, at jag dyrkar dig — och straffar mig derför:
Statira! möt dit barn — hon flyr i dina armar.

(Stöter dolken i sit bröst och kastar sig i bålet. Allmän bestörtning.)

ALLA *på en gång.*

Fräls!

ANTIGONE.

Himmel!

CASSANDER, *som hastar til bålet.*

Olympie!

ÖFVERSTE PRÄSTEN.

Gud! — Gud, som dig förbarmar!

CASSANDER.

Förgåfves är all hjelp at rädda hennes där.

(Han återkommer til peristilen.)

Mon Gudar! jag ert hat tilfyllest mättat har? —
Jag mördat har min Kung - des Enka - och min Maka -
Hvad vållust, Antigone, hvad fröjd bör du ej smaka
Vid åsyn af det qval som straffar mina brott!
Kanske missunnar du ännu min sälla lott?

Så kom — du vårdig är at dela mina öden,
Kom, följ mig om du djerfs, och gör dig rätt i döden!
(Han mördar sig.)

ÖFVERSTE PRÄSTEN.

Bland hvilket hedniskt folk, på hvad barbarisk ort,
Har på en enda dag man flera fasor sport!

ANTIGONE.

Du är då, stolta slägt, som verldens dyrkan vunnit!
Du är då blott et stoft, en skugga, som förswunnit! —
Om jorden til ert skydd, o Gudar! äger rätt;
För hvilken skapten J de dödeligas ätt?
Statira. — Olympie — o våld! o grymma lagar! —
J straffen deras dygd . . . och skonen mina dagar!

MENSKLIGA LIFVET. *)

Vällust! i min ungdoms brånad
Sökte jag din läckerhet;
Åt din tomhet snart förvånad,
Sötman vänd i bitterhet,
Jag vid lifvets vintermånad
Funnit din fåfänglighet.

Lust til Ryktbarhet och Åra
Mannahjertat sönderslet;
Dagarne i strid förtära,
Nättren under sömnlöshet . . .
O hvad gick jag at begära? —
Åran är fåfänglighet.

Kunskapsrymden genomtåga
Snillets stolthet sig förlet.
Mulvadsblick! du djerfdes fråga
Himlarnes omätlighet! —
Hvad jag vet, är til min plåga;
Kunskap är fåfänglighet.

Hvad var min hela magt? — Hvad var den höga lycka,
Som skimrat för min syn, men ej til hjertat hann? —

*) Af Voltaires *Précis de l'Ecclésiaste.*

En irrig hjernas bild, som högmod gick at smycka,
Och som, vid första blick af sanningen, försvann.

Jag sökt dig, Sällhet - dig, som för mit famntag flydde,
I mina Cederslott, på tusen nöjens stig;
Sireners ljufva sång mit öra flygtigt brydde,
Men sällhet borta blef — Jag fann den ej hos *Mig*.

Min smak förslöad blef af mer än måttlig föda;
At mätta mit begär, jag tömde jord och haf;
Med all naturens skatt, med alt hvad konsten gaf,
Jag kände hungren än mit tomma bröst föröda.

Hvarför fick jag til min blygd
Menskjohjertats lynne lära?
Utaf is för verklig dygd,
Utaf eld för brottslig ära,
Såg jag det i skuggans skygd
Inga band af lagen båra.

Dygdens lof var matt och kallt,
Vett och sanning trycktes neder,
Börd gaf fräckhet, smickret heder,
Hårdhet guld, och guldet alt,
Oskuld led, förtjensten svallt:
Menskjor, hvad! — jag målar *Eder!*

Glömsk af hjertats ömma band,
Ler du dock, du falska Sköna !
Men din nya älklings brand
Skall dig lika trolöst löna,
Och det samma öde röna
Af en annan Skönhets hand.

Jag hör från alla håll, hur aggets ormar hvåsa;
Uppå förtjenstens våg sår afund tistlars frö.
Gå, oskuld! at din lön i tidens häfder läsa:
Den är, at lefva hädd, och uti plågor dö.

Se der en dygdens son, som uti träldom drifves,
At släpa för et bröd med blod och tårar stänkt;
Och der en lastens drott, i orklös vällust sänkt,
Som aldrig gissat har, at någon usling gifves.

Han är det likväl sjelf — Uti hans tärda bröst
Med ouphörlig strid de vilda lustar rasa;
Af osmak nöjet följs och lasten utaf fasa;
Och in i dödens natt hörs hjertats hämderöst.

Lik et skepp på hafvets bölja,
Kastadt af en vild orcan,
Mäter du den korta ban,
Der dig tusen faror följa;

Strax

Strax skall tidens ocean
Dig uti sin afgrund dölja.

Öfver lastens fina nät
Lustan fagra blomster breder.
Då hon på din faders fjät
Dig i villans brådjup leder,
Hon detsamma fall bereder,
Åt din son, som skådar det.

Jorden ingen nyhet föder.
Hvad som sker, är redan skedt;
Hvad vi se, är redan sedt:
Våldets glaf som alt föröder,
Dumhet, last och dygd och vett
Uti plågans arflott bröder.

Var stor, var god, var hög, var skön, var rik, var vis,
Var alt — men lagen står, som födslen för dig stiftat:
"Et bröst, der dygden bor, et bröst af brott förgiftadt,
Må lida lika sår af ödets plågoris."

Det samma blomsterfält, der spaka fåret betar,
Har tigren, des tyran, til herradöme fått:
I grafvens mängda stoft dit öga fåfängt letar
Den hand som utgöt blod, den hand som gjorde godt.

Hvad tjusar? — Minnets sköt? — J dårars yrsel hafven:
Hvart når den höga stod, når ögat maskar närt?
Hvart når det gälla lof, når örat är förtärdt? —
Til Himlen, om du vill; men icke ned i grafven.

O hur tung är lifvets lott!
O hur grymt des glädje dårar!
Dock hvad önskningar och tårar,
At ännu en timma blott
Släpa få i qval och brott
Oket, som din skuldra sårar!

Lockad, villad och förströdd
Utaf bländskens falska låga,
Fasar du at bli förödd
Fast du qväljs af lifvets åga.
Död och lif är dig en plåga:
Lycklig, vore du ej född!

Alt hvad tröttsamt lifvet hyser,
Alt hvad muntrar i des lopp:
Flygtigt godt, som trolöst myser,
Plågor i en ändlös tropp,
Och det hopp vid grafven lyser;
Alt i grafven slukas opp.

Hvem är, som mågtat har med all sin vishet finna,
Om, då vi falla in i dödens djupa natt,

Vår själ i stoftet qvafd ej evigt skall försvinna?
Och blef ej samma mål för lif och tanka satt?

På minsta väsens lif den Högstes öga vakar:
De äro, såsom vi, hans magts och ömhets prof;
Han gräns för vårt förstånd och deras yrke stakar;
De äga, såsom vi, förmågor och behof.

Som vi, de lifvet få; som vi, de lifvet ända;
Säg, bärgas deras själ i döden, eller ej?
Och vår - o store Gud! - och vår, hvart skall den lända?
Säg, svaga menskjovett, säg, om du vet det? — Nej.

Dock, hur fylls med sjelfkrafd möda
Vägen til vår långa natt!
När af vällust tärd och matt
Slösarn samlar at föröda,
Gråter snålhet vid sin skatt
Öfver brist på dryck och föda.

Hjelten, til en straffgud väckt,
Alt med blod och tårar sköljer;
Men vid Nordans vinter-flägt
Guden vacklar, fallet följer,
Och den hjessa stjernan räckt
I en handfull stoft sig döljer.

Flickan i sin ungdoms dag,
Full af lif och skönhet prålar:
Blomman lik, som spåd och svag
Tjusar morgonsolens strålar
Men för Hesperns blickar målar
Redan döende behag.

Så alt förvandlas skall, alt mörkna, alt försvinna;
Snart blir mit öra döft för harmoniens ljud;
Snart skall mit kalla blod med långsamt omlopp rinna,
Och ögat, skumt af år, ej skåda dagens Gud!

Ej drufvans friska saft min slappa smak skall reta,
Hvars verkan glad och öm i själ och hjerta kåns;
Och under åldrens tyngd min böjda kropp skall streta,
Med stapplan och besvår, at upnå lifvets gråns.

Jag skall ej se er mer, J Sköna! hvilkas dyrkan
Bekrönt min ålders vår, förtjust des vackra dar!
O kärlek! lifvets lif, du hjertats sålla yrkan!
Du långt ifrån mig flyr, du evigt från mig far!

Fåstom då, förrån de slutas,
Glädjens snabba ögonblick.
Må det goda visligt njutas,
Under ödets blida skick,

Och i våra hjertan gjutas
Nöjets ljufva Gudadrick!

Må vi ingen ro försaka,
Som är fri från brott och skam!
Må vi under vänskaps glam
Bordets läckra nöjen smaka!
Må en öm och älskvärd maka
Locka hjertats känslor fram!

Dödlig! hörs Naturen säga:
Tag den lott jag dig, förår;
Måttligt dig med nöjen pläga,
Det din rätt, din sällhet är:
Åg dem — låt dem dig ej äga;
Följ, men tygla dit begär.

Et blomster nöjet är: flyg fjärilskt fram och åter,
Drick tyst des söta kalk, men såra ej des blad:
Tro ej, at göra stoj är det at vara glad;
Dit löje är et svek; det hörs, fast hjertat gråter.

Stig up från höjd til höjd och skåda rymdens strand;
Fall sedan djup från djup tils sjelfva djupet felar;
I alt se godt och ondt; men tig, och kyss den hand,
Som lika ömhetsprof mot dem af hårdhet delar.

Njut glad Försynens nåd; det är det rätta sätt
At offra honom pris, at honom värdigt dyrka;
Gör godt så vidt du kan, och hvarje menskja rätt,
Så är din lära ren, så är dit bröst hans kyrka.

Låt en dygd som vänligt ler,
Menskjohjertan til dig draga;
Vet, den vishet gallan ger
Är en grym och fruktlös aga;
Det är dygdens at behaga;
Lasten sig förskräcklig ter.

Låt din ömhet hoppet nära
Hos en tvekfull vandringsman;
Skynda glad, at hjelp förära
Åt en svag, som fela kan;
Ach! med all din visdoms ära,
Kan du falla liksom han.

Denna ljufva trakt, som hyser
Vårens fägring och behag,
Ofta mörk och vanståld ryser
Under moln och tordöns slag;
Och den dygd som klarast lyser,
Bidar sin förmörknings dag.

Gör godt och fråga ej, och säg: "Skall jag berömmas?
"Skall man väl tacka mig? Mon det en dygdig är? —

Hvad dubbel tyngd för den som qval och laster bär!
Och huru stort, hur skönt, at göra väl och glömmas!

Råds ej tyranners hot och afunds småderop;
Af vördnad för din dygd til hat mot dig de drifvas:
Hvad bifall smickrar dig af blinda dårars hop?
Gud ser dig — det är nog. Kan högre lön dig gifvas?

Hvad är du menskja? — ach! en mask, et stoft, et grand,
Som födes blott at dö, och blott at irra tänker:
Dock Himlars Gud en blick uppå dit inte sänker;
Hans hand du frukta bör, men ej en dödligs hand.

TIL GREFVE CREUTZ NYÅRSDAGEN 1784.

Hvar gång, man i det fordna Rom,
Med året öpnade den bom,
Som Jani Tempels portar stängde,
De helgade Augurers tropp
Med vördnad til des altar trängde,
At förespå de ödens lopp,
Som Kejsardömet öfverhängde:
Och Folket med en uprörd själ
Mot Himmelen sit öga vände,
Til Himmelen sin förbön sände
För dem som skyddade des väl.

Uti det lof *Augustus* följde
Sit namn *Mæcenas* blandadt fann,
Man bådas fjät med blomster höljde,
Och rökverk för dem båda brann.
Roms kärlek ingen skilnad hörde,
På denna glädjefulla dag,
Imellan den som spiran förde,
Och den som tolkade des lag.

Man såg då *Flaccus* presentera
En Ode til sin Skyddare;

Man såg *Virgilius* assistera
Vid Verldens Herrskares lever.
Hvar Skald, til Kejsardömets ända,
Dem båda samma offer bar;
Ovidius ensam blef, kan hända,
Hos Julia hela dagen qvar.

Jag gillar, fast jag ej berömmer,
En Yngling, som vid tjugu år,
Sin Kung och des Minister glömmer,
At följa blott sin Skönas spår;
Men sen han fyllt sin ålders vår,
Jag som en dårskap det fördömmer.

Om ock den plattaste Poet
Sit offer åt *Mæcenas* skänkte,
Han log, och teg af höflighet
Med alt hvad han om versen tänkte.

I nit för smak och Vitterhet,
I snille, dygd och börd din like,
Til höjden af lycksalighet
Han lyftade Cæsarers Rike:

Må du en Svensk Augusti Thron
Med lika styrka länge stöda,

Och må min Lyras glada ton,
I tretti år din lofsång föda.

Den känsla, som i dag min hand
På hennes svaga strängar leder,
Är mindre nitet för din heder,
Än kärlek för mit Fosterland.

HVEM ÄR DEN STÖRSTA MAN?

Efter LESSING.

Låt Pastor *Smiler* få förklara:
Hvem är den största Man? —
Med gudligt högmod skall han svara:
"Den som sig sjelf förnedra kan."

Låt oss Poeten *Rimfors* fråga:
Hvem är den största Man? —
Han svärja skall, vid Snillets låga:
"Störst är den Man, som rimma kan."

Vill ni en *Hofmans* tanka höra:
Hvem är den största Man? —
"Den som den bästa Konungs öra
"Med lögn och smicker dåra kan."

Begär af Baron *Anhjelm* lära:
Hvem är den största Man? —
"Den som sit namns försvundna ära
"Längst tid försvunnen räkna kan."

Spörj *Börsdryg* och hans gödda drängar:
Hvem är den största Man? —

Den som med mat och pragt och pengar
Sig Pöbelns aktning köpa kan.

Såg, *Philosoph* med rynkta pannan!
Hvem är den största Man? —
Du svarar: "den och ingen annan
Som mina Gåtor tyda kan."

Despoter uppå jordens Throner!
Hvem är den största Man? —
"Den som sit Folk, til millioner,
På Slagtningsfälten offra kan."

"Nej — hörs en stolt *Kanstöpar-frater* —
"*Den största Man* är han,
"Som i sin *Stöpslef* gamla Stater,
"Likt gamla *Stop*, *omstöpa* kan."

Så, spörj bland alla Narrars skara:
Hvem är den största Man? —
Och alla Narrar skola svara:
"Den som *Mig* närmast likna kan."

Och frågas mig, hvem *Jag* vil kalla
Den aldrastörsta Man?
Så är mit svar: "den som dem alla
"Vid et glas vin bespotta kan."

ODE TIL SÄLLHETEN.

Från Danskan.

— ◡, — ◡ ◡, —, — ◡ ◡, — ◡, —
— ◡, — ◡ ◡, —, — ◡ ◡, — ◡, —
— ◡, — ◡ ◡, — ◡
— ◡, — ◡ ◡, — ◡, —

Du, med trångtande rop kallad af Slaf och Kung!
Såg, hvar döljer du dig? — Bor du i klyftans sköt,
Der, med rufvande vingar,
Natten vaktar det gamla guld?

Fann i sanningens djup grubblande Forskarn dig?
Såg bland Skaldemör dig dvåljande Sångens Son?
Bar, vid Segrarens sida,
Dig den blodiga stridens vagn?

Bagdads stolte Calif, måttad af nöjets rus,
Mottar gåspande, kall, himmelska flickans kyss.
Ha! du hvilar, o Sällhet!
Ej på njutningens svanduns-bädd.

Nyssfödt, helsar med gråt Barnet den första sol;
Gubbe, suckar det trött efter den sista natt.

Sjelf den Dygdiges öga
Gjuter tåren på bleknad kind.

Blifva, trångta och dö: bjuder oss Ödets lag —
Sällhet! är du en dröm? gäckade känslors dröm?
Eller — är du en bild af
Sanna kommande Himlars ro?

FREDRICS VÅLNAD.

EN SKOTTSK BALLAD.*)

Af Baggesen.

Maria flög af sången opp;
"O Jesu! dig förbarma!"
En dödlig kallsvett genomlopp,
Vid dörrens gny, des spåda kropp;
"O Jesu! fräls mig arma."

Der stod han uti grafvens drägt,
Den långa, bleka vålnad.
"Maria! blif dock ej förskräckt;
"Den hand, jag dig förskuten sträckt,
"År evigt nu förkolnad."

Der stod han, lång, och kall, och blek,
Och blod flöt från hans hjerta.
"Det år din Fredric, som med svek
"Ifrån sit löfte aldrig vek
"I sjelfva dödens smärta."

---

*) För många Låsare torde dessa Verser synas besynnerlige. Et sorgligt åmne, en dyster ton, ofta återkommande rim och uttryck, en gammalmodig enfald i språk, seder och begrepp: äro egenskaperne för detta Skalde-slag, som föga skiljer sig från *Romancen.* Båda sakna de nästan exempel i vårt språk.

Der stod han, lång, och blek och kall,
I grafvens hvita slöja:
På kinden, märkt af tårars svall,
Sågs, halft förtorkad i sit fall,
Ännu en blodstår dröja.

"Din Fredrics hamn, Maria! känn:
"Han nalkas dig förtroligt.
"Den ed, jag svurit dig, o den
"Den gif i grafven mig igen,
"At jag må slumra roligt!" —

"Den ed, du svurit har din vän,
"Jag ej tilbakagifver:
"Nej kom uti min famn igen,
"At med en kyss besegla den:
"Jag Din då evigt blifver." —

"Du Min ej mera blifva skall,
"Jag slutat lifvets öden;
"Min blod är spild; min dag är all;
"Min kyss ... o rys! den är så kall,
"Den skulle ge dig döden:"

"Nej, hör din trogna, dräpta vän;
"Och, til mit stofts försoning,
"Den ed jag svor gif mig igen,

"Och

"Och åt min Skugga, jämte den,
"Sin frid i grafvens böning." —

"Den ed du svor, jag dig igen
"Ej mer tilbakagifver.
"Nej kom til altaret, kom än
"At med en ring besegla den:
"Jag din för evigt blifver."

"Försent är löftet du mig ger,
"Jag ren i grafven ligger;
"Du blott min Vålnad för dig ser.
"Ach! neka ej din Fredric mer
"Hvad han i döden tigger!" —

"Nu väl! — så räckte hon sin hand
Åt Fredrics hand förtroligt —
"Tag der din ed, dit trohetsband;
"At du i dödens mörka land
"Må ändtlig, slumra roligt!" —

Med hast hon up af sången står,
Och bland de dödas grafvar
Uti den kåra Skuggans spår,
Som hela natten vilse går,
Med spåda fötter snafvar.

"Unn mig et rum, o kära Hamn,
"I kistan der du ligger!
"Jag ej begår det i din famn;
"Jag blott et rum, i Himlens namn!
"Vid dina fötter tigger." —

"Maria, nej — den första gång
"Jag detta Nej dig såger —
"Min sång den är så hård, så trång;
"Och sömnen är så tung, så lång
"Uppå de dödas låger." —

Nu hanen gol: och hastelig
Sågs morgonen framila.
"Farvål, Maria! signe dig
"Den högste Gud evinnerlig!
"Jag går nu hän til hvila."

I grafvens djup nu nedsteg han —
Der stod hon hemsk, förkolnad;
Och på den bleka kinden rann
En blodig tår, då han försvann,
Den kära, sorgsna vålnad.

"Gå! din Maria följer dig:" —
Vid dessa sista orden
Det ljusa ögat lyckte sig:
(O Jesu! var oss nådelig!)
Nu sönk hon död til jorden.

DÅ JAG VAR LITEN.

Af *Baggesen.*

Det var en tid, jag kallades: *den lilla!*
Och liten var jag; knapt en alen *) lång.
Hur ljuft, når jag det tänker, tårar trilla!
Och derför tänker jag det mången gång.

På bästa Faders knä at rida ranka,
Sen slumra sött på bästa Moders arm:
Så flöt min tid — och ingen minsta tanka
Utaf bekymmer upsteg i min barm.

Då tycktes Jorden mycket mindre vara,
Men mycket mindre ondskefull också;
Och Himlens rymd med stjernors hela skara
En stor, blå, skön paulun med perlor på.

---

*) Så skrifves ordet på Danska: hvarför icke lika så i vårt språk? Det uttalas ju lika med *dalen*, *salen*, och andre tvåstafvige ord? Om det strider mot gammalt bruk, må ju detta bruk ändras når uttalet ändrat sig; som det skett med *vatten*, *vapen*, o. s. v. Men — torde man säga — då bör ju ock skrifvas icke *moln*, utan *molen* (*målen?*) — Denna följd är icke rigtig, emedan då *Aln* säges släpande som *Dalen* och uptager samma tid, säges deremot *Moln* hårdt och korrt såsom *Molln*, men aldeles icke som *Alen*, *Kålen*, &c. — Det bästa torde vara, at nyttja ömsom *Aln* och *Alen*, alt efter som Versens harmoni sådant vill eller nekar.

Då såg jag månan öfver kullen tåga,
Och tänkte: Stod jag nu på kullen der,
Så kunde jag med lätthet se och fråga
Hvem som den Gubben uti Månan är.

Med undran såg jag, huru solen släckte
Sit bloss hvar afton vester ut i sjön;
Och såg hvar morgon hur hon åter sträckte
Sin glans från österns skyar, dubbelt skön;

Och tänkte på den nådige Gud Fader,
Som skapte mig och denna vackra Sol,
Och alla dessa himlens perlerader,
Som hvimla om hvarann från pol til pol;

Och söng med späda läppar til hans ära;
Och bad den bön min Moder lärde mig:
"O gode Gud! som hafver barnen kära,
"Lär mig också bli god, och likna Dig!"

Sen bad jag för min Fader, och min Moder,
Och mina Syskon, och hvar Christen själ,
Och för den Kungen, som så hjertans goder
Sig ingen nattro gaf för Landets väl.

O barndom! sälla tid, som jag begråter!
O barndom! sanna nöjens enda Vän!
Det blott din hågkomst är som står mi åter.
Gud låt mig aldrig, aldrig mista den!

LYDIA.

Af *Baggesen.*

Skön, som Cyperns Herskarinna,
Ljus och mild, som Cynthia,
Kysk, som Vishetens Gudinna,
Är min unga Lydia.

Ingen af de tre Chariter
Ensam äger des behag;
Alla Jordens Aphroditer
Vissna i des blickars dag.

Kärleks-Gudarne bekransa
Hennes mörka bruna hår;
Alla Gratierna dansa
I den Skönas lätta spår.

Under gazen af des slöja
Blygsamhet, Behagens vän,
Hvarje täckhet at förhöja,
Går at hälften skyla den.

Marmorn hennes glans förtryter,
Rosen önskar sig des hy;

Hennes gång på luften flyten,
Lik en jagad sommarsky.

Som för Himlens tända dager
De bestörte skuggorne,
Så bekymret flygten tager
När des ljufva läppar le.

Samma blick, som åtrå gifver,
Äfven dämpa vet des brand;
Lockar och tilbakadrifver,
Lika stark, hvar dristig hand.

Afund skonar hennes seder,
Tadlet glömmer hennes namn;
Sann beundran, vördnad, heder
Ila tyst mot hennes famn.

Tacksamhetens tårar fukta
Hennes sällhetsföljda fjät;
Smickrets lömska ormar frukta
Hennes ljusa Majestät.

Lasten, vid des fötter fången,
Krossad af des ögonkast,
Såg sig; och för första gången
Blygdes vid at vara Last.

Når jag trycks til hennes hjerta,
Trycks til hennes läppar --- Gud!
Sakna dödarne sin smärta,
Åskan, stormarne sit ljud.

Töm då utan all förskoning,
Öde, mot mit bröst din harm!
Zembla, Zara, Djeflars boning
Blifva Himlar vid des barm.

Men et fel, et fel allena
Hennes lof fördunkla vill:
Denna sköna, Änglarena,
Ömma Lydia . . . är ej til.

SMEDEN OCH BAGAREN;
ELLER
LIF FÖR LIF.
SAGA (af *Wessel.*)

Det var en gång en Stad - Hvar då? - Der ni behagar -
Uti den Staden var en Smed,
Förfärligt grym när han blef vred.
Han sig en ovän fick: dem får man alla dagar;
Ja, til och med om nätterna också;
Vår Saga är bevis derpå.

Bemälte Smed en natt, på krogen, jämte kannan,
Kom med en Kneckt i gräl. Den ena svor och drack,
Den andra dräck och svor; och, efter mycket snack
Och hot och skällsord mot hvarannan,
Gaf Smeden Knechten midt i pannan
Et så förskräckligt hammarslag,
At aldrig mer han såg Guds dag.

Durch sättes Smeden i arrest;
Sen sändes bud til Stadens Prest,
Som enligt lag och pligt ej förr sin Man begrafver,
Än Fältskärn lemnat har attest

At *ofvangifne* slag den *causa mortus est*,
Som gjort Soldaten til cadaver.

(Den gode Läsaren med lätthet finna vill,
At den Latin jag anfört hafver
Hör icke mig men Tyska Fältskärn til.)

Alt går sin jämna gång. Missdådaren förhöres,
Bekänner, skriftar sig, gör bot,
Omvändes, tror, rättfärdiggöres,
Och längtar i hvar stund at, fri från syndsens sot,
Få gå sin Frälsare emot.

Men nu, min Läsare, när hörde du väl maken? —
En dag förn dom skall gå i saken,
Framträda för Borgmästaren
Tre eller fyra Borgersmän,
Så talande på hela Stadens vägnar,

Välvisaste!
"Vi alla tider sett, och se,
"Med hvad otröttligt nit du Stadens välgång hägnar;
"Men hela Stadens väl beror nu deruppå,
"At vi vår Smed behålla få.
"Oss tycks, den döda Kneckt lär lika litet vakna
"Den stund han spörjer Smeden död;

"Men, at vår enda Smed från denna dagen sakna,
"Blef för vår Stad en allmän nöd." —

"Ja — svarar Domarn — "men.. J veten gode vänner,
"Det Guds och verldslig lag begår i sådant fall,
"*At lif med lif betalas skall.*" —

"Hå! hvad den saken rör, jag nog en utvåg känner"
— Föll Talemannen in — "Vi äga ju i Stan
"En gammal Bagare, en arg, illistig sälle,
"Som Pocker nog ändå lår ta endera dan:
"Låt honom dö i Smedens ställe,
"Så uppfylls Lagens bud" —

"Min sann!" — var Domarns svar —
"Det rådet ej så tokigt var:
"Men saken vigtig är, och måste väl betänkas,
"At Lag och Rätt ej månde kränkas.
"För Stadens bästa skull jag gör alt hvad jag kan:
"Farväl, godt Folk!" — "Farväl, välvise Man!"

Borgmästarn öfver alt uti sin Lagbok tittar;
Men intet enda ställe hittar
Der någon Bagare förbudit är, at gå
I döden för en Smed — Altså
Blef Domen ord från ord så här, om jag rätt minnes:

Väl hafver Smeden Matts Christophersson bekänt,
At han til evigheten sändt
Soldaten Jöran Flink: Men althenstund ej finnes
I hela thenna Stad mer än en enda Man,
Som lås och spik och söm och håstskor smida kan;
Tå theremot, högst öfverflödigt,
Fins twå som baka bröd; och, enligt Lag, är nödigt
At gälda lif för lif: Thy pröfvas i slikt fall,
Thet äldsta Bagarn bör och skall,
Sig sjelf til billig näpst och varnagel för andra,
Förutan nåd til afrättsplatsen vandra.

Den arme Bagarn gret och skrek; men intet halp.
Rättvisan måste ha sin gång — hans hufvud stalp.

Sedolära.

Oss okändt är,
Hvar, Hur, och När
Vi sluta våra öden:
Var derför väl,
O kära Själ!
Beredd hvar stund til döden.

ANMÄRKNING.

Man vill ej tilkännage om anförde Saga är Original eller ej, för at icke beröfva sig det nöjet at höra på hvad sätt den skall

tillämpas. Samma klyftiga hufvuden, som funnit at *Dumboms Lefverne*, at Sagan om *Ljusets Fiender*, om *Åreporten*, och de nyligen tryckte Verserne under titel: *Det går så til*, m. m. tydeligen syftade på väl kände personer, lära äfven med lika lätthet utgrunda hvem här menas med *Smeden*, och *Bagarn*, och *Presten*, och *Borgmåstaren*, och *Tyska Fältskären*, och den olycklige *Knecktens Cadaver*.

Men nu — at tala alfvarsamt — hvadan kommer det allmänna begäret, at snart sagdt i alt hvad som skrifves i vittra ämnen, den klaraste Digt, det oskyldigaste Skämt, den allmännaste Moral, vilja finna allusion på vissa händelser och personer? — Är det Vansinnighet, eller Arghet? — Är det håg, at skada Författaren, eller den som man önskade finna smädad? — Är det samvetets medvittnande, liksom Drängens i Comedien, som, då han hör nämnas *Maraud* i et främmande hus, säger helt förskräckt: "Maraud! . . . Voilà quelqu'un qui me connoit?" — Är det Dumhetens bemödande at vilja synas finare än andra; eller des Högmod at verkeligen tro sig vara det? — Är det oförmågan hos alla små, personliga själar, at ej en gång kunna tänka sig möjligheten af en känsla så abstract, så oegennyttig, som at ifra mot laster och dårskaper i gemen, utan afsigt på vinst eller hämd? — Är det dylike Läsares tysta känsla, som säger sig: "Om jag någonsin gjorde mig mödan at skrifva, så

blefve det smädeskrifter?" — Är det ej, ändteligen, en vana från fordna Parti-tider, då i sanning våra Dagblad föga annat voro än Dagpasquiller; då man nästan ännu icke hade något exempel af en *allmän Satir*, en *ideal Målning*, en *litterair Granskning*? — Eller är det ej alla, nu det ena, nu det andra, af anförde skäl?

Hvad utväg är at taga? — Le åt Dumheten och Dårskapen, beklaga illskan, tryggas vid renheten af sina afsigter, åtnöjas med uplyste Läsares bifall, och förakta all Pöbeldom.

JAG ÅLSKAR OCH JAG HATAR DIG.

Glicere, dig Himlen skönhet gifvit:
Men utan känslor och begär,
Du blott för dig har vacker blifvit —
Jag tror, jag hatar dig, Glicere!

Jag nalkas; strax du från mig springer.
En gång jag kom dig dock så när,
At du mig kyssa låt et finger —
Jag tror jag älskar dig, Glicere!

En dag jag ville dig förklara
Den ömma eld som mig färtär;
Du log, och vårdade ej svara —
Jag tror jag hatar dig, Glicere!

Dock! hvad dit hjerta lättrördt är!
Du straxt en blick uppå mig fälde,
En blick, som hoppet återstälde: —
Jag tror jag älskar dig, Glicere!

Om en bouquet jag dig förär,
Du den åt någon annan skänker; —
Ja, när jag noga mig betänker:
Jag tror jag hatar dig, Glicere!

Men du så ömt mig banna plär,
Om jag en vecka borta dröjer;
Du sagt, mit sällskap dig förnöjer: —
Jag tror jag älskar dig, Glicere!

Än tycks du mig på nytt förglömma...
Hvad bör mit hjerta häraf dömma?
Jo, at jag älskar dig Glicere,
Och at jag hatar dig, Glicere.

KUNGEN, BONDEN OCH EREMITEN.

SAGA.

En Kung, som icke kunde sofva,
(Det sägs, et Kungligt Majestät
Plår sällan äga denna gåfva)
Såg vid en jagt för sina fjät
En bondlurk, som på bara marken
Så rolig sömn, så ljuflig hvila njöt,
At den alsmägtige Monarken
I högsta måtto det förtröt.

En Eremit til samma ställe gick:
Det var en gammal Man som allmän vördnad fick,
Predikade ej stort, men lärde med exempel;
Och hvilkens bröst var alla dygders tempel.
Monarken honom såg, och ropade: "Min vän!
Hur kan en usel träl, den brist och armod trycka,
Dock njuta bättre sömn, än jordens största Män
I höjden af sin lycka?" —

"Jo, nådig Herre, vet, (var Eremitens svar)
En bonde få begär och intet högmod har;
Han dömmer inga brott, han stiftar inga lagar:
En veklig vällust ej hans själ och kropp försvagar;

Och,

Och, fast Ers Majestät i gård och skatter tar
Des bästa egendom, han dock sig ej beklagar,
Blott han et tarfligt bröd med lifvet åger qvar.
Det år en evig lag som ödets Herre stiftat,
At nöjen och besvår bredvid hvarannan gro;
Åt *Er* han gods och magt, åt *Honom* mödor skiftat,
Ni känner samvetsqval, *Han* äger lugn och ro.
J Kungar! nyttjen rätt den dyra Kronans gåfva,
Er ej åt Smickrets röst, men Folkets röst förtron;
Och i er sång at mera ljufligt sofva,
O! sofven mindre på er Thron."

Hår Eremiten slöt; och, hvad som nog år troligt,
Despoten sig befann så stött af dessa skål,
At strax han Gubben sköt ihjål,
Men sof ej sen des mera roligt.

DEN OBESTÅNDIGE TROGNE.

Julie, Zemire och Danaë
Förgåfves mina offer vunnit:
För dig, min vackra Aglaë,
För dig allena hjertat brunnit.

Julie så qvick, så eldig var,
Des fågring in i själen rörde:
Jag ej det minstá tvifvel bar,
At det var dig jag såg och hörde.

Zemire dernäst mit tycke vann,
Hon log och straxt min låga tände:
Jag tänkte ej at någon ann,
Som du, det ömma löjet kände.

Jag Danaë i badet såg;
Kan kärlek för sin irring råda?
Jag kom din nakna barm ihåg,
Och trodde mig des liljor skåda.

Så, kufvad under fleras lag,
Jag dig allena trogen blifvit;
I hvarje bild af dit behag,
Jag dig allena dyrkan gifvit.

STRUSSEN.

FABEL.

"Ge rum! — Jag vill mig utflygt ge;
(Skrek Strussen högt til Tranorne)
"Jag kan ej stoftets låghet lida;
"Ge rum" — och alla Tranorne
At vördsamt maka sig til sida,
At sträcka hals och ben, och uti tystnad bida
Det underverk som skulle ske.
"Ge rum! det är beståldt; jag up til Fästet svingar"
— Nu bråkar han sin tunga kropp,
Nu flacksar han — Si så! låt gå! friskt opp! hopp, hopp;
— Men, nej, förgäfves alt: han har för korta vingar,
Och hinner ej tolf tum ur kärret opp.

En narrs försök til ömkan bringar,
En inbillsk narrs försök til ömkan och förakt:
At ändra denna lag står ej i ödets magt.
Också, i Snillets verld, det idel löje väcker,
Då Strussen fruktlöst vingar sträcker
Och står i gyttjan fast; men ropar dag från dag:
"Ge rum! ge rum! *Nu flyger jag.*"

DET EGENTELIGA ORDET.

Skild från sin ömma älskarinna,
En stackars Rimmare tog våldsamt sit parti
Och smorde hop — en Elegie.
Sen skyndar han sig ut at något sällskap finna,
Der Piecen — kanske altför fri
Til tankar, rim och harmoni,
Må mera glans och skick af fleras granskning vinna.
Han börjar: *O du grymma hus,*
Som innesluter min Corinna! . . .
Förlåt mig — föll nu in burdus
En man af sällskapet — förlåt; men ordet *Hus*
Tycks ha en alt för ringa stämpel.
I fall ni heldre, til exempel,
Satt *täcka rum*..*Palats*,..*Torn*..*Slott*, och så bortför,
Så blefve stylen mera vitter,
Och meningen som förr — Som förr!.. nej fan det gör
En märklig skilnad, det . . . Min Herre veta bör,
Det är på *Spinnhuset* hon sitter.

PROSAISKA SKRIFTER.

Vid Friherrinnan A. S. FLEMINGS Graf.

The worlds good word is better than a Song.
Pope.

Jag lemnar dig i dag, prunkande Skaldekonst, helgad åt digterne! Jag vill tala hvad jag sett. Du, älskvärda Sanning, med prosaisk gång! kom, följ mig under likhvalfven. Lär du min hand, at med enkla drag teckna på denna grift den Dygdigas minne som der hvilar. Huru sällan är du närvarande vid de Förnämas grafvar! Dem skänke man Berömmet. Friherrinnan Fleming förtjenar Sanning.

Vänd dig bort, flygtiga Sköna! som nöter din tid i en evig barndom: du, som ej känner andra lagar än Nöjets; andra nöjen än Fåfängans. Vänd bort dit öga från denna taflan: den äger ingen skönhet, at fattas af dig. Dit läckra öra, huru skulle det fördraga at höra omtalas hvad ej är prydnad, och lof, och dyrkan! Gå: dit lif är Blommans; dit öde detsamma. Som hon, skall du behaga, förvissna och glömmas.

Men Du, som ibland dessa leende varelser ej blygdes at äga en själ! Du skall ej glömmas; ty du är icke borta på jorden.

Du lefver ännu i det goda du gjort, i de efterdömmen du gifvit. Likaså ser man det frodiga Trädet, som störtades af en sommarvind, långt efter fallet med sina välgörande grenar skydda de telningar som vuxit up af des frukter.

Friherrinnan Fleming var född Rehbinder. Det är vackert at äga en adelig börd, då den blifver en åtlydd kallelse til ädla tänkesätt; ej en fackla at uplysa lasterne. Hon, som vi begråta, ägde icke til vanheder den medfödda hedern. Född i den lägsta kojá, ägtad af den ringaste arbetare, hade hon dock genom sina dygder varit uphöjd öfver andre.

Var hon då lottlös i det allmänna arfvet: brister och svagheter? — Vaktom oss at säga det. Beröfvom oss ej den hedern, at hon varit vår like! Men hvem såg hennes fel, sedan han sett hennes förtjenst?

Hon var Maka. Hvilket stort fält af skyldigheter! men blifven det genom kärleken, var det henne en ljuf möda at upfylla dem. Trohet, Tålamod, Ömhet, Jämnhet, voro dygder dem hon ägde. O Du, för hvilken hon dem ägt och öfvat! lycklig du, om du sett och värderat dem, förr än du evigt måste sakna och begråta dem.

Hon var Mor. Hvilken vidd af nya pligter! Har hon upfyllt dem...? Här har jag

intet at svara: ord äro öfverflödiga, när bevisen lefva. Se hennes Barn! — At säga mer, vore at såra en af de vackraste dygder de ärft af sin Mor.

Skall jag omtala hennes vårdnad om underhafvande? hennes hjelpsamhet mot nödlidande? de fattiga hon födt? de usla hon tröstat? — Men ach! hur svagt är ej tungans språk bredvid tårarnes!

Du, ömma Vänskap! lefvande Vänskap! som ej bevises med et kallt famntag, et grant uttryck! dig tilhör et rum på denna tafla: du har bodt i et Qvinnohjerta!

Sysslosatt med så många hemdygder, och lycklig af deras utöfning, var det ej underligt at hon mindre aktade det galna stoj, det tröttsamma fjäs, som verlden hedrar med namn af nöjen. Skön, rik, behaglig, ägde hon dertil de största anspråk; men hon ville häldre lefva än lysa.

— — Men, hvarför lefver hon ej mer? Är då lagen orygglig, at alt hvad som ypperst förtjenar varelsen, skall hastigast mista den? — Mit hjerta upreser sig. Eviga Väsende! hvad ser jag i dina beslut? Storhet, Magt, Vishet — men ... hvar är Godheten? Jag fruktar dig, vördar dig — ach! ... jag ville älska dig! Du störtar dygden i des halfva ålder; och säger til den lastfulle: Gå, at et sekel betunga jorden!

Tilslut dit öga, djerfva Förnuft! din syn är förkort at se den Oändliges ändamål: försvag, at genomtränga Himlarne. Olycklige varelser på en jord öfver hvilken Förbannelsens dom hvilar, skakade af utvärtes plågor, förtärde af invärtes lidelser, önska vi dygden, til en belöning, de tunga bojor som trycka oss sjelfve. Hon är lös ur dessa bojor, Friherrinnan Anna Sophia Fleming; och då Vi utropa: *Hon var vård, at lefva!* — svara Helgonen: *Hon var vård, at dö!*

ÅMINNELSETAL öfver Rådmannen i Stockholm Herr JOHAN WELLANDER, hållit i Sällskapet *Utile Dulci.*

Tvenne år äro redan förflutne, sedan Rådmannen Wellander, efter en för våra önskningar altför kort lefnad af 47 år, flyktade från en jord som så sällan bebos af dygden och talangerne, flyktade för evigt från et Samhälle det han gagnat, från Vänner dem han älskat, från Konsterne dem han odlat, och från detta Tempel hvars prydnad och stöd han varit.

Sällan faller någon obegråten til jorden. Hvem visar mig en graf, som ej blifvit fuktad af någons tårar? Hvem stoftet af en menniska, hvars lif försvunnit utan at lemna efter sig sorgen i något hjerta? Alt närmar sig, vidrör och binder hvartannat i Naturen och Samhället. Lifvet är en omätlig sammanhängande kedja, evigt bruten och evigt helad. Alla des länkar gifva åt hvarandra hvila och stöd: en del åt millioner, en del åt några få. Men i hela Skapelsen finnes ej en enda fullkomligen afsöndrad, enstaka varelse. Huru skulle då någon af dessa länkar brista, utan at den närmaste deraf lider? Den Mägtige faller; och gunstlingen sörjer sin förlorade lycka. Den Rike dör; och fattigdomen gråter, at handen

vissnat som räckte henne brödet. Fadren gråter en Son, som lofvade at blifva en tröst för hans ålder och en heder för hans namn: Sonen en Far, sin ungdoms förväntade ledare och stöd. Öfveralt ser man Egennyttan, prydd i drägten af Skyldighet och Dygd, förädlad under namn af Kärlek, Vänskap och Tacksamhet, gråta sin enskildt lidna förlust. Och der, hvarest ingen af dessa förbindelser är at påkalla, eller der, hvar de infinna sig utan sår och känsla; der gråter ännu en blödig menskliget öfver bilden af sit egit annalkande öde. Jag lastar ej dessa tårar, eller källorne hvaraf de flyta. Man bör ej begära, at blifva sörjd i grafven af andra skäl, än man älskades i lifvet. Dessa skäl äro förnuftets, och kunna ej vara lastvärda. Jag hedrar äfven de tårar, som gifvas af en öm och väl fostrad natur, utan all annan grund, blott åt et uplöst tilfälligt blodsband. Det är sant; de bevisa ej något til den afledna förtjenst; de hedra ej hans mull, men det ögat som gjuter dem. De tårar allena äro lika föraktlige til uphof och föremål, som vana och anständighet aftvinga förställningen: och dessa äro de enda, som icke runnit på Wellanders graf. Alla de öfrige, dem förnuftet gillar, naturen kräfver, och sanningen frambär, hafva flutit i ymnoghet på vår Broders mull.

Om Wellanders förtjenst endast varit inskränkt inom den trånga kretsen af hembygd

och sällskapsdygd; om han allenast upfyllt de pligter, som ej kunna uraktlåtas utan uppenbar vanheder, emedan de åligga hvar och en menniska, emedan de upfyllas utan bemödande, blott af en infödd tvingande drift; om han endast lefvat för anhörige och vänner; om man sagt om honom alt, då man sagt at han varit en god Far, en öm Maka, en lydig Son, en tjenstaktig Slägting: då hade hans lof redan varit fullkomnadt; då hade han redan njutit en afpassad tilräcklig belöning af dem han förbundit; i lifvet af deras genkärlek, och i döden af deras tårar; då, Mine Bröder, skulle Ni ej heller finna mig i dag på det rum jag intagit. Och hvad skulle jag väl säga, som ej här vore öfverflödigt eller olämpligt? Skulle jag väl söka, at med konstens förförelse aftvinga Er en sorg, som Ni ej frivilligt kände? — Det vore lika ovärdigt mig at kräfva, Er at gifva, och Wellanders stoft at emottaga detta offer. Olycklig den, hvars bortgång ej väcker andra tårar, än dem vältaligheten utprässar! Eller skulle jag bemöda mig, at i ömma hjertan uprifva de sår, der tiden redan gjutit sin läkande olja? — Det vore en grymhet mot dem, och en hädelse mot naturen. Hon gaf oss svagheten at känna våra plågor: hon gaf oss svagheten at glömma dem. Undandragom oss ej sjelfvilligt des välgörande hand, och sökom ej af et dåraktigt och olyckligt högmod at vara ädlare än hon.

Nej, M. B., jag vågar säga det; manligare skäl och et värdigare ändamål hafva gifvit mig mod, at föra ordet i denna Eder sammankomst. Wellander har ej lefvat blott genom sit hjerta, men ock genom sit snille. Hans dygd har verkat i en vidare krets af nyttigt och ädelt. Hans själ har lyft sig til en större höjd af styrka och skönhet. Samhället och Konsterne hafva glädt sig åt hans varelse. Den pligt jag mig ålagt, är at tolka deras förlust; at säga utan flärd hvad Wellander varit som Åmbetsman och Artist; således ej at uplifva Eder sorg, men at visa Er Eder saknad.

Tillåten mig här, at anmärka skilnaden mellan tvänne ord af mycket olika värde, dem man ofta förblandat. Sägen icke, at denna omsorg är främmande och obetydelig. Det angår ej mindre, än hvad grad af heder Wellander bör tilkomma.

Månge sörjas vid sin död; men få äro de som förtjena at saknas. Ofta är saknaden utan sorg; oftare sorgen utan saknad. Sorgens offer är tårar; saknadens åminnelse. Åndteligen är sorgen en passion, ofta blind om sin orsak, häftig i sin början, smärtsam til sin natur, och aftagande i sin fortgång. Deremot är saknaden en vis och stilla känsla, grundad på öfvertygelse om värdet af hvad man förlorat; stundom kommer den mera sent, men varar längre, och växer af sin

varaktighet; och sluteligen är den ofta en lindring för sjelfva sorgen. Ty hvad större hugsvalelse vid vår egen förlust, än at den delas af det Allmänna? Hvad ljufligare tröst för et såradt hjerta, än at säga sig sjelf: "Jag "lider icke ensam: Samhället lider af min "mistning. Han, som bidrog til min lycka, "var ock nyttig för mina medborgare. Han, "som jag älskat, var ock kär för mit Fosterland. "Och när glömskan eller döden en gång hun- "nit aftorka de tårar som nu rinna, när in- "tet hjerta mera andas af dem som Vänska- "pen och Naturen sammanbundit med hans "egit: då nämner ännu efterverlden med "tacksamhet et namn, som tilhört Dygderne "och Snillet." Ja, M. B., J veten det: jag har följt Er til Wellanders graf, at gråta en Väns bortgång; följen mig nu, at trösta Er af hans ära.

Wellander föddes i et ringa stånd och af fattige föräldrar. Han upsteg ock aldrig til något lysande äreställe. Men vägen från det låga til et medelstånd är ofta längre och besvärligare, än från det höga til det högsta. Man går til det förra blott med egna steg; man bäres til det sednare af födsel och lycka, och ofta har namnet gjort mesta vägen, innan personen kommer. Wellanders namn gaf ingen rätt til heder, men förvärfvade den. Han hade ärft det af en far, som burit det utan fläck; och han lemnade det ifrån sig

oförändradt af lyckan, men prydt och för ädladt genom snille och förtjenst.

Hans födelseort var Linköping. Merändels i de städer, der allmänna Läroverk finnas, ser man kärleken för studier sträcka sig ned ända til de lägsta classer af invånare. Åsyn af den jämnlikhet, som publika upfostringen härstädes underhåller mellan barn af alla särskildte stånd och vilkor, är smickrande för den ringares föräldrar. De använda med glädje all sin lilla förmåga, at hjelpa honom fram de första stegen på lärdomsvägen; och des nära belägenhet, der han går tätt til deras hydda, minskar härvid kostnaden. De se den rikas och fattigas söner af oveldnge Läromästare, utan annat afseende, blott i förhållande til flit, skicklighet och upförande, vinna heder och belöningar: och som det tilgår i Skolan, tro de och deras barn at det äfven måste tilgå i allmänna verlden. Lyckliga enfaldighet! och som ej bör förstöras. Ty vi gilla icke den tankan, som i senare tider nog allmänt blifvit yrkad, at inga andra barn borde hållas til studier, än de som äro födde til en viss förmögenhet. Om härigenom på ena sidan den förmon vunnes, at trängseln bland tjenstsökande förminskades, at Rikets Collegier och Publike Verk ej som nu öfversvämmades af en fattig ungdom, som trånade i väntan på sysla och underhåll; så vore ock

på

på den andra ej mindre til befarandes, at den täflan qväfdes, som endast bland mängden och af svårigheten upväckes, och at Samhället ej sällan ginge miste om sina största Snillen och skickligaste Åmbetsmän. Naturen delar ej sina gåfvor åt vissa Stånd. Lika ofta födas talangerne i kojan som i palatset; och oftare qväfves deras växt af veklighet än besvär. Vi fägna oss, M. B., at då Wellanders föräldrar ville befordra sin sons välfärd, då de befordrade honom til studier, betogs dem hvarken hoppet eller rättigheten dertil. Kanhända hade Wellander varit lika lycklig i fullkomligt mörker; men Sverge hade räknat et Snille mindre.

Jag nämner således med erkänsamhet, at hans egen far var den, som lärde honom de första grunderna til all kunskap: den, at på papperet känna och sjelf afteckna språkets bilder. Det vore önskansvärdt, at alle föräldrar, som ämna sina barn til studier, ville och kunde gifva sig samma möda, och ej lemna en til sina följder så granlaga omsorg i främmande händer. Framsteg i studier kunna sällan vinnas, utan en tidig och stark böjelse derföre, och denna beror af de första intryck man derom fattat. De första begrepp af ro eller tvång, som barnet vänjes at fästa vid detta ordet, kunna svårligen utplånas i hela des lifstid. Emedlertid är kunskapen en så bitter frukt för det barnsliga

sinnet, at det fordras en ej mindre älskad hand än en faders, at i begynnelsen göra drägeligt, hvad af vanan skall blifva et nöje, och hos förståndet et behof.

Fordom var i upfostran en allmänt vedertagen grundsats, at tvinga gossen til boken från första stund han lärt tala, och inan ännu hans yttre organer hunnit öfverföra til själen den erforderliga mängd af enkla, lätta och sinliga begrepp, hvarvid omdömet skall leda sig, och hvilka, om jag må nyttja en sådan liknelse, kunna anses såsom ränningen til förståndets väf. Man har funnit skadan af en sådan fördom. Man har funnit at barnets helsa försvagades, och derigenom både hågen och förmågan at tänka. Men är icke den ytterlighet til äfventyrs lika farlig, hvartil man nu tyckes öfvergå; at lemna tankan utan all odling i mer än hälften af des första ålder? Förståndet, likt alla physiska förmögenheter, kan ej vinna någon styrka utan genom en tidig och långvarig odling. I alt är skicklighet tidens följeslagare. Öfver alt går naturen med jämna steg til höjd och fullkomlighet, sällan genom språng. Der hon är trög, behöfver hon så mycket tidigare vänjas til rörelse af en främmande kraft, som des medfödda slapphet, förökad genom hvilan, annars skulle hålla henne i en evig oförmögenhet. Der åter, hvarest en spändare fjäder tvingar henne til verksamhet, der väntar hon ej på Ledarens sena hand, utan ba-

nar sig sjelf en väg til förvillelse, från hvilken man svårligen kan föra henne tilbaka. Wellander var född med de lyckliga natursgåfvor, som både tåla och fordra en tidig odling; och då den började af en hand, som han endast kände för godhet och välgerningar, måste den inan kort blifva lätt och behaglig.

J lären förlåta mig, M. B., at jag ej här upsöker de försvundna spåren af vår Wellanders barndom, de föga märkeliga spåren af hans ungdom; at jag ej med en onyttig och ledsam noggranhet upräknar de framsteg han gjort vid Skolan, Gymnasium och Academien, ännu mindre de öden, som honom der timat. Det är allenast Hjeltars och Store Måns lefnad, hvars minsta skiften äga rätt til Allmänhetens upmärksamhet och efterverldens hugkomst. Men en enskild Medborgares lefverne är i det nyttiga han gjort, och Skaldens i hans skrifter. Alt annat, som rör hans person och lycka, är af ringa vigt för andre, än hans vänner och anhörige, som bäst redan känna det, jemte några få lärde, som med et granlaga antecknande af årtal och dagtal för de obetydeligaste händelser, tro sig hafva sammansatt Lärdomshistorien för sin Landsort, sin Stad, sin Socken. Månge, man måste tilstå det, lemna ej heller efter sig något annat at omtala: och det är ej mer än et steg från denna åminnelse til glömskan.

Jag bör likväl nämna til tröst för dem, hvars ungdom, såsom Wellanders, fått fattigdomen til följeslagare, at han i hela nio åren måst söka sit uppehålle genom barns undervisning. Denna vigtiga sysla har af tidens fördom ådragit sig et förakt, som fördubblar des tyngd. Måtte alla de, som af et omildt öde til denna utväg tvingas, icke glömma den nytta de lika med Wellander af sin belägenhet kunna draga. En förnuftig yngling, som använder sin tid til andras handledande, förlorar ej sin egen. Den upfostran han hos barnet börjar, fullkomnar han hos sig. Ty olycklig är den, hvars undervisning begynner och slutar sig med boken. Flyttad från den lärda i allmänna verlden, lär han at afkläda den blygsel eller grofhet, den räddhåga eller otidighet, som gärna åtfölja Skolans folk. Han lär at i stället antaga det otvungna men höfliga skick, den fria men anständiga ton, det lätta och behageliga i seder och omgänge, som göra skickligheten gällande, och som ofta mer än hon bana väg til lyckans ynnest. Merändels ämnad at i hela sin lifstid bero af andra, läres han i god tid til denna svåra pligten. Sysselsatt at meddela de kunskaper han vunnit, lär han at pröfva deras vidd och värde, at granska, urskilja och fästa dem, at gifva tydlighet och ordning åt sina tankar och uttryck. Skyldig at dana unga hjertan til dygden, lär han at känna och förbättra sit egit, at ständigt

gifva akt på sit tal och sina gerningar, at aflägga sjelf de fel han bestraffar, at qväfva hos sig sjelf de passioner han vill förekomma, och at skapa läromästarn til et mönster för lärjungen. Den stora vettenskapen, at känna menniskan, läres ock til äfventyrs ingenstäds bättre än i et barns hjerta. Der är det som naturen visar sig som hon är, ej höljd af förställningen. Der är det man finner de allmänna driffjädrar, som hos så otalige genom upfostran och lycka omväxlande caracterer aldrig uphöra at på lika sätt verka. I sanning är verlden ej annat än en mängd af fullväxta barn i olik drägt; och den som rätt lärt at umgås med de förra, blifver gärna skickelig at lefva med de sednare. Sådan var åtminstone den frukt, som Wellander hämtat af sin långvariga upfostringsmöda.

I de flesta Landsorter gör den ringare hopen sig föga begrepp om förtjenst och anseende hos något annat Stånd än det Andeliga, emedan de öfrige äro föga bekante, och hafva til dem nästan intet förhållande. Det anses ock med rätta för det stånd, der en medellös yngling snarast kan vinna en anständig bärgning. Häraf kommer, at fattige föräldrar gärna nödga sina barn at välja denna väg. Wellanders far hade ämnat sin son alt från barndomen til Präst, och fann med glädje at hans egen böjelse vid mognare år gillade denna föresats. En

oskrymtad gudsfruktan, en stilla caracter, alfvarsamma seder och et ömt hjerta gjorde honom sannerligen til et skickeligt ämne at tjena Religionen med lära och exempel. Men då Himmelen hade gifvit honom den böjelse och de dygder, som kallade honom til tolk af des eviga sanningar; hade naturen nekat honom den starka organ, som fordras at förkunna dem för en samlad menighet. Et svagt bröst hotade honom redan at emottaga en sjukdom, som ock sluteligen, fast sednare, fört honom i grafven. Han åtlydde försigtigt denna grymma varning; och som båda hans föräldrar redan gått ur verlden, hade han ej mer i deras fördom at öfvervinna et hinder för det beslut han nu fattade, at söka sin lycka i et annat stånd. Han vände då sin håg och sina studier på Lagfarenheten, ådagalade inan kort genom vanlige prof föga vanlige framsteg; och sedan han vid åtskillige denna Stadens Rätter i hela tio åren genomgått dessa många och långsamma grader, som gifva mycken möda men ringa belöning, kallades han omsider, genom Stockholms Borgerskaps enhälliga val, af sin Konungs nåd til Rådman derstädes, blef äfven med det samma förordnad til Præses i Stadens Kämnärs-Rätt, och bestridde dessa sysslor alt til sin död.

Törhända skall här det titlade högmodet sänka en stolt och medömksam blick på Wellanders graf, och anse för et inbrott i

bördens rätt vårt offer åt en man af så ringa härkomst, så medelmåttigt stånd. Men sådant (vi böra säga det til dessa Storas förtviflan, som ej äro något annat,) sådant är företrädet hos Snillet framför lyckan, sådant sanningens välde öfver fördomen, at då tidehvarf från tidehvarf den ringaste Medborgarns förtjenta hugkomst lefver vördad och ärad i Historiens häfder och efterkommandes hjertan, skall deremot den onyttige Magnatens son hos närmaste slägte fåfängt söka sin faders minne, och endast finná hans namn i marmorn.

Ådla Samhälle, uplyste Bröder! Det är ej hos Er jag fruktar et så svagt och vanhederligt tankesätt. Och sannerligen den dag, då en sådan fördom vunne inträde i Ert samfund, blef ock dagen til des fall. Edert löfte är gifvit, at utan anseende til personen hedra förtjensten ehvar hon finnes; och J kännen ingen annan än ljus och dygder.

Hvad grad af dygder och ljus fordrar då Samhället hos hvarje särskild Åmbetsman? Detta är naturens och sanningens rangordning. Efter den vilja vi pröfva en Domares värde.

Om, näst det Åmbete hvilket vården är anförtrodd om vår eviga lycksalighet, intet Åmbete til sitt föremål är vigtigare, än det som försäkrar vårt lif, vår heder och vår egendom: om detta sednare, i afseende på

sin utöfning, äger dubbelt mera vigt, så vida rättvisan, ehuru grundad på lagens föreskrift, dock i tolkning och tillämpning oftast beroende af den skipandes pröfning, lemnar denne mera magt och följakteligen mera ansvar; då deremot det Heliga Ordets Lärare är et undergifvit redskap i en högre Hand, en blind förvaltare af Himmelens nåd, sjelf lika oförmögen at undanhålla som at gifva den: om, hvad i synnerhet angår våra Svenska Lagar, de äga den ofullkomlighet, at sjelfva deras Stiftare förklarat en god Domare vara bättre än lag, följakteligen en ond värre än våld; hvilket intetdera kan lämpas på tolken af en lag som, Gudomlig til sit ursprung, är til innehåll fullkomlig, och tydelig til sin bokstaf: om de egenskaper, som utgöra en rättskaffens Domare, ej allenast fordra grundeliga insigter och, hvad som är rarare än insigter, skarphet i förstånd och rätthet i omdöme, utan ock et hjerta fullt af dygder; ej dessa vanliga, svaga dygder, som, skänkta af naturen och belönande sig sjelfva, allmänt äro lättare at äga än försaka; men de sanna, manliga, medborgerliga dygder, som ofta ej förvärfvas utan med uppoffrande af de förra; som slita alla enskilda, stridiga band af egen nytta, af blodet och vänskapen, för at fästa sig vid det enda, Allmän Ordning och Allmänt Väl, och som alla innefattas i namnet *Rättvisa:* än en gång, M. B., om, då antingen vi betrakta en Do-

mares kall til vidden af dess föremål, eller vigten af des verkan, eller svårigheten af des upfyllande, det i alla dessa afseenden förtjenar första rangen bland verldsliga kall: så är det i synnerhet vid Underdomstolarne et dylikt företräde ypperst förtjenas. Det är här, som de fleste mål framledas ur sit uphof, utvecklas til sin beskaffenhet, och antaga det namn, den färg och den skepnad, som vid Öfre Rätter väl ofta modifieras, sällan aldeles förvandlas. Hvad svårigheter i synnerhet, hvad faror för afvikelse möta ej en Underdomare vid brottmålsransakningar! Hvad kräfves ej här för en noga kännedom af menniskohjertat, och hvad välde öfver sit egit! Hvad gränsor at iakttaga mellan våldsamhet och stränghet, mensklighet och svaghet, pröfning och godtycko! Hvad skarpsinnighet fordras ej at utleta sanningen ur en listig och djerf lagbrytare, hvars bemödande at dölja den ofta drifves af et ej mindre interesse än lif och välfärd! Hvad försigtighet deremot, at ej genom hot och snärjande frågor skrämma den svage och öfverrumpla den enfaldige, til en falsk bekännelse mot sit samvete och sin oskuld! Hvad upmärksamhet vid dessa bullersamma munteliga förhör at, snart sagt, kunna läsa i ögon och hjertan hvad den oskickelige vill säga och den listige bortblanda, och at således af bådas oerediga uttryck draga en mening, et sammanhang, och sanning! Och

sluteligen, hvad strid mellan Domarens skyldighet at häldre fria än fälla, lindra än skärpa, hvilken lätt kan vanslägtas til en straffbar efterlåtenhet; och emellan den skyldighet, som olyckligt vis hos oss tyckes vara en Actor ålagd, at i hvarje anklagad finna en brottslig, och i hvarje brottslig den brottsligaste möjelig; hvilket öfverdrifna lagnit, i fall det ej strax af Domaren hämmas, lätt kan förleda honom, at vid målets rubricerande låta gifva det et värde som det ej förtjenar, och dymedelst tvingas at upsätta straffet öfver billighet och höfva! Vid Öfverdomstolarne kännas dessa svårigheter antingen ej, eller kännas de mindre. Hit inkomma målen, redan ransakade och beredde. Här skärskådas i stillhet hvad skrifteligen anföres. Här tvingar ej en inskränkt förelagd tid til förhastade beslut. Besinna vi tillika, at då hvarje Öfverrätt består af flere lika skickelige och gällande medlemmar, som inbördes ledas af hvarandras ljus, inbördes stödjas af hvarandras dygd, inbördes tvingas af hvarandras magt: är deremot ofta en Underdomare nästan ensam tänkande och verkande, utan råd om han är oviss, utan band om han är tiltagsen, och utgör, snart sagt, en Rätt i sin person. Ty utan ondska mot hans bisittare, men ej utan förebråelse mot tiden och författningarne, vågar man påstå, at antalet utan röster, ellet röster

utan insigter, til äfventyrs tjena at öka rummets anseende, men ej rättens styrka.

Uplyste Bröder! besinnen J alt detta, så skolen J lätt finna, at ingalunda tycket för en sällsam paradox, men full öfvertygelse om en grundad sanning, ålagt mig at säga det Rådman Wellander, såsom Ordförande i en Kämners-Rätt innehaft et af de vigtigaste ämbeten.

Men huru bestridde han detta ämbete? Vi, M. B., som föga eller icke haft tilfälle at se Wellander i Domstolen, hvad borgen äga vi, at han upfyllt den värdigt? Allmänhetens röst. — At ej okunnighet och förhastande förledt honom til misstag? Då en långsam tjensteväg lemnat både hans år och insigter tid at mogna, är intet skäl til denna fruktan. — At ej vrånga afsigter förfalskat hans rättvisa? Hvad större bevis kan häraf gifvas, än det rena tänkesätt som lyste i alt hans väsende, detta ömma samvete som ej tillät honom at brista, jag vil ej säga i de pligter dem ingen lag föreskrifvit, ingen ed befästat, men äfven i sådane som et ädelt hjerta blott kan ålägga sig sjelft, och ingen annan kräfva. — At ej enskild vinning . . . ? Fullbordom ej denna fråga. J veten i hvad tilstånd han lemnat sit hus. En egennyttig Ämbetsman lefver ej så tarfligt, eller dör ej så fattig. — At ej ledsnaden vid en dagelig enahanda möda uttröttat

hans flit? Vi hade då, ej så ofta saknat hans sällskap och biträde i detta Tempel. Men alla nöjen, äfven de ädlaste för snillet, äfven de käraste för hjertat, ansåg han för brottslige, då de borttogo något af den tid han var skyldig det Allmännas tjenst.

Jag bör tillägga en omständighet som gjorde hans ämbete mera vigtigt och granlaga än något af de öfrige enahanda ämbeten; en omständighet, fästad vid stället och tiden. Det är hvar och en bekant, at de fleste Boktryckerier äro belägne i sjelfva Staden, hvarföre ock de fleste mål, som röra Tryckfrihets-Förordningen, tilfalla den egenteligen så kallade Stadens Kämnärs-Rätt. Det var vid handterandet af dessa bryd-samma och tätt på hvarandra följande mål, som Wellander för sina vänner ej döljde sit bekymmer.

Tryckfriheten, M. B., är et fritt Folks oskiljaktiga rätt, och det säkraste kännetecken af en lagbunden Regering; men lik all annan frihet lätt ledande til sjelfsvåld. Hos alla visa Regeringar, äfven de mest fria, har man derföre funnit nödigt at stänga den inom gränsor af ordning och lag, dock har man ej någorstäds hunnit at fullkomligen hindra des yra. Öfveralt har Frondören, fiende til alla band af laglig lydnad, sökt at hos Folket väcka missnöje mot Regeringen; öfveralt den Gudlöse, otålig vid de

hinder Religionen ålagt hans hemliga begär, sökt at bland hopen utbreda det gift, som högmod eller vanart ingjutit i hans hjerta; öfveralt Belackarn, sårad af medborgares dygd och förtjenster, sökt at hos Allmänheten beröfva dem den heder han sjelf ej kunnat vinna. Då Wellander, M. B., som trogen undersåte, god Christen och nitisk Domare, icke underlät at med skyldig stränghet anse dessa fräcka och nedriga tiltag, när bevisen voro tydlige; visste han dock tillika, som uplyst man, hvad varsamhet fordras at dömma en Auctor från bokstafven til tankan. Sjelf Författare, kände han huru lätt, genom språkets ofullkomlighet och en Auctors mindre upmärksamhet, kan fällas et uttryck som, i synnerhet dragit från sit ställe och sit sammanhang, för läsarens ögon kan antaga en brottslighet som det ej ägde i sit uphof. Han kände nogsamt, at Fanatismen och Vidskepelsen, Åmbetsmannamyndighet och Medtäflares afund äro hvarje Snilles naturliga fiender, ständigt benägne, de förre af fruktan, de senare af illska, at misstyda alt. Om exempel gåfvos (jag vill icke söka dem,) at af någon bland dessa, en Auctor blifvit anklagad för Wellanders domstol, at hafva hädat Gud i det han beifrat et fel mot smaken; så skulle man ock til äfventyrs finna, at oaktadt hela löjligheten af en dylik beskyllning, och oaktadt tidens förmenta uplysning, Wellanders

kloka och grundade röst altid varit nödig, ej altid tilräckelig mot en gällande pluralitet, at hindra en hård och orimlig dom.

Värdaste Bröder! Jag har återkallat i Ert minne Wellanders förtjenster som Åmbetsman och Medborgare: låtom oss nu pröfva, hvad rum han förtjent bland Sveriges Skalder. Om så är, at denna pröfning ej ännu skett, eller icke skett med behörig rättvisa; så klandrom icke Allmänheten för glömska eller obillighet. I Smaken, som i Religionen, äro få som kunna dömma; hopen behöfver tro. Det tilkommer endast Snillet at säga Snillens rang. Det tilhör Er, M. B., Er uplyste kännare af en konst som J idken, Er oväldige domare af en medtäflare som försvunnit, Er tilhör det ensamt at, om jag så må säga, fastställa det värde, hvarefter Allmänhetens aktning för vittre författare i alla tider skall utgå. Mig må endast tillåtas at utkräfva Edra röster, och at framlägga de skrifter efter hvilka jag trodt Wellanders ära böra dömmas. Dessa äro ej många. Wellanders titlar til beröm som Åmbetsman hafva minskat dem för Skalden. Han tillät sig aldrig at skänka Sånggudinnorne mera af sin tid, än den som var i öfverskott på Samhällets fordran. Men också känna vi, at en Auctors förtjenst ej följer förhållandet af Verkets vidd, men af Skriftens värde; och at medelmåttan ofta är mycket bördig. Några få blad, men stämp-

lade af snillet, hafva öpnat vägen för *Sappho* och *Catullus*, *St. Aulaire* och *Tilas* til odödlighetens Tempel, då deremot flere tusende fruktsamme Författare stupat i glömska under bördan af Volumer.

En gammal sägen, at man födes Poet, ger benägenhet at tro, det blotta naturen redan åt Skalden i spädare år gifver en skicklighet, den andre allenast genom tid och odling äga rätt at förvärfva. Utan tvifvel har naturen genom mer eller mindre fullkomlighet i vår byggnad artat oss menniskor til olika värf, och gifvit några den utmärkta fallenhet för vissa yrken, som af tilfället blir en böjelse och af öfningen en talang. I denna mening kan sägas med lika skäl, at man födes Domare, Köpman, Minister. Men första frukten i all slags jord är sällan god, minst at förvara. Också äga Wellanders första Skaldeförsök intet värde af hvad de äro, blott af hvad de lofva. Föga betydelige til vidd och ämnen, sakna de väl den ordning, den smak och granskning, som ock sällan eller aldrig tidigt ägas utan på Snillets bekostnad; men midt ibland dessa nödvändiga brister röjer sig redan den lifliga känsla och det lena uttryck, som lofvade Sverge en Lyrisk Skald.

Antingen han nu sjelf ej såg sin talang, eller fruktade at des förförelse kunde hindra hans lycka, är visst at Vitterheten län-

ge hade skäl at klaga öfver den blygsamhet eller försigtighet hos Wellander, som gjorde at han endast kallade den til hvila från nyttige arbeten: härutinnan mycket olik de ynglingar som, vid minsta anfall af den allmänna versyran, taga den för en himmelsk oöfvervinnerlig kallelse, sina vänners lof för Allmänhetens beundran, anse tjenstevägen såsom altför jordisk och låg för Skalden, lydnad mot Förmän ovärdig en Fri Man, ansökning om lycka en förnedring för Philosophen; hålla sin lättja för en behagelig sorglöshet, sina skämda seder för snillets utsväfningar, och sluteligen då åldern hunnit skingra förtrollningen, vännerne tröttnat at ensamme berömma, och behofvet mer och mer låter känna sin udd, från lättingar och dårar blifva smädare och frondörer, och blygås ej at anklaga Regeringens glömska, tidehvarfvets otacksamhet och medtäflares cabaler för den fattigdom och det förakt deras egen håglöshet' dem rättvist ådragit. Vida skild från en så vådelig yra, gick Wellander så långt i misstroende til sin skaldegåfva och omtanka för sin framtid, at han snarare i den delen förtjent någon förebråelse: och skulle kanhända aldrig hans snille vågat sin flygt til en värdig höjd, om ej detta Sällskap gifvit honom både mod och ämne dertil. Ja, M. B., om Allmänheten skulle tvifla om våra hemligheters vigt, anse våra sammankomster för en onyttig tidspillan, fästa

fästa et mera strängt än billigt öga på våra arbetens svaghet; skall vårt Samfunds heder dock evigt blifva den, at hafva hyst i sit sköte Sveriges vittraste Snillen, och hafva väckt mer än et genom muntran och belöningar.

Wellander fann här hvad en ung Skald, sällan finner i allmänna verlden: vänner, som ej smickra; och granskare, som ej afskräcka. Manad af de förre at nyttja sin talang, lärd af de sednare at värdigt nyttja den, fick han härtil inan kort et lika så bedröfligt som til arten af hans skaldeton svarande ämne, då han kallades af Ert val och sit egit hjerta, at första gången i detta Tempel resa en afleden Broders vård.

En yngling af vackraste hopp, allmänt känd för et dygdigt tänkesätt och lycklige natursgåfvor, var den *Pylades*, M. B. som förtjent af en *Orestes* älskas och begråtas. Hvilken läser *Elegien* öfver *Wertmüllers* död, och tviflar at så ädla och helgade namn blifvit nyttjade utan missbruk? Der vittnas ej om det mod, det upoffrande i faror, hvars prof, under lugnet af en mildare sammanlefnad, vänskapen sällan eller aldrig kräfver; men om det ömma införlifvande i hvarandras väsen, det nära tilegnande af hvarandras känslor, det jämna bemödande för hvarandras lycka, som utgöra egenskaper af en i vår tid lika sällsynt vänskap; i denna up-

lysta tid, då alt är uträkning och ingen ting böjelse, och då sjelfva naturen ej gillar andra band, än dem nyttan fäster. Lycklig den, som i en sådan tid kan finna en vän med Wellanders hjerta, och den heder på sin graf, som af Sången öfver *Wertmüller!*

Man har förebrått detta qväde tvänne fel: förmycken vidlöftighet och förliten granskning. Men är ej det förra, med ombytt namn, et utbrott af rik känsla? det senare tonen af enkel sanning? Åligger då vänskapen at räkna sina tårar? eller anstår sorgen at pryda sig vid en graf? Nog är, utan tvifvel, til detta skaldestyckes beröm at, då några finnas som klandra des fel, finnes ej en som läst det utan rörelse.

Känd hos Nationen genom oftanämnde Poëm, och vid Hofvet kort derpå genom et annat af samma slag, öfver Högstsalig Konungens död, nalkades Wellander det lyckliga ögonblick, då bådas bifall skulle möta honom vid målet af en mera lysande, oförsökt bana.

Lovisas Son hade upstigit på Thronen; och Svenska Vitterheten lofvade sig et nytt tidehvarf af ljus och ära. Detta löfte hvilade på de säkraste grunder, och kunde ej bedraga. Sånggudinnorne hade redan blifvit kallade til hans vagga: der mottogo de med glädje i hans första blick et löfte om snille, i hans första löje et välbehag mot dem;

de blandade nyttan i hans barndomslekar, smak och behag i hans ungdoms undervisning; och då börd och dygder gjordt honom värdig sina fäders spira, gjorde dessa honom skickelig at sjelf återtaga sina fäders magt. J veten genom hvad medel. Nej aldrig, M. B., har et mera Svenskt hjerta på värdigare sätt nyttjat Svensk mans tungomål, eller Talaren vunnit et ädlare pris. GUSTAFS pris blef et Folks lydnad, et Folks lycksalighet. Kunde han väl glömma at Vitterheten gaf det? Han hade älskat henne af böjelse; skulle han ej dubbelt älska henne af tacksamhet? Jo, han svor henne en evig kärlek. Han lofvade at åt henne skänka hvar och en af de stunder, som regerings-omsorgen lemnade öfrige åt hvilan, at gifva henne det lugn hennes yrken kräfva, at upoffra krigsäran för äran af hennes lager, at upsöka med belöningar hennes värdige dyrkare, öpna dem vägen til sit Hof och sin Person, sjelf lysa dem med sit efterdöme, sjelf elda dem med sit snille, sjelf leda dem med sin hand; kort, at i Sverge upkalla det Fjerde af hennes lyckliga Tidehvarf. Men med afsigten för hennes ära förenade sig en annan, lika värdig Monarken. Sjelfsvåldet hade flytt: ordning och lugn återkommit. Alla voro förenade i lydnad mot sin Konung; ej i kärlek för hvarannan. Man var undersåte; men ännu ej medborgare. Ännu gäste i Folkets hjertan en lemning af det

agg, som tygellöst rasat. Här lefde minnet af en liden oförrätt, der harmen öfver et misslyckadt rof. GUSTAF var öfvertygad at intet kraftigare medel, än smak för de vittra och vackra yrken, fins at foga söndrade sinnen, qväfva det vilda i seder och tänkesätt, förjaga alla grymma och trumpna passioner: Hämden, Hatet och den sjelffrätande Afunden. Han visste at detta medel snarast verkar på de rum, der Snillets nöjen gemensamt njutas, jag menar genom Skådespel; och starkast i de Skådespel, der alla Vackra Konster samfäldt täfla at visa sit behag; jag menar de Lyriske. Han valde dessa, och tillät Svenska Sånggudinnorne, under hopp om et framdeles värdigare Tempel, strax intaga den boning som deras Franska rivaler, då farligé af sit företräde, nu nyttige af sin täflan, då rättvist borde lemna, nu lika rättvist hafva återfått.

Konungen sjelf gaf ämne och utkast til den första af våra Operor, som ock händt med alla sedan gifne Originaler. *Fontenelles* plan blef mycket ändrad och förbättrad. At värdigt utföra den, fordrades en Skald af mera känsla än *Fontenelle*, mera Lyriskt uttryck; och jag fruktar ej säga, at han fanns hos Wellander. *Thetis och Pelée* *) en bland de få Operor, som ägt den lyckan at blifva läst, och genom en oafbruten följd af 28

*) Upförd d. 18 Jan. 1773. Musiken af Hr. *Fr. Uttini.*

representationer nästan rad för rad fästad i allas minne, har derigenom mer än någon annan visat sina fel för Allmänhetens ögon. Man har anfört några svaga eller mörka vers, några språng til Phébus, några fall til låghet; men sådane kunna finnas och sällsynte förlåtas i de bästa Tragedier, ännu mer i Operor; icke derföre at dessa fel äro nödvändige i en Opera, men derföre at de der äro svårare at undvika.

Vid detta tilfälle kan jag ej underlåta, M. B., at anropa Eder uplysning, Eder röst i det Allmänna, til häfvande af en länge inrotad fördom; som skulle Lyriska Dramen til sjelfva sit väsende äga de brister, hvilka göra den ovärdig både läsare af smak och författare af snille. Pröfva vi förtjensten af Lyriske Skådespel efter nöjet som de gifva; bevises det nog af det tillopp de äga, och detta mer eller mindre, ej i förhållande blott til musiken, dansen och pragten, men äfven och i synnerhet til Poëmets godhet. Fråge vi den heder, som andre Nationer lemnat Lyriske Auctorer, se vi en *Quinaults* och *Metastasios* namn stälde på listan med *Corneillers* och *Petrarchers*. Men rådfrågom häldre sjelfva Operans natur, och hvilka talanger hos Skalden fordras at gifva den fullkomlighet. Ty här är ej frågan om visse Auctorers, men om Skaldeslagets värde; och elake arbeten göra mängden i alla slag. Men lika litet som *Sophoclis* konst förnedras af

millioner olycklige försök, lika så litet lida Auctorerne til *Tito* och *Armide* deraf til sin heder, at de fleste Operor fela i rimlighet, smak och känsla.

Jag medgifver dock at det hafver varit en tid, då denna falska slutsats från tilfälliga fel til en allmän fördömmelse varit mera förlåtelig, och då Auctorerne sjelfve nästan varit tvungne at understödja densamma. Jag menar den tid då Lyriska Scenen, ämnad af naturen at vara det Tempel, der alla närmast beslägtade Vackra Konster, genom lika delad och nyttjad magt, skulle ådraga sig en ökad gemensam dyrkan, i stället förvandlat sig til en löjelig skådeban för deras inbördes oenighet, då hvar och en sökt at förtrycka hvarannan, rycka lagren af hvarannan, och alla lysa på hvarandras bekostnad; då Actören var försvunnen, Sångaren slaf af Ballettmästarens nycker, Compositören af Sångarn, och Skalden af dem alla; då den sistnämnde, beröfvad både heder och belöningar, ålades at sammanflicka et föreskrifvit antal af Acter och Scener, med Arier, Duor och Trior til viss mängd, och af gifven meter, och til utstakadt afstånd, och framför alt at ej våga taga ämnet i Naturen, nyttja andra passioner än en osmaklig kärlek, och andra ord än dem som, rika af välljudande vocaler, trillade lätt genom Sångarens strupe. Man gissade ej än, eller rättare, man hade glömt at en musik kunde gifvas för hjertat och själen. Men *Glück* har

upstått: denna musik är återfunnen, och Skalden insatt i sin förstfödslorätt: den, at skapa och dana det verk, som Musiken förädlar, Dansen växlar, och Målningen pryder.

Så, rätteligen ansedd, är Operan ej annat än en verklig Tragedie. Lika värdighet, höjd och sanning fordra båda i sit ämne, lika kraft at röra och förskräcka, lika ordning i marchen, lika ädelhet i uttryck, och nästan lika enhet i rum, tid och händelse. Hufvudsakeliga skilnaden mellan enkla Tragedien och lyriska Dramen är således den, at då den förra tillåter en konstigare beredning, mera uppehåll vid detaljen, mera vidd i reciten, och stödes i sin gång af höga tankar och politiska maximer: är deremot i den sednare alt rörelse, bild och känsla. Dömme hvar och en om detta fält är Skaldens. Man ropar mot orimligheten at sjunga passionerne! — Jag svarar: den är lika med orimligheten at declamera dem. När hörde man, sägs det, en Romersk Hjelte tolka sit mod i afmätta toner? — Men ock, när hörde man denna hjelten tala et språk, som ej ännu var upfunnit, och binda sina uttryck vid rim och meter? Icke des mindre har den uplystatse nation, våra fäder i smaken, våra läromästare i Dramatiken, de fordna Greker, ej allenast icke blifvit sårade af denna orimlighet, utan ock, hvad ännu mer bör falla förunderligt för alla Operans fiender, icke känt någon an-

nan än den noterade declamation, sjelfva denna *Melopé* som vi kalla *Recitatif*. Den uplyste, M. B., skall ej förundra sig häröfver. Han lägger til grund, at det sanna i konsten är en grad öfver naturens. Han vet at Scenen til åskådarnes förförelse, fordrar i alt, i tankar och styl, i ton och åtbörd, et starkare, större och ädlare uttryck, och det i samma mån som afståndet af tid, personer och händelser skiljer föreställningen från allmänna lefvernet. Då finner han lätt, at i hvarje språk som äger en accent, är den lyriska öfvergången från *Declamation* til *enkla Recitativet*, från detta til det *accompagnerade*, och härifrån til den uthållna periodiska sången, eller *Arian*, lika naturlig som det tragiska steget från vanligt tal til declamation; och at alla dessa skiftningar ej annorlunda böra anses, än en konsten tillhörig rättmätig förhöjning af de olika böjelser rösten nyttjar, at uttrycka tanka, känsla, passioner, och dessas så mångfaldigt växlande grader.

Vittre Bröder! Förebrån mig ej et afsteg från mit ämne. Tidens fördom har tvungit mig dertil. Jag kunde icke gifva en Lyrisk Poët den heder han förtjent, utan at först insätta Lyriska Poësien i den heder hon förlorat; och visa at de skäl man nyttjar at förringa den, dels härleda sig från den sed hos olike Artister, at hämnas med förakt på den konst de ej idka; dels gillas bland ho-

pen af des kitsliga missnöje til alla allmänna inrättningar, alla yrken som beskyddas. Det gifves ännu et annat slags tadlare, desse beqvämlige anhängare af hvarje rådande mening, som hafva et bruk at tänka; såsom et bruk at kläda sig, eller rättare sagdt, som ej tänka eller pröfva, men uprepa och tro. Dem gifver jag detta råd: „Om J hören en „Opera, som väcker Eder ledsnad, så sägen „icke strax: Operan är sannerligen et skå„despel utan värde. Sägen icke heller: „denna Opera är oduglig. J hafven ju hört, „at en felaktig action kan förtaga verkan „af den yppersta Tragedie; mycket mer „densamma, ofta förenad med en elak mu„sik och orimliga balletter, bortskymma vär„det af den bästa Opera. Men tagen för „Eder sjelfva Dramen. Läsen den. Och i „fall den vid läsningen lämnar Er lika kalla „som förut vid representationen; om planen „är illa sammanhängande, fabeln onaturlig, „interesset svagt, dialogen släpande; är reci„tativet satt i epigrammer och Arian i lik„nelser; är språket våldfördt, verserne hår„da eller slappa; då sägen utan betänkande: „dessa fel äro Skaldens, de äro icke skalde„slagets; ty *Thetis* och *Pelée* äger få af dessa „fel, och var dock hos oss den första Ope„ra, och bör följakteligen kunna vida öf„verträffas.„ Sådant är det råd jag vågar at gifva, ehuru oförsigtigt i afseende på mig sjelf. Jag kan icke glömma at jag i och

med detsamma kallar fördömmelsen på mit egit hufvud, at jag ovis försakar det enda skydd min svaghet kunnat äga; men jag ångrar ej detta öfverdåd, om J, M. Br., viljen derutinnan igenkänna min vördnad för sanningen, mit nit för talangerne och Wellanders ära.

Vi äga också några mindre Skaldestycken af vår Broders hand, dels införde i våra Handlingar, dels i allmänna papper, dels särskildt tryckte; alla vittnen af smak och snille. Jag vill bland dessa endast anmärka et, icke i afseende på arbetets företräde, men på ändamålets ädelhet. Det var en upmaning til Allmänheten, at ömma en olycklig Enkas nöd. Verkan häraf blef en ovanlig frikostighet: Wellanders belöning de uslas räddning. I sanning en belöning, smickrande för Skalden, men ännu mera kär för menniskan och medborgaren.

I allmänhet tilhör Wellander det vittnesbörd, at han länt i sina poemer altid ämnet af dygden, hälst uttrycket af sit hjerta. Han röjer der hvarken den gnistrande qvickhet som leker och förblindar, eller den ljungande styrka som krossar och söndersliter. Naturen hade ej dånat honom at måla flygtighetens yra, eller passionernes raseri. Men han ägde en förtjenst, törhända ännu större, åtminstone mera sällsynt, och i synnerhet förunderlig i sällskap med de förra: den,

åt med enfåld och dock värdighet, smak och dock värma, sanning och dock nyhet; bilda de stilla och lena affecter, som smälta själen i ljufva känslor, som göra menniskan god och lycklig, som låta henne känna sin tröst i Religionen, sin lön i dygden, sit stöd i vänskapen, sin vällust i den rena, den ägta kärleken. Af sådan art finnas de fleste af hans handskrifne Poemer, nog många til antalet at utgöra en Volum, och i sanning lika värdige som månge andre posthume Samlingar at från trycket utgifvas. Men då Wellander författat dem blott för egen hvila och sina vänners nöje, då han funnit dem hvarken til ämnet ha den vigt, eller i utförandet den fullkomlighet, som gjorde dem förtjente en Allmänhets åsyn; böra vi häruti å ena sidan berömma hans blygsamhet, å den andra icke mindre beundra hans lycka at ej hafva fallit i någon af dessa omilda Samlares händer som, jag vet ej af hvad skäl, tro sig vara olofligt at hemligen borttaga en Auctors egendom, men stjäla utan blygd hans heder och rykte, då de upsnappa och kringsprida de skrifter han visligen sökt at förborga.

Men hör jag ej en annan af de Vackra Konsterna, icke mindre värderad i allmänna verlden och dyrkad i detta Tempel, otålig, kalla mig at gifva et nytt offer åt vår Broders minne? Musiken, M. B., var högt älskad af Wellander. Och hvilken Skald

har ej älskat henne? Man har sagt at Poësien är själens musik; man kan ock säga at Musiken är passionernas skaldespråk. Sannerligen, då alla de Vackra Konsterna äro Syskon, alla erkännande et gemensamt ursprung: känsla och inbildning; tyckas desse vara födde på en och samma gång, förenade af et tvillingband. Inbördes likhet och inbördes behof bestyrka denna tro. Båda gå de genom örat til själen. Båda fordra de, så til sägande, et nytt sinne at rätt kännas och värderas. Båda pryda och förädla de hvarannan. Utan stöd af Musiken är Skaldens språk mindre rörande: utan Skaldekonstens hjelp Musikens uttryck mera vacklande. Också såg man dem i deras första ungdom, i deras fosterbygd Grekeland, nästan aldrig åtskilde. Detta landets språk var bildadt af dem båda, och Skaldens sång var ej då et namn. I en olycklig stund hafva de brutit sin förening. Likasom förledde genom känslan af sin styrka, och otålige at längre dela en dyrkan, den hvar för sig trodde ensam förtjena, skildes de åt på olika vägar, sökte hvar och en at draga, af sig sjelf alla medel at behaga, men rönte esomoftast otilräckeligheten deraf, ångrade då en söndring som försvagat dem båda, och sökte å nyo förena sig med hvarannan. Det var ej mera tid. Det fordrades et Språk, lika älskadt af dem båda, at stifta förbundet. Et sådant fans ej mer. Deras modersmål,

Grekiskan, och des värdiga Dotter voro glömde och förnedrade. En vild, fattig, barbarisk afföda, den de aflat med Göthiskan, hade intagit deras rum. Med hundrade styckade och blandade folkslag upkommo hundradetals olika tungomål, som mera liknade vilda djurs läten än menniskors tal. Europas Nationer, evigt sysselsatte at förstöra hvarandra, eller trånande under friden, i lättja och uselhet, utan ljus och seder, utan konster och slöjder, utan smak och nöjen, ägde länge i sin röst föga andra böjelser än dem de behöfde at uttrycka sin grymhet och tilkännage behofvet. Och ehuru Skaldekonsten altsedan under seklers förlopp ständigt arbetat at odla dessa språk, i samma mon som Vetenskaperne dem riktat; ehuru den sökt at med en ny och til deras lynne bättre lämpelig versart bryta och mildra deras medfödda hårdhet; har dock ej kunnat ske, at något bland dem alla ännu hunnit förvärfva den ljuflighet i klangen, den ledighet i loppet, den rikedom i böjelser, som gjorde Poësien i de gamla språken snart sagdt til en articulerad melodi, och således til Musikens mest naturliga och mägtiga uttryck. Men oaktadt ej mer något lika fullkomligen musicaliskt språk finnes, äga dock häruti de moderna språken mer eller mindre företräde för hvarannan, och vinna åtminstone i vissa ämnen, under Skaldens hand, det välljudande skick, som sjelf-

mant påkallar Musikens biträde, och utgör hvad vi kalla Lyrisk Poësi.

Men huru, M. B.? Monne väl är nödigt at för Er bevisa den nära slägtskap som Skaldekonsten och Musiken med hvarannan äga? och at de än i dag gå med nöje at förenas? och at vår afledne Broder, då han idkat den förra, äfven älskat den sednare? Mon för Er, som sjelfve uprest dem här et gemensamt Tempel, som dyrken dem här vid et och samma altare? För Er, hvars omsorg Svenska språket til så ansenlig del har at tacka för den ans, som gjort det snart sagdt til det mest harmoniska bland alla Europeiska lefvande språk? För Er som ären öfvertygade at rätta Lyriska vers, sådane som de bästa i Wellanders Opera, ej kunna författas utan en viss smak i Musiken, och böra liksom dessa vid blotta läsningen tyckas, som hade de snarare flutit ifrån Sångarens röst, än Författarens penna? — Nej, M. Br., J kännen alt detta; och jag ämnar ej inför Er berömma Wellander såsom älskare af Musiken, en förmögenhet gemensam med alla väl organiserade; ej heller för en medelmåttig kännedom deraf, nödvändig egenskap för hvarje Lyrisk Poët; men derföre at han sjelf var et stöd för hennes magt och en Präst i hennes helgedom; derföre at han sjelf med en skickelig hand gaf nytt lif och behag åt en af hennes vackraste passiva organer. — Hvad höjd af fullkomlighet!

Detta döda verktyg, stumt i sin natur, eller illa gnisslande under olärda finger, huru vinner det en röst? och en röst som vi begripa? och en röst som tränger sig ned i djupet af vårt hjerta? än skakar det våldsamt med stridiga passioner, eldar, retar, smärtar, förskräcker; än flyter balsamisk öfver alla des fibrer, läker plågans sår, stillar begärens storm, borttager känslan af de grymmaste olyckor, smälter vårt öga i ljufva tårar, och i tilfredsställelsen med oss sjelfva ger åt vår varelse det nya lif, den förklarade dag, som brytes tilbaka på alt hvad oss omger, våra likar och naturen? — Sådan är konsten hos en snillerik Artist, hvilken ej mechanisk tvingar et tomt ljud ur den slagna strängen; men lik med Wellander gjuter sin själ och sit hjerta i des toner. Ja, M. B., vi kunna påstå utan motsägelse, at Wellander varit bland så kallade Amatörer en af de skickligaste vårt Land nånsin ägt. Men samma caracter som röjde sig i hans Poëmer, herrskade ock i hans spelsätt. Alt var behag, ömhet och len känsla.

Från denna talang, också då den äges i sin yppersta höjd: at öfverföra och uttrycka en Compositörs tankar, är afståndet ännu långt til förmågan at sjelf vara det; samma afstånd som emellan Declamatören och dramatiske Författaren. Detta glas, som mottager och återkastar strålarne, äger ej hos sig förmågan at sjelf föda dem. Månge Artister hafva villat sig härpå, tagit minnets

förråd för en rik upfinningsgåfva, tecknens kännedom för djup insigt, örats råd för harmoniske grunder, mycket buller för styrka, mycken svårhet för konst, och trodt sig skåpa en ny musik, då de sammanflickat phraser och omblandat noter. Häraf kommer detta stora förråd af Musicaliska arbeten, som utan caracter, utan egen physionomi, visa sig dels som copior af hvarandra, dels som foster af händelsens lottkast. Wellander hade så ofta rönt sanningen häraf, så ofta blifvit lönt med ledsnad eller harm för en ypperlig execution af oduglige verk, at långt ifrån, som andre upmuntrad af så talrika efterdömen til en lika tiltagsenhet, bragtes han tvärtom at obilligt misstro sin verkeliga skicklighet. Ty af de få försök han i denna del oss lemnat, och hvilka vi altid med nytt nöje höra, öfvertygas vi at han ägt både snille at sjelf skapa, och de grundeliga insigter som konsten fordrar; och at endast brist på tid och vilja nekat honom rummet bland Musicaliske Författare.

En ny förtjenst, som vi funnit hos vår Broder, kräfver ännu et nytt beröm. Icke nog at han sjelf lyckligen offrat på Konsternes altare; han var ock derjämte den säkraste Domare om värdet af andras offer. Dessa båda egenskaper, dem man ofta förblandar, finnas dock tilsamman mera sällan än man tror. Det är möjligt at vara kännare,

utan

utan at vara idkare. Jag säger icke detta för at stärka deras högmod, som tro et allmänt vett, en medelmåttig läsning, et nödtvungit bifall, en myndig ton och en lista konstord göra nog härtil; de, med et ord, som på bristen af talanger stödja rättigheten at dömma dem. Tvärtom begäres hos hvarje rättskaffens kännare samma snille, samma kraft at alstra, samma smak at urskilja, som hos den verkeliga Författaren; och efter sakernes natur bör den bästa Artisten vara skickligaste kännarn. Dock är han det ej altid. Tvänne sällsynta egenskaper fordras ännu härtil: at vara fri från afund til dem som odla samma konst; och fri från fördom mot olika odlingssätt. J veten det, Bröder: sådan är vidden af hvarje konst, sådan inskränkningen af menniskors förmåga, at sällan hinner den bästa Artist genomlöpa mer än en af des otalige vägar. Der hinner han målet; der vinner han beröm. Men okunnig om de öfrige, anser han dem alla såsom ledande til förvillelse, eller fruktlöse för äran. Så kommer föraktet at trösta svagheten. Så ömkar sig Odisten öfver Fabelskrifvarens enfald; så ler Satiren åt Odsångarns flygt; så rusa Dramatisterna i krig mot hvarandra, den Comiske mot den Lyriske, den Tragiske mot dem båda; så äger en blott undran för det höga, en annan blott löje för det qvicka, och ännu en annan blott tårar för det ömma. Stor är den hvars röst, mägtig alla toner, böjlig

til alla ämnen, stiger och sjunker, leker och förkrossar, än dånande i basunen, än suckande genom flöjten. Men lycklig äfven den, som äger en ton, och gör rätt åt de öfrige.

Denna oinskränkta smak, denna allmänneliga känsla, detta oväldiga omdöme äro således de egenskaper som endast utgöra en kännare af rätt halt. En sådan fördömmer intet slag och intet sätt. Han mäter ej et arbete efter tidens längd, eller rummets afstånd, eller Auctorns namn, eller personens lycka, eller någon annan måttstock än des egit värde. Tjugu seklers ålder dölja ej för hans öga de Gamlas fel, och det som är et mästerstycke anser han för sådant, fast ock alstradt i går, i Rom eller Stockholm. Sträng i granskningen mot sjelfva de döda, frikostig i berömet mot sjelfva de lefvande, mot medtäflare och landsmän, fordrar han af konsten at vara Konstnärens ledare, men ej des tyran. Han vet at reglorne äro gifne af snillet, och at aldrig snillet kan gifvas af reglorne. Han förstår at i smaken känna det säkra från det vacklande, det allmänna från det locala, det oföränderliga från det tilfälliga. Han ser at skiljaktigheten i språk, i känslograd, i seder och religion hos särskilde Folkslag äfven måste medföra en skiljaktighet i deras konster; och at de växlande nuancerne menniskor emellan måste göra den snart oändelig. Han finner ej tvänne som på enahanda sätt böja rösten til uttal; huru skulle

han då fordra, af konstens uttryck mindre växling än i naturens? Men oaktadt han således känner, erkänner och drager til sit nöje alt det goda i hvarje slag och sätt, ser han dock uplyst deras företräde för hvarannan, och vet at förkasta hvad i hvarje är oduligt.

Sådan kännare var Wellander i tvänne de skönaste och svåraste Konster. Mera lindrig i granskningen än vanligt är, emedan han heldre önskade kunna gilla än fördömma, och emedan en fin känsla ofta upptäcker skönheter der andre blott se fel, ägde han härigenom den största skicklighet at dömma öfver unga Skalders försök. Han öfversåg hos snillet begynnarens svaghet; men falsk qvickhet, oredigt omdöme, alla dessa själens infödda laster, dessa fel som ej rättas, emedan de ej känna sig, emedan de tro sig vara snille; dem fördömde han utan nåd. Och som han förelyste Eder smak vid vittra arbetens pröfning, så ledde han ock Er urskillning vid Musicaliska verks val. Här, som i Skaldekonsten, ej anhängare af någon Sect, ej slaf af någon Mästare, *Piccinist* som *Glückist*, älskare af *Hayden* såsom älskare af *Corelli*, lärde han Er at gilla blott det goda af hvarje hand, men ock at altid förkasta den fladdrande musik, der intet är kropp och alt är prydnader; den tomma musik, der alt är accorder och intet melodie; den konstlade musik, som genom hårddragne ledningar och svåra handgrepp tror ersät-

ta bristen af smak och känsla, och sluteligen den förvända musik, som försummar örat i Concerten och hjertat på Scenen.

Återstår väl ännu för mig at visa vår Broders förtjenster mot detta värda Samhälle? Och äro ej desse alle införlifvade i hans förtjenster mot Vitterheten? Den, M. B., som bidrager til Skaldekonstens och Musikens ära, hvad gör han väl annat än bidrager til Ert bästa, fast vore han ock en främling i Ert Samfund? Men hvad som fördubblar Eder tacksamhet mot en Medbroder; hvad som egenteligen gjort at Wellander tilhört Er, är at han hälst och oftast skänkt sina arbeten åt Edra samlingar, sin stämma åt Edra samljud, sit råd åt Edra öfverläggningar, och således hälst delat med Er sin heder och sina nöjen. Den visa fördelning af Ert Samhälle, som fördubblar Eder täflan, då den skiljer Edra göromål, är et verk af hans hand. — Til äfventyrs är jag ock den, som säkrast kan intyga huru ömt han Er älskat intil slutet af sin lefnad. Tvänne dagar för hans död nalkades jag den säng, från hvilken han ej upstod. Der, et rof för sjukdomen, et lofvadt rof åt döden, skild från all öfrig jordisk omsorg, hvad lifvade än en gång hans försvagade röst? hvad kallade än en blick på det flyende lifvet? Det var nöjet at tala om Edra vittra öfningar, om medlen til Ert bestånd, om nya medel til Er ära; och den sista tryckning jag

mottog af hans hand, var en helsning til Er. Fordren J et vittne? Välan! jag äger det: icke närvarande för våra ögon, icke medlem af vårt Samfund, men tilhörigt oss genom sorgen. Den dygdiga person vid hvilken han fäst sit hjertä och sin lycka, denna hälft af honom sjelf, denna värdiga Maka, som han sjelf var värdig, hon som hörde vårt samtal med en art af förundran, som vågade, bedragen, anse det för et tecken af lofvad räddning; henne åberopar jag til bestyrkande af mitt tal. Och Dig! som mottagit hennes tårar i dit faderliga sköte, dig som sjelf begråter en Son i din Dotters Maka, dig hvars darrande hand ej i dag har styrka at anföra de lutor som klaga kring hans vård! — dig kallar jag, om det fordras, at frambära hennes vittnesbörd.

Et bruk har varit från åldrig tid at på den aflednas grafvård fästa et drag af hans yttre bild. Detta återstår ej för mig. En lika skicklig Artist som nitisk Medbroder har lemnat oss i dag en teckning af Wellander, vida lifligare til uttryck och säkrare til varaktighet än min hand kunnat gifva den. Et må jag endast i allmänhet nämna: at den ömma känsla som utgjorde caracteren af Wellanders arbeten och tänkesätt, röjdes äfven i hans öga och utbredde sig öfver hela hans väsende. Han ägde ej et af dessa evigt öpna, leende ansigten, som båda falskhet eller tom-

het. Intet smilande, intet fladder i hans upsyn och hans umgänge. Alt var manlighet, värdighet, renhet. Hans vanligen stränga och mörka blick stängde hans själ för dåren och bedragarn; men klarnade mild i de Visas sällskap, i sanna Vänners lag, vid en Makas famntag, vid en lekande Sons joller, och blottade då hvarje veck af hans hjerta.

Alt är sagdt, Mine Bröder; och jag smickrar mig, ej at hafva vunnit Edert bifall, men at förtjena Er benägenhet. Jag gläds, at då jag talat för Appollos Söner, har jag endast blifvit hörd i Vänskapens Tempel. J skolen då icke dömma mig efter vidden af Eder skicklighet, men efter bristen af min förmåga och gränsorne af min föresats. Denna föresats var, ej at upfylla detta rum med en rörande klagan, ej at tjusa Eder syn med lifliga målningar, ej at upväcka sorgen i en blödande hugkomst; men at med skäl och sanning öfvertyga om värdet af vår Broders förtjenster, at visa hans rättighet til en långlig saknad, at utmärka af hans lefnadslopp endast de fjät som han gått til heder, at teckna af hans väsen endast de drag som skilde honom från den allmänna klanderlösa hopen, at framkalla i Ert minne endast dem af hans egenskaper som tjena til eftersyn för Åmbetsmannen och den Vittre, dem som gjorde at han var Wellander.

KUNGÖRELSE.

Om Sällskapet *Pro Sensu Communi.* *)

I en tid, då Vetenskaper, Konster och Vitterhet ej allenast allmänneligen upmuntras från Thronen, ej allenast offenteligen idkas och läras vid Rikets Academier, utan ock til sina delar, nästan hvar och en för sig vårdas och odlas af något särskildt Samfund; då snart sagdt de fleste store Salar i Hufvudstaden dagligen uptagas af dylike Samfund, vare sig under namn af *Academier*, eller *Sällskaper*, eller *Societeter*, eller *Orden*, eller *Gillen*, eller hvad de ock må kallas; hvilken skulle väl tro at ännu et saknas? Det är *Samfundet pro Sensu Communi, Sällskapet sundt Förnuft, L'Academie du bon Sens.* Icke derföre, at alla de öfrige genom sjelfva sin inrättning äro stridande deremot, men emedan de ofta förakta des lagar, emedan de ännu oftare ej erkänna dem för de första, men ingendera egentligen har des dyrkan til sit föremål. I sanning, då man

*) Detta skämtsamma företagande hade alfvarsamma föremål. Tiden viste det, och hvad nytta Sällskapet *Pro S. C.* gjort det Allmänna. En utförlig berättelse derom hör ej hit. Den bör utgöra et vigtigt och interessant Capitel så väl i den Allmänna som Litteraira Historien af vår tid. — För öfrigt troddes nog allmänt, at Sällskapet bestod af et stort antal Ledamöter — som i sjelfva verket icke stego til mer än 2.

Utgifv. Anmärkn.

finner af en daglig erfarenhet, huru alt sprungit öfver til ytterlighet och förvirring; inbildning och känsla ryckt tyglarne af förnuftet; snillet förvandlat sig til ursinnighet och fallandesot, styrkan til raseri, djuphet til oreda; då smaken blifvit ansedd för medelmåttans betänkligheter, ordning för svaghet; reglor för gräl; det högsta sköna hvad icke kännes; det högsta sanna hvad ej begripes; rön och försök gifvit vika för systemer; systemer för gissningar, gissningar för drömmar; vantron stigit ned ända til fånighet, och tron gått in i Vetenskaperne; fördomar flyktat från sederna, dem de gagnat, til physiken der de förvilla; än det obegripliga blifvit ansedt för omöjligt, än det omöjliga för blott obegripligt; med et ord, då det tyckes som det goda förnuftet vore hardt när at förvisas både ur den vittra och lärda verlden, både ur Konsternes och Vetenskapernes rike: huru nyttigt, huru nödvändigt vore då ej et Samfund, som med all den frimodighet sanningen kräfver, men med all den aktning man är personer skyldig, förenade sig at hämnas Förnuftets ära, at uprätta des magt, tvinga des affällingar til blygd och sansning, och återföra menniskan til den gräns af rätt och sant, utom hvilken alt är förvillelse eller förnedring.

Sådan är i korthet afsigten med det Samfund, som nyligen blifvit stiftadt under namn

af *Sällskapet pro Sensu Communi.* Det tilhör des arbeten, att närmare uplysa des ändamål; tiden, at uppenbart visa des nytta. En gör mycket för det Allmänna, men mindre än han lofvat, och får ej annat än förebråelser; en annan gör litet, men mer än han förbundit sig, och belönas med tack och heder. Vi vilje spara oss från det förra, för at hoppas det sednare.

Sällskapets Ledamöter fördelas i *synliga* och *osynliga*, närvarande i Hufvudstaden och kringspridde i hela Riket. Bådas antal är oinskränkt. Hvar och en Medborgare af uplyst förnuft och dygdigt upförande, följder af hvar andra, är säker at höra til den senare classen, och kan, enär han sig anmäler och desse egenskaper bestyrker, blifva uptagen i den förra. Det är således med skäl som detta Sällskap kunde antaga titel af *Catholskt*, om ej ordet längesedan blifvit förvändt til sin mening. All tro är Sect; förnuftet ensamt en allmännelig lära.

Oaktadt det ej finnes, bland alla menskliga föremål, något enda som ej lyder under förnuftets domstol, likväl som i hvar och en Stat den lagstiftande Magten, det vill säga den allmänna viljan, uprättat en viss styrelse och påbudit en viss dyrkan; åligger hvarje god och förnuftig Medborgare at vörda dessa band. *Sällskapet pro Sensu Communi* får derföre en gång för alla offenteligen för-

klara, at i alt hvad som angår det egenteliga af vår Religion och Regements-författning, antager det för altid en obrottslig tystnad.

Sällskapets stora Högtidsdag infaller årligen d. 29 Augusti, då åminnelsen firas af den förnuftigaste man, som jorden burit, Engelsmannen *Johan Locke*, hvilken samma dag för 154 år sedan föddes. På denna dagen afdömmas de Prisskrifter som inkommit i de af Sällskapet utsatte täflingsämnen. Desse ämnen blifva för i år i Poesien en Satir af innehåll: *Man äger ej snille för det man är galen;* och i Prosan: Öfversättning af *Första Boken* af *Recherches sur la Verité* af *Le Pere Mallebranche*. Täflings-skrifterne insändas inom d. 1 Augusti ingångne år, stälde til Sällskapet *Pro Sensu Communi*, och aflemnade til Utgifvaren af *Stockholms-Posten*. Och som Sällskapet ej äger hvarken Guld eller Silfver, kommer Priset at bestå blott i det bifall som skrifterne vinna, och som bevises derigenom, at de befordras til Trycket; den poetiska i *Stockholms-Posten*, den prosaiska särskildt. Stora Priset och Accessit åtskiljas genom et förr eller sednare i Tryckningstiden. Skaldestycket bör ej gerna vara längre än at det kan tryckas på 4 sidor in 4:to.

Hvad stylen angår så väl i dessa skrifter, som hvad förnuftige Auctorer desutom behaga insända, gäller samma föreskrift som Sällskapet antagit för sina egna arbeten; näm-

ligen, at de ej må innehålla *Ovett.* Vi tage här ovett i sin ursprungliga och almännaste bemärkelse, det vill säga alt sådant som *icke är vett.* Men det gifves et vett för tankan, et annat för utrycket, et annat för sederne: *sanning*, *smak* och *anståndighet.* En Auctor som felar mot et enda af dessa tre, anses för *ovettig*, och hans skrift kan ej gillas, ännu mindre få belöning.

Egentligen vill man nämna, i afseende på det pris-ämne som i år blifvit utsatt, at lika så mycket Sällskapet värderar ett glättigt och qvickt skämt, lika så mycket, och ännu mer, hatar det den plumpa och personliga satiren.

Sällskapets Symbolum är denna *Horatii* vers: *Scribendi recte Sapere est & principium & fons.*

Som denna Inrättning icke är någon Orden, men et Sällskap och et Sällskap af förnuftige män, så finnes der ej, hvarken ceremonier eller hemligheter; upfundne, de förre i brist af förnuft, de sednare at förvilla det.

Af alla sätt at utforska sanningen, har man trodt at offenteligen anstälde Disputations-Acter böra vara det säkraste; och af alla medel at utbreda den, ansedt det tjenligaste at meddela den genom Dagblad som allmänt låsas. Det är derföre som *Sällska-*

pet pro Sensu Communi är betänkt at som oftast i *Stockholms-Posten* utgifva Theser til allmänt skärskådande. Man ser utan svårighet det oändeliga företräde desse sednare slags Disputations-Acter äga framför de vanliga, som vid Academièrna brukas. Ingen tid är här föreskrifven. Inga Officianter nämnde. Ingen Respondens, som altid är berättigad at ha rätt; ingen Opponens skyldig at af höflighet säga *concedo;* ingen Præses med myndighet at befalla tystnad. Hvar och en kan enär han behagar, insända sina vederläggningar, eller anmärkningar, hvilka genast skola blifva införde i detta Dagblad. *Samfundet pro Sensu Communi*, lika villigt at emottaga uplysningar, som at gifva dem, erkänner ej mer än en Domare: *Förnuftet;* söker ej mer än en ära: *Sanningens.*

Til et försök har Sällskapet vid sistledne sammankomst beslutit at till allmän ventilation utgifva följande

Theser:

1.

Två gånger två är fyra.

2.

Man må säga hvad man vill, är en förvillad hjerna och et förderfvadt hjerta i den

närmaste förening. En *Illuminat* är i sjelfva sin natur en elak menniska, eller ämne at blifva det.

3.

Hvad smaken är för Auctorn, är samvetet för Medborgarn. Den förra, förnuftet som granskar hvad man bör säga; det sednare, förnuftet som dömmer hvad man bör göra.

4.

Hvad är *Visheten*? En jämnvigt mellan själens förmögenheter: känsla, bildning och urskillning. *Snillet?* Samma jämnvigt med en högre grad af verkning. *Vettet?* en undervigt af känsla och inbildning. *Dårskapen* och *Talangerne?* en öfvervigt af de samma; endast åtskilde af mer och mindre. — Häraf följer som Corollarium, at en narr kan äga Talanger, men aldrig sannt Snille.

5.

Den ålder hvari vi lefve, torde blifva en gåta för tilkommande slägter. Aldrig såg man sanningens ljus sprida en mera allmän och renare dag; aldrig lättro och vidskepelse, fördomar och villor sänka menniskor i en djupare förnedring.

6.

Medelålderns barbari var vida vägnar ej så nesligt, icke heller så farligt, som det

hvaraf vi nu hotas. Det var et foster af okunnigheten, och skulle försvinna med henne. Man sof då och drömde; nu rasar man vaken. Man yrade då af mattighet, nu af blodfullhet och fråsseri.

7.

För 7 sekler tilbaka trodde man alt hvad man ej begrep, emedan man ingen ting viste: nu vet man mycket som man ej begriper, och derför tror man alt.

8.

At tro en sak är för de fleste menniskor det samma, som at ej tänka derpå.

9.

Det är mycket i naturen som man ej förstår: vanlig undflykt af de lättrogne. Men man svarar ej til saken. Man bör säga: Det är mycket i naturen som är helt och hållet orimligt; mycket möjligt, som är omöjligt; många naturliga saker som äro aldeles onaturliga. — Annat är at en sak öfvergår min fattningsgåfva, och annat at den strider mot det allmänna förnuftet; annat at materien är delbar i oändelighet, och annat at en del är större än det hela.

10.

Ingen ting kan vara löjligare än at se en hop folk som söka pruta på vantron;

som vilja utstaka en medelväg mellan vidskeppelsen och förnuftet, som vilja utmärka gränsen af et lagom i ursinnighet; och som inbilla sig vara kloke med mindre grader vanvett. Ser man då ej at alt är sannt eller falskt, möjligt eller omöjligt; at häruti ej fins något mer eller mindre, några storheter som låta mäta sig. Af alla saker som strida mot förnuftet, bör man tro alt eller intet. Det är aldeles icke orimligare at 2 gånger 2 är 1000, än at 2 gånger 2 är 5; och at en och samma kropp kan på en och samma tid äfven så väl vara här och i China, som här och i Telge.

11.

Det förargar oss när vi höre at så mycket klokt och hederligt folk endast nöja sig med at skratta åt den stora mängd af bedragande narrar som öfverflöda i vårt tidehvarf: *Guldmakare, Svedenborgianer, Mesmerianer, Somnambulister, Andars framkallare, Skattsökare, Nummerpuncterare, Universaldroppmakare, &c. &c. &c.* Oss tyckes at dessa uptåg passera alt skämt, och borde bemötas i följd deraf. Må dessa narrar tro för sig hvad dem lyster, men så snart de försöka at utbreda satser som förnedra människoslägtet, som fördärfva sjelfva källorne af allmänna förnuftet, då synes oss at tid vore til et alfvarsammare beifrande.

12.

Men om Regeringen, sysselsatt med högre omsorger, ej gifver sig möda at kasta ögat på dessa dårskaper, huru kommer dock til, at hvar och en braf karl ej sjelf gör sig rätt? Ty at säga en up i synen: „Jag skall gifva „er uppenbarelser, jag skall visa er i sömnen „hvad ni vaken ej kunnat uptäcka, ni skall „se in uti er, in uti andra, finna edra och „deras sjukdomar, säga botemedlen derföre, „spå tilkommande ting;„ hvad är det annat än at säga, „Min Herre ni är en narr, et „dumhufvud, som skall låta inbilla er alt hvad „jag behagar?„ Jag frågar, hvad man i allmänhet plägar svara på sådant tiltal?

13.

Hvad är det som gör bedragande Charlataner af sämre classen? Egennytta och penningelystnad. — I den bättre verlden? begäret til et namn och det vackra könets ynnest. Oftast är misteren af föregifne kunskaper endast lånad til pretext för misteren af et rendez-vous. Det lilla ordet, som Horatius ganska naift nämner såsom orsaken til så många blodiga krig: *Et fuit ante Helenam c . . . teterrima belli Caussa,* har ock varit det til de flesta miraculösa syner och curer.

14. Hu-

14.

Huru skall man förklara, at på en och samma tid den högsta philosophie och de ytterligaste dårskaper beherrska Europen? Se här, huru vi fatta det. Det syns som det menskliga Sinnets förmögenheter hafva i sistförflutne sekler fått en allmän stöt til upväckelse och utveckling; denna stöt har verkat med lika kraft i motsatta directioner, alt efter den vändning til rätt eller falskt som naturen gifvit åt särskilde individuer. Häraf följer, at då väldanade själar skulle lyfta sig up til högsta grad af ljus, skulle de vanlytte likaså rasa fram til högsta galenskap.

15.

Half kunskap är farligare än okunnighet, skymning värre än mörker. Den blinde vet at han ej ser, och lemnar sig åt en ledare. Den skumögde går djerft fram, och tror sig stiga på fast grund, då han klifver sig ned i smutsen.

16.

Det är ej blott om Poesien, men hvarje kunskap som hälst, som bör sägas med Pope: *drick djupt eller smaka ej.*

17.

Ju heligare Person, des större är brottet at vilja pryda sig med des namn, utan at äga des förtjenst. Den förhatligaste Char-

latan af alla Charlataner, är den som charlataniserar med ära och dygd.

18.

Hopen söker areställen: Snillet, Dygden, Philosophen ära. *Höga Gudinna*, säger den Vise, *uptag mig i din vänskap, at jag må dela din dyrkan!* — *Milda Drottning*, ropar Dåren, *påklåd mig dit livrée, at jag må lysa för hopens ögon!*

19.

Ordens-Ceremonier voro fordom et medel at dölja kunskaper som derunder förborgades, nu at gifva misstanka om kunskaper som ej ägas.

20.

Nämn oss en stor Ordens-Vurm, som ej varit en liten menniska.

PHILOSOPHEN PÅ LANDSVÅGEN;

eller

Fria Tankar i Litteratur, Philosophie och Moral; *sedan* d. 11 Julii 1792; under en Resa åt Södra Sverige:

Anmälan:

Alla de, som färdas en och samma väg; se nödvändigtvis samma föremål. Men af tusende sådane skall til äfventyrs ej en enda, på tusen mils väg, haft en enda tanka precist den samma, som någon af de öfrige niehundrade nittienie. I stället at derföre, som så många andra gjort, beskrifva hvad jag sett, och min Kusk bättre sett, och alla efterkommande Resande med deras Kuskar skola se, emellan Stockholm och Ystad; har det fallit mig in, at för Samtid och Efterverld uppenbara hvad jag tänkt, och hvad efter all sannolikhet ingen annan tänkt på dessa 70 mils väg. — „Men (torde några „Critiske Läsare säga), hvad hindrar at des„sa Tankar kunnat lika så väl blifvit tänk„te i er kammare? Ni skulle dermed hafva „bespart edra skjutspenningar: ingen fara at „icke *då*, edert lärda verk blifvit skattadt „hvad det er kostat, och„ - - — Jag förstår, M. Herrar: complimenten är god och

jag värderar et gladt stickord så högt jag föraktar et argt och plumpt ovett. *Et godt skämt, säger Saadi, är svårare at finna, än tjugu stora skällsord.* Men här är ej frågan om hvad möjeligen kunnat hända, men hvad verkeligen händt. Jag har ej rest för at tänka; men jag har ej kunnat aldeles hindra mig ifrån at tänka medan jag rest. Emellertid, och för at visa huru litet skryt man bör finna i denna försäkran, och at förlika mine Läsares Critiska ära med min egen Auctorliga; så antagom en distinction. Det finnes tvänne slags Tanka, liksom tvänne slags rörelse: en *activ*, och en *passiv*; den förra en egen kraft, den sednare et öfverlemnande; den ena en förtjenst, tillhörig Snillet; den andra en nödvändighet för hvar menniska med Sinnen. Nu tillåter jag sjelf, at man hänför mina Tankar till sista slaget, såsom blotta intryck, perceptioner, apperçuer, eller hvad man behagar kalla dem. Andre äro ock föga möjelige, vid den ständiga skuffning en åkande Själ måste erfara af rörelsen, bullret och evigt växlande objecter. Och at nu mera icke må lemnas minsta rum til tvifvelsmål, det oftanämde Reflexioner ju sanfärdeligen, som sagdt är, blifvit födde på stora landsvägen, af de föremål ögat omfarit; så har jag med några ord framför hvarje tanka tecknat bilden hvaraf hon väcktes, jämte någon af transitionerne. De som någon gång gifvit akt, med hvad otrolig ha-

stighet, äfven ock under hvilan och lugnet af en Studerkammare, tusen mellan-idéer, alla födde af hvarandra, sammanbinda tvänne sinsemellan til utseendet alsintet beslägtade begrepp, lära mindre förundras, om vid rullande hjul, på en ojämn väg, backe up och backe ner, själen gjort mer än vanligen stora språng, och om således förhållandet mellan moder-idéen och des framstälda afkomling, här ännu mindre än vanligen skönjes. . . . Men jag ärnade endast med två ord *Anmäla* mit lilla försök, och redan är jag et godt stycke på vägen at göra et *Företal:* så outsägeligen kärt, och så outöseligen rikt är det lilla ämnet: *Jag,* för hvar och en Auctor, och sanningen at säga, så äro vi deruti Auctorer något hvar; ty i hvilken Församling, stor eller liten, Sockenstämma, Riksmöte, Orden, The-Cònseil, Divan, National Assemblée? . . . Apropos af *National-Assemblée:* A l'ordre! hörs Låsaren ropa — Jag lyder då; och skyndar at i Stockholms-Posten framställa en af mina Dagsresor til prof. Vore denna nog lycklig, at kunna behaga den vördnadsvärda Allmänheten, hvilket ej kan slå felt, så vida vi Auctorer (Se *Kallundborgs Krönika)* med *Allmänhet* förstå *Sju eller Otta goda vänner* —; så skola de öfrige ofördröjeligen följa. Hvad stylen angår, så i fall der ej finnes den glans, den läckhet, de fina behag, med et ord: den goda *Ton,* som är så egentlig för Hufvudsta-

dens Scribenter; då besinne man endast, at jag ej haft den lyckan at författa som de, på en Siden-Soffa, vid et Mahogene-Bord, i et välstädadt, ljust, parfumeradt rum, och vid hemkomsten från Couren, eller Börs-Assembléen, eller en vacker Actrice's Toilette, eller Svenska Academiens Sammankomst . . . men at jag tecknat mina tankar i Hällstugor, på Träbänkar, med Gästgifvarepennor. Äfven anhålles til slut, at om en mjältsjuk Läsare skulle finna här och der någon glättig tanke (det Gud gifve!), han derför ej strax må fördömma den såsom falsk eller dåraktig. Det är, nämligen, en nog allmän och lika felaktig tro hos mine käre Landsmän, at et arbetes grundlighet bör bevisas genom des ledsamhet; och at en Auctor som ler, har nödvändigt orätt. Tvärtom törs jag påstå, at Förnuft och Sanning äro naturligen glädjens vänner; at det nyttiga roligt, är dubbelt nyttigt; och at graviteten i Skrifter så väl som i upsyn, i gång och åtbörd, är mer än ofta en masque för tomt hufvud. Det mest gravitetiska djur på jorden är, som man vet, Oxen: men hvad tänker ni om hans grundlighet?

Fjerde Dagsresan.

(Backarne.)

En Auctors rykte är som et tungt lass i en brådstört brant: ingen punkt för hvi-

la; et steg i hvar blick; högre up, eller tilbaka. — Fatta mod, unge Man! Rättnu hinner du höjden. — Du har hunnit den . . . och stupar.

(Bönder, Skjutshästar — Kung och Folk.)

Lyckligt, och tre gånger lyckligt det Land, hvars Konungar älska sit Folk til den höjd, som Svenska Bonden sina Hästar! — Nationer, begären ej *Epicteter* til Regenter! Begären ej at anses för likar af dem eder dyrkan förgudat! Önsken dem endast af Himlen nåd, at väl fatta denna sanning: *Död Häst drar ej kärra; utkörd Häst drar ej fram.*

(Kuskar.)

O Kuskar! när skolen J en gång finna, at Piskan är skapad för Hästens skull, icke Hästen för Piskans.

(Bondhästar; Kungshästar; Stallstat; Höga Tjenster.)

Huru många förnäma hafva ej at tacka Fänaden för sin höghet? och hvad gräslig mängd mindre af stora Herrar i verlden, om den gode Guden icke tillåtit Hästar och Hundar födas!

(Åker; ojämn växt — Snillen.)

En god Åker är ej den, der tre, fyra strån gifva 20:de kornet; men der hela skörden ger 10: så är icke heller et förträffligt

Verk, hvar man finner här och der en lysande rad, men der alt är jämn styrka.

(Åkerbruk — Regeringssätt.)

Det händer någon gång at en förträffligt god Åker, fast illa häfdad, ger tämligt god skörd. Det är äfven sant, at den bästa odling icke altid segrar på en vild naturs motstånd. Men om någon deraf ville göra den slutsats, at det ej gör til saken huru illa en Åker häfdas, allenast jorden är god; och så tvärtom; hvem skulle ej se at en dylik raisonneur vore en Narr, eller en Skälm? — Nu är denna slutsats precist den samma; som göres af vissa Despotismens försvarare: „Alla Regeringssätt äro goda, der „Folket äger dygd: en fördärfvad Nation är „altid olycklig, fast med den bästa Rege„ringsform; derför, så godt at hon äger den „sämsta, at hon äger alsingen, at hon lem„nar sig blindt åt en endas nycker.„ — En klok, ärlig man skall dömma tvärtom: „Det „är icke et Samhälle af Socrater, skall han „säga, som behöfver regeras. Men derfö„re at denna jord är så elak, begär hon od„ling: och derföre at denna Nation är så „fördärfvad, så låg, så okunnig, så oenig, „så afundsjuk, så egennyttig, så utan all „känsla för allmänt väl; just derföre är det, „hon tarfvar at styras efter de bästa Rege„ringslagar, dem en elak Regent väl någon „gång trotsar, men utom hvilka den elake

„blifver värre, och den gode ej länge är det.
„Klippan, Öknen, Moraset hafva blifvit til
„Åkrar; och aldrig ännu var et Folk så för-
„nedradt, som ej kunde hjelpas, så länge det
„icke afsagt sig äfven *Rättigheten* dertil.„

(Nattqvarter; Tingsbyggning; Domstol.)

Fordom svarade Konungarne endast under Guds Dom. Sednare tider hafva stiftat en Underrätt, icke mindre fruktad, och mer snar at dömma: det är *Allmånhetens* Domstol i et uplyst Land —

Men der Uplysning ej finnes, der finnes ock ingen *Allmånhet:* der fins blott en *Påbel* som *åker* i Vagn, och en annan som går til fots; en som sofver på iderdun, och en som sofver på halm.

(Farlig våg; Mörker; Såkerhet.)

At tro, är det samma för de flesta menniskor, som *at ej tänka derpå.* De göra med sin Religion, som man gör med sin Mätress: man fruktar en undersökning; man blundar, och är lycklig.

(Dårhuset i W —)

Konungarnes bruk uti fordna tider, at löna en Narr bland sine Hofmän, skulle tyckas bevisa at de öfrige icke voro det. —

Om Dårhushjon påfunnit en Religion, hade första grundsatsen sannolikt blifvit — at

förkasta Förnuftet; om Tjufvar och Skälmar: — at neka dygdens moraliska värde. —

Då är et Folk kommit til den lägsta förnedring i Vett och Seder, när blott behöfves at ha sundt förnuft, för at vara et *Snille;* och at ej hafva stulit på allmän landsväg, för at heta en *ärlig Man.*

(Askan af J—)

Som det är onekligt, at aldrig Eldsvådor upkommit utan af eld, ej heller Trätor om man ej talt, ej heller Slagsmål om man ej ågt sina händers fria bruk; så skulle ock följa lika klart för vissa djupsinniga hufvun, at förening och säkerhet säkrast vinnes hos et Folk genom följande trenne medel: *Mörker, Tystnad och Bojor.*

(Regementsmötet i — — —)

En vis Politik vore den af en Regent, som sade til sig sjelf: „Under det mina Grannar inbördes täfla, at upsätta Arméer som de „ej kunna besolda; skall jag genom en god „hushållning blott sätta mig i stånd, at besolda Arméer, som jag ej behöfver upsätta.„

(Galgbacken vid - - -)

Den tid har kommit, då menniskors blod börjat anses af något värde. Dödsstraffen blifva alt mer och mer sällsynte; och några Regenter hafva gått så långt i mildhet, at de al-

deles sökt afskaffa dem. Då de ryst vid at spilla missdådares blod, hafva de bevist för Europa, at det ej måste varit utan ömmaste känslor af menskliget och nåd, som de bortkastat millioner oskyldiges lif såsom stoft på slagtningsfälten. —

Andra Dagsresan.

(Taskspelarn: Bondhopen.)

At göra lycka i verlden, fordras endast at väl veta taga sin tid. Hade *Cagliostro* förstått at låta sig födas tvåtusen år förr, hos en okunnig Nation; så hade han nu kunnat vara *Gud*, i stället för *Charlatan*.

(Trågården.)

Vitterhet och *Uplysning* äro alster af samma träd: det är *Blomman* och Frukten. En systematisk Despot bör förbjuda all Snilleöfning; vore det också ej annat, än Charader och Anagrammer.

(Häradstinget i —)

En *Enthusiast* har altid stöd af en Part: en *oveldig Domare* gör sig alla til ovänner. Man älskar häldre at lastas i alt, än at berömmas med inskränkning. Det förra kan uttydas som följd af fiendskap, och mister dermed sin vigt; det senare deremot har alt

utseende af rättvisa. Gör rätt åt alla; och du skal njuta den af ingen.

(Herrn och Drångarne.)

Det är et lika gammalt bruk, at säga om Hofmän alt det onda *man vill*, som at säga om Konungar alt det goda *man måste*. Men medger man ej allmänt, at Hofvet skapas af Monarken, och Monarken af sit Hof? — Eller skulle endast här den gamla regeln ha et undantag: *Dis-moi qui tu hantes, & je dirai qui tu es.*

(Den kråfstinne Köpmannen.)

Välsignom Naturens välgörande hand, som skänkt menniskorne *högmodet* i omvändt förhållande mot *förståndet.*

(Fjårilen — Kånslighet; Svaghet — Snille.)

Känna *hastigt;* och känna *djupt:* se der hela grunden til Skaldens, Oratorns, Artistens Snille. Undra derföre ej, om de lättare såras än vanlige menniskor. Det knappnålsstyng, som genombårar Fjäriln, hinner ej fram genom Björnens hud.

(Håstar; Håstmenniskor — Årlighet; Plumphet.)

Åra och Dygd i fordna dagar voro ofta förente med grofhet i omgänget: största artighet och belefvenhet är i våra tider lika ofta en masque för det nedrigaste tänkesätt.

Deraf trodde man någon gång, med en vanligt falsk slutkonst, at en belefvad man var nödvändigt en falsk menniska; men en högbröstad ställning, en påsittande hatt, en upsyn som för at stångas, et tal som för at bitas, en gång som för at trampa, voro säkra bevis af Årlighet, Dygd, gammal Göthisk Heder.

(*Favorit-Hästar — Nero — Borgmästare.*)

Det är en stor skilnad mellan *Gunstlingar* och *Vänner*. Man vill *högaktas* af en Vän: blindt tjenas af en Gunstling. Favoriter väljas då häldst bland dem man föraktar, och inför hvilka man ej behöfver rodna för sina fel. Häraf förklaras hvad någon gång händt, at en Kung af mycket Snille valt gemenligen til Gunstlingar de dummaste vid sit Hof. Då Nero i nåder befordrade sin Häst til Borgmästare i Rom, var det icke en Vän men en Favorit som han uphöjde.

(*Hat och Kärlek på Landsbyggden.*)

Alla naturliga passioner hade i barbariets tidehvarf en större energie. De äro i sednare tid dels *qväfda* genom tusende band af Religion, Lagar, Seder, Anständighet; dels *försvagade* til sin styrka som delts på flere: (ty det synes som Känslan, ej mindre än Snillet, endast ägde en viss gifven fond at använda). I aflägsne Landsorter, och bland ringare folk kan man ännu finna en Vän i *faran*, och en Fiende *intil döden*;

men i Hufvudstadens ypperst belefvade verld har man ingen at *slåss före*, och ingen at *slåss med.* Man tjenar der utan ömhet, och förtrycker utan hat.

(Utsökning; Cautionist.)

Största Vänskapsprof var i gamla tider, at gå i *döden* . . . . nu i *borgen* för en Vän.

(Skomakaren i Rånnstenen.)

Den liderligaste Skomakare kastar ej någon, skugga på Skomakare-Professionen: och en Mathematicus på stegel förringar ej dermed Mathematikens värde. Hvarföre vill man då räkna Vitterheten till skam, om några des idkare söla sig i laster, eller utsväfva i dårskaper? Monne ej derföre, at Smaken är i närmare slägt med *hjertat* än med *hufvudet?* och at känslan af det sköna i Moralen och Konsterne, är naturligen en och samma?

(Tiggarn.)

Dumt folk berömma et *Godt hjerta* af samma grund, som Tiggarn *Frikostighet.*

(Kyrkogården.)

Alla döde *Auctorer* hafva en stor förtjenst framför de lefvande. Hvilken är den? — De äro döde.

(Sockenstämma; Riksmöten; Skrål; Oanständighet.)

Man talar ej högt vid Despoters Hof. Sådant vore en *oanständighet;* *) det vill säga, det största af alla brott i den stora verlden. Deraf följer at alt som är af stor vigt, af et allmänt interesse; som rör menniskans rätt, Lagen, Friheten, Samhället; äro ämnen dem anständigheten förbjuder at vidröra. Man kan icke tala i dessa ämnen, utan at känna en viss värma som höjer ljudet. Lögnen, Sveket och Smickret hviska; men Sanningen har stark lunga. I fria Stater, der man handlar om stora ämnen, och för stora Församlingar, och från höga Tribuner, är det aldeles nödvändigt at tala med hög stämma. Hvilka oanständiga Regeringssätt!

(Skymningen.)

Den vidd man ser, är altid mindre än den man bildar sig. Det är blott åt en *okånd* grad af förtjenst, som man gifver et *oinskrånkt* mått af vördnad. Det största Snille, och den rikaste Köpman, mista halfva sit anseende från den stund man vet skatta dem.

(Floden och Båcken.)

Hvarför går du så tyst? sade spotsk til *Floden* en sorlande *Båck*, son af gårdagens

---

*) Eller vanligare och vackrare: *indecence.*

regn, och dansande mellan stenarna. — Derför, svarade *Floden*, at man känner mit hemvist. De djur jag närer, de kölar jag bär, dessa fruktbara dälder som omge min bädd, dessa friska alar som di min barm, ... alt säger mit lopp; alt vittnar min styrka, mit djup, mit gagn. Men du, lilla *Båck!* höj up dit sorl, för at Byens barn än i dag må komma och se dit skum, och höra dit sus, och somna dervid, och i morgon, då Solen förtorkat dit sköte, kunna säga: *Hår flöt han.*

(*Isberget och Kullen.*)

Hvi stiger du ej hit up! sade *Berget* til *Kullen*; och sköt sin isiga hjessa mot skyn. — Du gäckar mig, Broder! var *Kullens* svar; men jag ler åt dit förakt. Se ner från din höjd, och betrakta den nytta jag gör Naturen: mina blomstrande Ångar, mina fruktbara trägårdar, de feta hjordar som beta mit gräs, den lycklige skördarn hvars svett jag belönar. Men du, tunga börda på en suckande Moders bröst! hvad är *dit* gagn? Ingen växt, intet djur kan finna et skygd i dit kalla sköte. Den välgörande Solen fåfängt gjuter på dig sina närmsta strålar: du lånar des glans, men ej des värma at lifgifva verlden. Behåll din höghet! var nöjd at förvåna. Min sällare lott är at gagna, och välsignas.

STRÖDDE REFLEXIONER,

i Litteratur, Philosophie och Moral, tjenande til suite af *Philosophen på Landsvågen.* *)

En Poet kan vara skyldig at *berömma* sin Konungs gerningar, men icke at *gilla* dem.

* * *

At *smickra*, är at berömma *öfver höfvan;* och *utan mening*. Häraf följer, at icke alt öfverdrifvit beröm är Smicker. Känslans, Passionens, Enthusiasmens språk är ofta falskt, men aldrig förstäldt. En älskare, som säger en småtäck Flicka, at hon är en Gudinna i

*) Denna titel torde behöfva en apologie. At dömma af den mängd platta, utslitna, välmenta maximer, sentencer, moraliske lärdomar, dygdereglor, upstälde i antitheser och tvungne liknelser, som altid och allestädes, men i synnerhet för några år sedan öfversvämmade våra Dagblad; vore ej underligt, om Allmänheten fattat största afsmak och förakt för denna Litteratur-gren. Emedlertid när man besinnar, at ROCHEFOUCAULD, LA BRUYERE med flere gjort sig odödliga genom detta slags försök; så torde man lätt finna, at det här som i andra fall mindre är slaget än sättet som bör förkastas. — Regeln

Skönhet och behag; at Solens blickar aldrig sänkt sig ännu til något fullkomligare på jorden; — en af tacksamhet hänryckt Undersåte, som jämför sin Konung med Titus och Antonius, skulle han än ehuru mycket vara under dem i förtjenst — gifva båda et beröm, som kanske är falskt, kanske löjligt för alla andra, men sant i deras känsla: följakteligen ej Smicker. Den oväldigaste Domare är ej dygdigare än de. Men deremot den kalla, orörda mannen, som, mot bättre vett och mening, gifver samma beröm, den allena är *Smickrare*, är föraktelig, låg, straffbar.

* * *

---

för dessa slags sammansättningar är, at hvar och en tanka skall lifligen röra Läsaren, antingen genom sin *nyhet*, eller sin *styrka*, eller sin *dristighet*, eller sin *finhet*; framför alt genom sin *fruktsamhet*, det vill säga, den egenskap at inom några rader innesluta fröet til en hel afhandling. I sådant fall äga dylika Reflexioner tvänne förtjenster, den ena at fästa sig djupt i minnet; dan andra at låta Läsaren sjelf få tänka, eller tro sig göra det. — Litteratörer, som antingen af sjuklighet, eller omväxlande göromål, icke straxt kunna sätta sig til at utarbeta de ämnen de penetrerat sig med, tror jag altid gjorde väl, om de genom dylike concentrerade Reflexioner bevarade åt en tilkommande utveckling, hela styrkan och lifligheten af ämnet i sin aflelse.

Författ. Anmärkn.

Hopen beundrar det medelmåttigaste infall, den vanligaste gerning, det ringaste tecken af förtjenst hos de Store: *Philosophen* likaså, men af olika skäl. De förre tänka at alt är stort, som görs och talas af de Store: den sednare förstår ej, at något medelmåttigt en gång kan möjeligen komma från så bortskämda varelser.

* * *

Det är tvänne saker, som aldrig Allmänheten kan läras: at *förstå* det simpla — och at ej *förstå* det obegripliga.

* * *

En Auctor verkar ej på Regeringen utan förmedelst en *upplyst Allmänhets* Högsta Rätt. Han är en Anklagare, en Referent; det tillhör honom att framdraga och utreda målet inför Allmänhetens Domstol. Der denna saknas, är Anklagaren en *frondör;* och Referenten en *narr,* som andrager för tomma väggarne.

* * *

Naturens tilstånd var en strid, Man mot Man; de fleste *Samhällens* — en strid, Band mot Band. At fördömma *Egoismen,* och berömma Esprit de Corps; är at ifra mot Tjyfvar, och prisa Stråtröfvare.

* * *

Krypare och *Öfversittarn* äro båda lika mycket poltroner af högmod. Den förre

vill tigga . . . den sednare skrämma sig från et förakt, som de känna sig förtjena. Också ser man som oftast, att samma Person spelar ömsom båda roler.

* * *

Det är en slug Politik, som döljer Orientaliske Kejsarnes ansigte för Folkets åsyn. Menniskorna vörda ej uprigtigt något annat, än hvad de ej se.

* * *

Den förste som föll på den orimliga tankan at göra Allmänheten til Domare i Vittra mål — helt säkert var det en Auctor som blifvit fördömd vid Kännares Domstol. Det fins i Riket föga mer än 200 erkände Domare i Juridiske mål; icke mer än 12 som sitta i Konungens Högsta Rätt. Tror man då, at det fordras mindre skicklighet at dömma et *Poem* än en *Ågotvist?* — Det fins dock icke en, som ej med minne och flit kan blifva en god Lagkarl; då den bästa upfostran med det ihärdigaste bemödande aldrig var i stånd at ge Snille och smak.

* * *

Visse Auctorer göra med Allmänheten, såsom Ryska Allmogen med sina Hustrur: de piska den, för at visa huru mycket de älska den.

* * *

Den som känner sig *föraktad*, gör alt i verlden för at bli *hatad*.

* * *

En beständig vänskap är ofta ej annat än högmodet at icke bekänna sig *dupe*.

* * *

Då menniskan skapade Gud, efter sit beläte, hurú väl om det allestäds skett på modellet af en hederlig karl. Lyckligt ännu, om hon endast gjort sig föraktlig i *Guds* ögon! Men der, hvar hon gjort sina Gudar til Tyranner, gaf hon Tyrannerne Guds magt. — Olyckliga Asien! så helgades evigt din träldoms fjättrar; så uphörde all rätt på Nationernes sida, all pligt på Monarkens. Menniskor blefvo en egendom; deras lif en förläning: Förnuftets bruk blef et brott, minsta klagan et upror, Tro och Lydnad de enda dygder: Förtjensten försvann, til och med til namnet; för Rättvisa kom *Nåd* — och Despoten sade: „Om jag är Nådig, „då jag belönar en dygdig och vis man; „huru mycket mera Nådig, då jag uphöjer en dum skurk. Välan, man skall ej „säga, att någon Konung på jorden varit „Nådigare än jag.„

* * *

Det är en elak compliment åt Konungamagten at misstänka alla Uplysta för *Republicaner;* liksom den åt Religionen, at tro alla Snillen vara *Fritänkare*.

* * *

Af all *Aristocratie* är den *Hierarkiska* svårast. All annan förtrycker blott för

Statens bästa; denna plundrar ock för *Guds ära.*

* * *

Det grymmaste i verlden är at vilja beröfva en krympling sina Kryckor; men det orimligaste i verlden vore at säga: *Som Kryckor finnas; bör ingen gå på sina fötter.* — *Som Kryckor finnas; bör man linda och ledvrida alla barn i vaggan.*

* * *

Någon gång när man ser de personer som allmänt älskas, känner en bra karl sig nästan frestad at söka Allmänhetens hat.

* * *

Optiken lär oss, at det endast är genom Omdömets öfning, som Flugan til en half tums afstånd icke synes oss lika stor som Örnen på 30 famnar. — Det är vår Uplysning som gör, at vi nu icke se annat än Flugor, der våra Förfäder sågo örnar. — O Titlars klang! Blodets glans! Stjernors prågt! . . . Er tid är ej mer.

* * *

Förbannelse på dens mull, som först tackade för en Nåd då han åtnjöt en Rättvisa! Utom denna fördom hade Despoten aldrig funnit et band at fjättra den redliges dygd.

* * *

Man beundrar som *Store Mån* desse Ålderdomens Patrioter, hvilka uppoffrade alla band af Vänskap, Slägtskap, egen Välfärd och Lifvet för at frälsa sit Fädernesland. Men bör man ej dubbelt beundra styrkan hos *Store Hofmån*, som upoffra Friheten, Åran, Dygden, för at tjena en Despot? Dessa höga motiver af Seklers lof, af et helt Folks dyrkan; denna höga känsla af kärlek för Fosterlandet, hvilka eldat Catoners och Bruters själ — alt detta bör utan svårighet kunna lyfta menniskan öfver sig sjelf; gifva kraft och mod åt det svagaste hjerta. Rom gaf ärestoder: Despoten, en nådig blick.

* * *

Hvarför hafva ej Samhällen instiktat dagar at fira åminnelsen af sina olyckor, så väl som af sina lyckliga händelser? Hvilka Tyranner skulle å nyo hafva smidt våra bojor, — hvilka fiender å nyo nederlagt våra härar, om vi invigt en Högtidsdag om året at begå minnet af *Stockholms blodbad* — af *Pultava slag*.

* * *

Ingen Stor Man är sådan i sin Kammartjenares ögon; är et gammalt och sant ordspråk: icke derföre at altid et nära omgänge upptäcker brister hvarvid vördnaden förloras — ty med den som fullkomligen

visste dölja sina fel, och med den som inga ägde, vore saken densamma: men derföre at en Ångel, en Seraph, en Gud skulle mista i sin aktning den stund de tilläto at man såg dem i synen.

* * *

Det redligaste Gud skapte, var en Auctors fiber. Han lefver, lik spindeln, i hvarje tråd af sin väf.

* * *

Det gifves et *courage* för hufvudet, såsom för hjertat; och brist på Snille är någon gång ej annat än brist på mod. At förlita sig på sig sjelf, är att fördubbla sin förmåga.

* * *

Då jag ser huru lyckan ofta födes af olyckan, och vår nytta af våra fel, darrar jag mången gång at ha sluppit en fara eller undvikit en galenskap.

* * *

I fall det tillhör en klok man at rådfråga, så följer at endast en narr kan råda. Hvarför misstro mig sjelf, för at tro en som ej misstror sig? År ej lika så godt at göra sin egen som andras dårskap?

* * *

At sjelfmant tillägga sig en Last, är at skryta med *två* Dygder. Jag har det felet *at ej kunna hushålla;* vill säga: den Dygden *at vara frikostig* . . . den svagheten *at lätt stickna;* vill säga: den förtjensten *at snart förlåta.* Lägg härtil det ädelmodet at sjelf bekänna sina fel.

* * *

En mycket fin blygsamhet, eller mycket grof afund, år at rodna vid sina Vänners beröm.

* * *

Det är ej nog, at hafva skrifvit förträffliga arbeten, man måste ock aldrig hafva skrifvit något odugligt. En enda svaghet fläckar Hjeltens hela ära: et enda medelmåttigt försök — Auctorens. Det är dock tillåtit den förre, at göra likgiltiga saker: men alt hvad ej hedrar Snillet, vanhedrar.

* * *

Man upsöker felen i en Författares lefverne, då man ej finner dem i hans skrifter.

* * *

Intet dumhufvud är så säker, at ej kunna skrifva lika goda vers med *Leopold;* som en podagrisk Man, at ej kunna göra samma entrechats som *Marcadet.*

* * *

Philosophen påstår, at det endast är Hazarden — den Christné, Nåden — som kan frälsa från last och synd. Bägge äro de närmare at falla än den, som helt enfaldigt tror at det beror af honom sjelf at vara dygdig eller icke. Den som misstror sin styrka är redan öfvervunnen til hälften. Säg dig frimodigt: Jag är dygdig i dag; derför är det mig omöjligt at icke vara det i morgon, i öfvermorgon, i hela min lifstid.

* * *

At rätta sit upförande efter andras råd, är at göra sig kläder efter andras mått.

* * *

„Säg mig uprigtigt: har mit Arbete nå„gra fel.„ — Det betyder med andra ord: „Säg mig uprigtigt, om ni tror er ha bättre „smak, bättre omdöme än jag?„ — Ingen annan än en Narr, eller en mycket god Vän, kan svara på denna fråga.

* * *

Delicatesse i Smaken är i afseende på Vitterhet, som i afseende på Könet, icke altid at skryta med. Den härrör ofta af brist på styrka, af oförmögenhet at mer njuta.

* * *

Hos en man af sant snille, som hos en man af full helsa, är alstrandet altid et

styrkans utbrott: men vanan hos båda leder ofta til debauche. En gammal utrimmad Rimmare rimmar ännu, sen der kommer klara vattnet.

* * *

De moderna Språken förhålla sig til de gamla, *) såsom Nyckelharpor til Davids Harpa. At med så olika instrumenter gifva Åhörarne lika nöje, fordras lika Snille men hos de Nyare dubbel Konst.

* * *

Snillet och Hjertat söka båda en ideal: den ena för högsta Skönhet; den andra för högsta Väl — och ingendera finner den.

* * *

Det är rart at finna Vänner som bistå oss i nöden; men kanske ännu rarare, dem som älska oss i lyckan.

* * *

I Vänskapens nöjen ger man alt med sig, och ingen ting ifrån sig. Om den ena är lycklig, är det nog för båda. Men nu — i detta lif, så fullt af qval, är det ej långt mera sannolikt at af tvänne menniskor en i sender är lycklig, än at någon är

---

*) Grekers och Romares.

det beständigt? Det är då visst, at om icke känslan knöte Vänskapens band, borde egennyttan göra det. Hvem bör ej söka et tilstånd, der all lycka är dubbel, och all olycka blott en hälft?

* * *

Hvar enda falsk tanke, hvart enda lågt uttryck, käns såsom en örfil på Smakens kind — och fråga sedan Granskarn: Hvad angår dig *Ansers* dumheter? *)

* * *

Allmänheten känner ganska väl at Snillet är en utomordentlig sak: derföre tror den at alt utomordenteligt är Snille.

* * *

En enda Nedrighet är nog, at fläcka en Mans hela lefnad: hvarför icke en enda Dygdig gerning, at utplåna alla fel. — Om det är lättare at under hela sin lifstid vara dygdig än lastbar; då är det med rättvisa man antagit detta tänkesätt. Men skulle, som några påstå, menniskan af naturen vara böjd til det onda; eller, hvad som är mera sant, om des lycksalighet i Samhället som oftast är i motsats med des medborgares,

---

*) *Anser*, en elak Versmakare i Rom, känd af *Virgilii* calembour: *Interstrepit Anser Olores.*

om fördelen af rofvet är närmare och säkrare än af offret; om Lagarne, utan at belöna Dygden, endast straffa det svaga i brottet och det dumma i des utöfning; om Samvetet, jag vill säga den öfvertygelse vi i barndomen på god tro antagit, om Dygdens och Lyckans, Lastens och Olyckans osvikliga förening, vid vårt inträde i verlden och genom hela vår lifstid vederlägges af vår egen och andras erfarenhet; om hela Naturen ropar til oss utan återvändo: *Inkråkta, och var lycklig!* — — då, medgifvom at denna sats är lika orimlig som barbarisk. — Men Allmänheten, som Enskilde, finner endast Sanningen der hon finner sin Egennytta.

* * *

Man säger: *Falla* i laster och *Uphöja sig* til dygder — Visa ej dessa talesätt, at det ena är en tyngd, en naturlig drift som menniskan äger; det andra et bemödande, en spänning, som hon sjelf måste gifva sig? Men nu gaf Naturen ej mer än en enda och samma kraft: den stora, allmänna gråvitationen til lycksalighet. Regenter! Lagstiftare! hvems blifver felet, om laster och brott äro satta i denna medelpunkt?

* * *

Det är icke Triumphen, icke et skallande beröm, som Snillet fordrar til sin be-

löning. Det är endast det tysta medvetande som säger: *Man känner mig.*

* * *

Starka själar taga icke lätt intryck, men behålla dem desto längre. Stålet värmes icke hastigt; men en gång glödgadt, behåller det sin värma medan Blyet tie gånger hinner smälta och bli kallt.

* * *

Medelmåttan borde göra af ren politik hvad hon ofta gör af nödvändighet: insvepa sig i mörker. Et helt, medelmåttigt, begripligt Poem, Afhandling, eller hvad hälst, hålles af alla för medelmåttigt; men en medelmåttig rad här och der bland obegripligheter, slår som blixten med förundran. — Derför at vanligen barnen jollra, så anses för snilledrag minsta förnuftiga ord de säga.

* * *

Paradoxer äro för det goda Vettet, hvad Burlesquen är för den goda Smaken.

* * *

Et Folk bör ej önska at des Vitterhet skyndar för fort til sit zenit. All höjd af fullkomlighet är gränsen til fall. Denna gräns är et hufvudhår. Alt deröfver är fel: öfver *Pindarus*, galenskap; öfver *Rousseau*, brottfall; öfver *Tacitus*, natt. Efter

kommande Snillen skola förtvifla, eller störta. — Hvarför stadna de ej vid höjden? — Derför at Snillet söker ständigt en *ny* ära, Allmänheten et *nytt* nöje. Det nyttiga, evigt, är lika nyttigt: det behagliga, åtnjutit, är ej länge behagligt.

* * *

I litteraira som i politiska krig är et axiom: at man ingen ting har at vinna med dem som ingen ting ha at förlora.

* * *

Man må säga hvad man vill, så ligger i Auctorskapet, som i alt annat besynnerligt, någon ting verkligen oanständigt. Om en Svensk ville kläda sig i den vackraste och rikaste Turkiska drägt med pärlor och diamanter, och begifva sig ut på gatan, der alle hans landsmän vandra i snäfva, stympade frackar; så vore ju sådant hvarken sedigt eller klokt. Men nu är Medelmåttan hela verldens National-drägt; och den lysande skrud som Snillet drager, passar endast under masque.

* * *

En rätt professorisk, rätt grundlärd Man medger mycket lättare at han gjort en falsk sedel, än at han nyttjat en orätt glosa.

* * *

Hvad gör Afundens ilska och Skändarns rop och Pöbelns löje, mot det sanna loford som kännare gifva . . . den stund ingen hör det? — Välsignad evigt vare medbröders visa nit! Då de hviska dig sit beröm, blåses smädelsen i basuner.

* * *

Narren har Anhängare, som ropa; den Vise, Vänner som gilla. Hvad under, om denne är ensam i tvisten, och ingen i cabalen? — Sectairerna tro, och strida: Philosopherne se, och älska lugn.

* * *

I samma mon som synen stärkes, försvagas inbildningen — Detta är orsaken, hvarföre Vitterheten och de vackra Konsterne dagligen aftaga. Man har förundrat sig öfver de Gamlas företräde i dessa delar. Det var derföre, har man sagt, at de voro närmare til Naturen. Sägom mera begripligt: de voro okunnige om Naturen. Okunnigheten, som Mörkret, förstorar alla föremål. Hinner menniskan en gång at i alt se det samma; så uphör digten, så stadnar förundran, så försvagas passionerne, och alt är blott hvad det måste vara.

* * *

Om naturen ej gjort oss till de svagaste bland alla kreatur, hade vi aldrig blifvit de starkaste; icke heller de visaste, om hon

hon ej gjort oss til de okunnigaste. Med tusen fiender, och inga naturliga vapen; tusen behof och ingen instinct, skulle Menniskan förgås, eller besitta jorden.

* * *

Ställd til et visst afstånd, ser du en tafla och förtjusas. Du sätter den intil ögat: hvad ser du? Et hus, et träd, en fogel — och du vänder dig bort och går. Af lika skäl är det, som vi blott finna behag i det framfarna och det tilkommande; men äro kalla för det närvarande. Minnet och hoppet se alt i taflor och massor; åtnjutandet skådar hvarje del i detalj.

* * *

Det förbigångna är en vacker Mätress, som öfvergifvit oss: det närvarande vår kära Hustru, hvars behag vi ej märka: det tilkommande en Gat-Nymph, som tjusar i mörkret och som visas på dörren när hon följt hem.

* * *

Det är för en Auctor en stor belöning, när hvarje Läsare af smak säger vid slutet af hans arbete: *Jag högaktar denne Författare, och ville önska mig hans bekantskap;* men större belöning, då den dygdige Medborgaren säger: *Jag älskar denne Mannen, och ville äga honom til vän.*

* * *

Med skäl eller icke, tror Hopen sällan at en man af snille är en dygdig man! Hvad år då hans parti? — Intet annat, än *at vara det.*

* * *

Det är med Svenska Snillet, som med Svenska Solen. Vi hafva några sommardar lika vackra med Södra Länders; men alt det öfriga är höst och vinter.

* * *

At straffa laster med ridiculen, är at ge ris åt Jättar: det visar på en gång lika köld som vanmagt. Man skämtar ej då man hatar; man ler ej åt den man rädes: och detta är så sannt, at sedan man hunnit at göra den Onde sjelf löjelig, är der ingen mera som fruktar honom.

* * *

Hvadan kommer denna håg at smäda Snillen, äfven långt efter döden? denna onyttiga möda at upspana och utsprida Store Mäns fel; at se dem der de ej finnas; at tro dem utan bevis? De nedrigaste bofstycken, de orimligaste sagor, det uslaste sladder; hvad man ej utan möda skulle anse för möjligt hos de gröfsta missdådare; hvad man ej utan svagsinnighet skulle tro på löst rykte om folk utan all ära; hvad man ej utan straff skulle obevist våga påstå om den ringaste menniska, som skyddades af lagen; hvad man ej utan vämjelse skulle höra be-

rättas om en man ur slöddret: sådant skrifves och tryckes, efterfrågas med begärlighet, höres med nöje, tros som orakler, då det säges om en *Voltaire*, en *Rousseau*, med flere; om Män, som uplyst och gagnat menniskoslägtet, som brutit våra fördomar, lärt oss känna och älska Sanningen, förskaffat vår själ den renare njutningen af Snillets nöjen; Män af anseende och ärelystnad, som njutit de största Regenters nåd och omgänge .... Hvad säge vi? — Män, hvilkas namn skola öfverlefva Hjeltars och Monarkers; hvilkas lof ej skall uphöra, hvilkas ärestoder ej fälla, förr än med verlden. — O J låga och giftiga jordens Insecter! skall man yppa er hemlighet? upläcka eder blygd? — J sen med förtviflan at J ej med edra förtjenster kunnen höja er up til dem: J viljen då genom en påförd lastbarhet sänka dem ned til er.

* * *

Det är icke Oder, Prologer, och andra dessa vanans och etiquettens evigt uprepade offer, som förderfva en god Konung, om han äger det minsta af erfarenhet och förstånd. Han vet då, at icke i dylika skrifter frågan är: *hvad är sant?* utan *huru en sanning eller osanning vackrast säges?* Tillika vet Allmänheten, at en enda grad beröm uti vanlig Prosa, är svarande emot 2 i Vältalighet, 4 i Poesie och åtminstone 8 i Oda-styl. — Då först är Smickret et dödligt gift, när det låter sig anses för Allmänhetens

röst; och deri lyckas långt mindre det lof, som ljuder från Skaldens trompet, än det som hviskas hvar timma och stund från Hofmäns, Ministrars och Åmbetsmäns läppar.

* * *

Den, som allenast skrifver väl *för sin tid*, bör ock finna sig förnöjd med berömmet af sin tid.

* * *

Naturen har visligen varit mera frikostig på nyttiga menniskor än på Stora Män; gifvit en allmännare åtrå til det sanna goda i den verld man är, än til lysande skuggor i den verld man digtar. Denna våldsamma passion, som upoffrar det närvarande för det tilkommande, lycksaligheten för hoppet, varelsen för minnet; denna sublima förvillelse är nödig för Hjelten, för Skalden, för Skaparn i de Vackra Vetenskaperne: men hvad blefve verlden, om den vore mindre sällsynt? Lyckligtvis anser Allmänheten dessa höga namn af Åra, Odödlighet, för ord utan betydelse. Samhällens lif är flit och idoghet, åkerbruk, handel, slöjder och konster. Och härtil behöfves flere starka händer, än stora själar. Måtte Snillet häraf lära, at högakta idogheten, modren för lif, välmåga och nöjen; at ej sätta sig för högt på förtjensternes rangordning; at ej tro det sin kallelse ovärdigt, hvarken at deltaga i Folkets yrken, eller at strida för des rätt. Den högsta förtjenst är ej at vara sällsynt. Det skadeliga och onyttiga är rarast i naturen.

PATRIOTISK BLICK
ÅT
LITTERATUREN.

Alla Vetenskaper och Konster äro slägt med hvarandra: alla böra de räcka hvarandra handen.

Hittils har man allenast sedt och underhållit detta slägtband mellan vissa ibland dem. Flere, som lika mycket skulle gagna hvarandra igenom en inbördes förening, gå ännu främmande, hvar på sin väg.

Bland de förra må först och främst nämnas *Theologien*. Hvar och en vet at, om man ej rigtigt stått sin *Examen Theologicum*, kan man hvarken bli stor Geometer, eller god Jurist, eller skicklig Läkare, eller någon ting annat dugligt.

Deremot är *Metaphysiken* ej allenast nyttig, utan så aldeles nödvändig för Theologien, at utom des biträde skulle fruktansvärdt denna från sin voluminösa vidd smälta samman til några blad. Ja, hvad somlige påstå — men Gud förbjude! — skulle utom Metaphysik ingen *Theologie* finnas, utan pura simpla *Religionen*.

Ännu mer: månge tro, at utom Metaphysiken skulle äfven *Moralen* och *Logican*

uphöra at räknas bland Vetenskaper. Visst är at, på det sätt de hittils blifvit afhandlade, är det henne allena de hafva at taeka för den äran at ej kunna fattas af hvarje man, hvilket dock skulle tyckas böra vara deras bestämmelse.

Deremot om *Logican*, sådan den ännu låres, i stället at gagna någon annan Vetenskap, synes skämma instrumentet til allas deras inhämtande; skulle den en gång, förvandlad från konsten at slå käringkrok til konsten at bruka förståndets krafter, blifva af en aldeles oumgängelig nytta för hvar och en Vetenskap, til och med för Ridkonsten.

Också var det ej utan skäl, som en viss Academie-Stallmästare började sina Föreläsningar med 1:sta Capitlet: *om Menniskan* — „*Förnuftet*, sade han, *är gifvit Menniskan, på det hon med förnuft skulle styra Hästen* — *Vare detta nog sagdt om Menniskan!*"

Hvad angår *Historiens* samband med *Politiken*, *Geographiens* med Historien, *Physikens* med Geographien, *Astronomiens* med Physiken, o. s. v. är detta så tydligt, at det genast faller hvar man i ögonen; men, ehuru en nödvändig följd hårutaf, är ej lika så tydligt, at en fullkomlig Historicus behöfver vara Astronom.

Likså ser man ej, kan hända, vid första ögnakast den nära gemenskap som råder

emellan *Lagfarenheten* och *Låkarekonsten*, emellan *Chemien* och *Agriculturen*, m. m. men lärde Män i vårt Land hafva tydeligen bevisat den.

Om *Mathematikens* nödvändighet uti konsten at *gå* och *stå*, äga vi en liten oskattbar Afhandling, kallad: *Strödda Anmärkningar i Krigsvetenskapen*.

En af de Vetenskaper, hvars stora inflytande på de öfrige man ej nog blifvit varse, är *Arithmetiken*. Den är snart sagdt grunden til all mensklig kunskap och all mensklig lycksalighet. Det är Arithmetiken, som grundlagt och som vidmagthåller Samhällen. Despotism och Anarchi äro båda ej annat än falska Calculer. Den dygdigaste man är den som bäst räknar, och de gröfsta brott härröra nödvändigt af något fel i Subtractionen.

Det vore et lika nyttigt som interessant företag, at noga utstaka slägtskaps-graderne mellan alla Vetenskaper, men i synnerhet visa det biträde som de til utseende mest åtskilde göra eller kunna göra hvarandra.

Bland desse må nämnas ännu blott et exempel: *Poesiens* eller rättare sagdt *Vitterhetens verkan i Medicinen*.

Denna verkan är redan i allas sinnen en erkänd sanning. Man hör dageligen ta-

las om skrifter at *somna vid*, at *vämjas vid*, at *förkylas af*; men at bygga på denna erfarenhet en viss Theorie, at utröna hvilka egenskaper af et Vitterhetsstycke med säkerhet medföra en eller annan af dessa verkningar; derefter samla och classificera de förnämsta specifica af dylika Arbeten som vi äga i vårt Land; införa dem i vår Svenska Pharmacopée; föreskrifva dem til sina afmätta doses i sjukdomar, der ofvannämnde verkningar fordras, o. s. v. alt detta är sådant som ännu icke skett, och som endast en Medicus af snille och smak kan utföra.

Såsom *kylande*, torde Vitterheten hafva den fördel, at dess verkan sker småningom, och åt den ej skämmer magen, såsom salpeter och annat dylikt.

Som *Emeticum*, tror jag det göra bästa nyttan vid Blodspottningar och andre tilfällen, då man blott vill frambringa en lindrig äckel, utan at reta til upkastning.

Förnämligast är det dock i sin egenskap af *Soporificum* som detta medel skulle visa sin nytta i Medicinen. Dels leder det aldrig til de farliga, ofta dödliga följder, som Opium uti altför stora doses; emedan intagningen sker småningom och dosis nödvändigt proportionerar sig til effecten; dels äger vår Vitterhet et så rikt och beständigt tilväxande förråd af sådane slags alster, at

all införskrifning af det dyra Egyptiska Opium skulle derigenom uphöra. Ty man kan utan öfverdrift väl våga påstå, at åtminstone vissa nio tiondedelar af våra vittra producter, i synnerhet det som bär namn af Predikningar, Historiska och Moraliska Afhandlingar, Åminnelse-Tal, Ordens-Tal, Academiska Tal, Epopéer, Tragedier, Elegier, Landtqväden och andre Poemer i Vers och Prosa, äga en afgjordt sömngifvande kraft.

Jag lemnar åt de sinrike Auctorerne til Calculerne öfver Rikets vinst af *Vaxljusens* indragning, *Pudrets* afläggande, *Blank-Smörjans* förvisning, *Sko-* och *Klädesborstars* förbud, *Raktvåls* och *Rakknifvars* besparing medelst skäggens obehindrade växt, m. m. at uträkna hvad verkan äfven uphörandet af Opii införskrifning skulle äga til förmon för vår Handelsvåg. Hvem vet, om ej deraf kunde vara at hoppas så väl Cursens som Agios betydeliga fall — hvilket Himmelen nådigt gifve!!!

TAL
OM SATIRENS VEDERSTYGGLIGHET,
Hållit i et Vitterhets-Sållskap för flere år tilbaka.

Monstrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademptum.
VIRG.

Mine Herrar! Mine Bröder!

Hvad har jag gjort? Hvilket djerft företagande! At tala; och tala för kännare; och tala obuden! Hvilka många skäl til eder onåd. Ja, mine Bröder, jag har ej den lyckliga undflykt, at få skylla på eder befallning och min lydnad: jag kan ej säga med en vitter Man: *at J pålagt mine skuldror den bördan at tala.* Tvärtom, mine Bröder, är jag Er högst förbunden, som aldrig uptäckt min blygd, aldrig blottställt min svaghet, altid låtit mig höra, undra och tiga. Så var det som den vise *Pythagoras* lät sina Lärjungar i fem års tid bibehålla en orubbad tystnad. Så är det som en försigtig Trägårdsmästare i de första åren plockar bort blomstren på de unga träden, at de ej må utmattas af förtidiga frukter. Under hela den tiden som jag hört Vältaligheten i detta helgade rummet genom Edra munnar, än tjusa vid Altaret, än undervisa vid Åmbetsborden, än prässa tårar vid Grift-vårdar, har jag vunnit Er äregirighet, och bibehållit min svaghet.

Men ändteligen kan jag ej längre motstå den förras röst. Jag förutser mit fall; men det kan ej afhålla mig från et halsbrytande försök. *In magnis tentasse sat est.* Också föregås jag, eller rättare föreflyges af altför stora exempel, at ej älska och hedra min oundvikliga fara. *Adam* och *Phaeton*, *Icarus* och *Gustafs båda Sångare* hafva fallit före mig.

Non ego Tantalide major, nec major Achille.

För öfrigt tröstar mig, at det blott skall ske i mina Bröders åsyn. En Broder kan ej le, då hans Broder stupar.

Kunde dock ämnet vara i stället för snille, kunde des värdighet fylla tankans tomhet; kunde des nytta göra vältaligheten onödig! Jag äger något hopp. Edre snillen, mine Herrar, Eder dygd, mine Bröder, skall förmodligen klappa händer åt et ämne, som utfördt af en *Thomas* eller *Ingman*, skulle rena Vitterheten och skydda oskulden. Måga de och andre tala af snillets styrka; jag af mit hjertas fullhet! Känslan skall uplyfta min svaga hand at med sanningens vapen angripa det vildjur som så långliga tider härjat och blodat de Parnassiska fälten; et skadedjur, et missfoster, som det högfärdiga Löjet för många tusende år sedan aflade med Argheten; et vidunder med horn i pannan, horn på knäna, klöfvar på fötterna, et bittert smålöje på

breda läppar, korteligen en varelse som i det närmaste liknar den gamle Draken, som strider emot vår salighet. J rysen, mine Bröder! — Ni igenkännen *Satiren.* Ja, blifve mit föremål at i sanningens dag blottställa detta Troll i all dess fulhet, samt uptäcka den skada det ofta ostraffadt tilfogar så väl det allmänna som enskilda bästa.

Redan hör jag invändas den så ofta påyrkade distinction som bör göras emellan den allmänna och den personliga Satiren. „*Rått och väl,* säger man, *förföljen utan skonsmål den nedrige Pasquillanten som antastar personerne; men prisen och berömmen den nitiske Skalden som blottställer laster och gör dårskapen löjelig.*“ — Hvilken sophisme? Hvad är då väl lasten annat, än personen som gör lastbara gerningar? Hvad är dårskapen annat, än dårarne som galnas? — „*Ja,* svarar man: *det är lofligt at smäda dårar i gemen, allenast ingen i synnerhet.*“ — Men sannerligen, om något tilfälle gåfves, då Satiren vore mindre oförlåtlig, så vore det just då, när den vore mindre skadelig: det är, då den angrepe någon viss person allena. Ty antingen den då ägde sin vanliga verkan den påsyftades förvärring, så blefve det onda mindre — eller, om den til äfventyrs, som Satirskrifvare påstå, skulle kunna medbringa någon förbättring; så blefve den goda verkan så mycket säkrare, när den påsyftade personen uttryckeligen framkallades,

och då des egenkärlek ej finge tilfälle at misskänna målningen och leda tillämpningen på någon annan. Deremot är den allmänna Satiren aldrig til gagn men oftast til större skada än den personliga. Hvar och en som ser den lastfulle och dåren beskrifvas i gemen, säger utan betänkande och med full trygghet: *Min sann är det väl träffadt; just sådan är min granne.* Och så lider oskulden det hugg som den brottslige vändt ifrån sig genom fräckhet.

Det är derföre som man finner at alla fordna *Satyrici* uti Smakens och hederns ålder, så väl som bland de nyare, de af uphöjdt tänkesätt, aldrig känt eller ock aldrig gillat någon annan slags Satir än den personliga. *Lucilius* angrep öpet Rådsherrarne i Rom, *Scipio* och *Lælius*; *Horatius* kallade öfverljudt *Fabius* för en stor pladdrare, *Tigellius* för en fantast, *Nasidienus* för en narr, *Nomentanus* för en liderlig persedel; *Aufidius Luscus* för en inbillsk dåre; och skrattar högt åt den upblåste *Alpinus*, som i sit poem stryper *Memnon* och porlar som en groda i Rhenströmmens gyttja. *Persius* gör åtlöje af *Nero* sjelf, *Catullus* af *Julius Cæsar*, *Seneca* af *Claudius*, *Juvenalis* af *Codrus* och *Paris*, *Virgilius* af *Anser* och *Bavius* och *Mævius*; at förtiga *Boileau*, *Pope* och *Voltaire*, som aldrig haft betänkande vid at nämna för hela verlden de hundradetals Skurkar och Dumhuf-

vun de förkrossat. Det är, intagen af detta tänkesätt, som den elake *Pope* med sit fördömda snille endast vågar sig at försvara den personliga Satiren.

Han skrifver således i et af sina bref: „At antästa lasterne i allmänhet, utan at vidröra personerne, är utan tvifvel det säkraste sättet at fäckta; men det är i det samma at fäkta med skuggor. Allmänna föreställningar äro mörka och ovissa, i jämförelse med klara och otvifvelaktiga exempel. Lärdomar kunna endast fattas af förnuftet, och huru liten är des gnista hos de flesta menniskor! Exempel äro målningar; de röra våra sinnen och upmana lidelserne, våre starkaste motiver, at verka förbättring! At således straffa, är det samma som omskapa tänkesätt; m. m.“ Så mycket jag afskyr Satiren i gemen, så måste jag dock gilla de visa gränsor, inom hvilka denne Scribent innesluter densamma; då han blott tillåter den mot vissa personer, men ej mot hela stånd. Ty hvilket är väl värre, at säga om en enda Präst at han är girig och okunnig, eller at säga det om hela det vördiga Ståndet? om en enda Borgare at han är en blodsugare, än om hela Borgare-Classen?

Jag har aldrig älskat at säga om, hvad hela verlden redan vet. Derför vill jag ej heller här söka onödigt bevisa Satirens skad-

lighet emot Dygd och Religion. Mit ämne är både nyttigare och nödigare: det gäller at visa, huru sjelfva Lasten och Dårskapen böra vara fredade för Satirens anfall.

M. H. Det har ju länge varit en afgjord sak, at det onda och odugliga i den Moraliska verlden (hvartil vi äfven böre räkna den Poetiska) vida öfverstiger det goda och nyttiga. Men, sen det så är, hvem vågar väl påstå, at det ej bör så vara? Hvem har tillåtit, hvem tillåter, at lasterne finnas i den bästa af alla Verldar? Och hvad han nu sammansatt, denna eviga Byggmästaren, hvem vågar at klandra, at mästra, at omskapa det? I sanning synes mig, at den hvilken uphäfver sig at vilja utrota Lasterne i et Samhälle, uphäfver sig med det samma mot Samhällets glans och ära. Det är Vetenskaperne som en Stat har at tacka för sin pragt och lustre; och det är Lasterne, som gifvit lif åt Vetenskaperne. Hvad blefve Theologien, om vi ej vore syndige? hvad blefve Medicinen, vore vi ej omåttlige? Lagfarenheten, vore vi ej trätgirige? hela Philosophien, vore vi ej förskämde?

Hvad sagdt är om Lasterne, gäller lika om Dårskap och Dumhet. Huru omenskligt är det ej, at ställa til åtlöje en olycklig styfson åt den partiska Naturen, för det hon med njugga händer tildelt honom de

gåfvor som hon slösat på andre? Hvarföre ej med lika skäl utskratta en krympling, begabba en blind, försmäda en mållös? *Hvad hafver tu vål, thet tu ej undfått hafver?* . . . Kanske var det af orsak at kunna rättfärdiga detta grymma och oförnuftiga förhållande, som *Helvetius* upgifvit den besynnerliga satsen, at vi alla voro lika lottade af naturen, at blotta begäret kunde gifva genie, at hvar och en *Bager* kunde blifva en *Homerus*, at hvar och en *Brunkman* kunde tala som *Cicero*, at hvar och en *Hoffbro* kunde måla som *Raphaël*, at hvar och en rimsnidare kunde blifva en *Voltaire*, allenast de ägde nog lust dertil; och man kan väl ej neka, at den som så frivilligt och med så berådt mod försakat den äran at blifva en *Racine* och blifvit en *Pradon*, är föga annat värd än vårt löje och förakt. Men man kan ej heller neka, at ju *Barlæus* ägt håg at blifva stor Poet, då han dränkt sig af harm at ej kunna upnå *Spanhem*.

Här är tid at bemöta et inkast, som man gemenligen plägar göra til sin ursägt. Man påstår at försynen, som jämnar alt i Naturen, har gifvit åt dåren en fullhet af sig sjelf, som ersätter den tomhet han äger i förståndet. Ingen, säger man, är starkare än en Narr; *Illi robur et æs triplex circa pectus.* *Pope* talar härom med en bitterhet som förlorat sig i öfversättningen:

Tre

Tro ej jag handlar grymt; ty dåren är et djur
Som känner aldraminst bland alla kreatur.
Förgäfves löjets skott i täta salfvor knalla,
Vår Codrus oförskräckt hör luften deraf skalla;
Fast loge och gallerie til convulsioner väcks,
Han kall och orörd står, när verldens grundval bräcks.

Si fractus illabatur orbis,
Impavidum ferient ruinæ.

Men hvem röjer icke falskheten af detta föregifvande? Och huru ofta ser man ej flatheten utbreda sin rodnad öfver den beledda dårens platta ansigte?

De som i synnerhet pläga vara Satirens villebråd, äro låga Poeter. Poesiens ändamål och Vitterhetens i allmänhet, är at förena det nöjsamma med det nyttiga. Låtom oss då, frie från veld och fördom, fråga förfarenheten, hvilka som bäst upfylla detta ändamål, *Virgilier* eller *Bagrar*. Man läser de förre med en trumpen förundran, men man skrattar åt de sednare; och hvilken vågar påstå, at det ej är af nöje som man skrattar? — Hvad nyttan åter angår; så trotsar jag hvar och en at visa när den härflutit af den höga Poesien. Den låga deremot har den äran at biträda Medicinen i flere svåra sjukdomars botande. Den täflar med Rhabarbern, Ypecacuana och Opium. Jag läste ej längesedan i et Arabiskt Manuscript följande historia: Kejser *Achmet den förste*,

blodig i åminnelse, blef en tid angripen af en förskräckelig sömnlöshet. Den kära sömnen, hans fjorton timmars sömn, så helsosam för des undersåtare, hade vikit från hans ögon. Hvar och en förutsåg at, om detta ännu skulle räcka i några dygn, lutade den höga Ottomaniska Porten til et säkert fall. För at återkalla hvilan, syslosatte han sig under fördubblad ifver med de tröttsamma regeringsärenderne. Men alt var förgäfves; sedan han om dagen låtit strypa en Vizir, påla några Bachar, dränka och halshugga några dussin Snöpingar, och på alt detta besökt sin Harem och med sin vekliga svaghet uttröttat de Skönas behag; efter alt detta förundrar han sig at om natten icke destomindre ej finna någon sömn. *Abdala* var hans förnämste Läkare. Genom sin behändighet at bota 6 Stor-Herrens Bröder från regeringslystnaden och lifvet, hade han med skäl tilvunnit sig titel af Stor-Herrlig Lif-Medicus. Denne fick befallning at vid lifsstraff skaffa Kejsaren sömn den näst-följande natten. Han hade redan ofta och förgäfves försökt alla soporifika läkemedel. Kejsaren nyttjade dem och fann ingen verkan deraf. I otålighet fattar denne et skrifvit papper, hvari pulvren varit inveklade. Det innehöll början til en Arabisk Hjeltedigt om en hop Bönders slagsmål med en Slagtare och des Slagtaredrängar på Barbariska Kusten. Kejsaren begynte läsa häri—

ty denne Kejsare kunde läsa! — och förr än han ännu hunnit til 10:de versen, gäspade han tre gånger. Han fortfor, och vid 20:de raden öfverstego gäspningarne antalet af verserne. Åndteligen innan han medhunnit två sidor, gaf hela Slottet genljud af den Stor-Herrliga näsans välgörande snarkningar. *Abdala* hade för väl iakttagit förhållandet emellan läsningen och gäspningarne, för at ej tilskrifva verserne Kejsarens sömn. Men ännu visste han ej hvarifrån detta papperet kommit. Den Gudeligaste tankan hade väl varit at det rent af blifvit skickadt af Mahomet från Himlen. Men *Abdala*, som var en stor Fritänkare, höll för möjeligt at detta söfvande Vitterhetsstycke kunde helt naturligt vara en product af Kejsarens på recommendation nyss antagne Hof-Poet. Denne upkallades på Hofvet, vidkändes sit arbete, och omfamnades af *Abdala*. Åndteligen led det til aftonen andra dagen, och Kejsaren sof ännu lika starkt. Förgäfves böd *Abdala* til at åter få honom vaken. Han fruktade at hans sömn skulle förvandla sig til en fullkomlig letargie. Men Poeten tröstade honom; det har ingen fara, sade han. Om han ock vore död, så skall jag upväcka honom. Derpå drog han up et papper, hvarpå han satt några af sine verser i Musik, nalkades Kejsarens säng och afsöng dem med en barbarisk röst. Kejsaren sträckte och vände sig, men kunde

ej vakna, emedan det söfvande i Orden och väckande i Musiken var ännu i en fullkomlig jämvigt. Han söng då Melodien utan ord, och straxt vaknade Kejsaren; och Poeten öfverhopades med stora skänker."

Detta torde göra tilfyllest at öfvertyga er, M. H., om den låga Poesiens nytta i Medicinen.

Poesiens profsten är *Smaken*. Men hvem kán säga, hvilken smak är den bästa? Den ombyter sig efter särskilda tider och orter; ja ifrån menniska til menniska. Detta har i alla tider gjort deras möda fåfäng, som sökt at fästa den vid vissa reglor. De många och voluminösa afhandlingar i detta ämne, och de tvister som dageligen drifvas om rättighet och skyldighet at vid den eller den piecen gråta eller skratta, äro oöfvervinneliga bevis mot verkligheten af någon stadig och enahanda känsla af det *Sköna*. Det som är behagligt hos Fransosen, är matt för Engländaren. Det som är högt för Miltons Landsmän, är underligt och öfverdrifvit för Voltaires läsare. Det som i Rom är en läcker glättighet, är i Paris en grofhet som väcker Fruntimrens rodnad. Hvad bör man sluta af alt detta? Jo, at det enda sanna som är sagdt i detta mål, är det gamla ordspråket: *Hvar och en har sin smak.*

Men om någon beständigare Smak skulle medgifvas, som borde hållas för den bä-

sta; så blef det utan tvifvel den, som 1:o är den *Allmännaste* på den tid och ort man lefver: och hvilken är det väl annat än den *Låga?* — 2:o den *Naturligaste:* och helt säkert är det den *Låga.* Ty hvilken ålder är närmare naturen än barndomen; och det var då som vi greto vid *Carsus och Moderus*, då vi nu för sjelfva *Habor och Signild* ej äga andra tårar än dem vi ej kunna neka vår medömkan för Poeten. Åndteligen är den låga Poesien äfven 3:o den *Christeligaste.* *) Passionerne äro de eldsvingar på hvilka en Poet plägar lyfta sig öfver det låga och medelmåttiga; men hvem vet icke, at Christendomen ålägger et fullkomligt förqväfvande af våra passioner. Den befaller at aldeles slita våra tankar från det sinliga och jordiska. Men antingen vi med *Batteux* säga Poesiens grundval vara *naturens efterapande*, eller med *Baumgarten*, *et fullkomligen sinligt tal;* så finna vi straxt at denna grundval störtas af Religionen. Älskom då det låga, såsom det *nyttigaste*, det *nöjsammaste*, det *naturligaste*, det *allmännaste* och det *Christeligaste;* och tilstädjom aldrig den våldsverkande Satiren at kränka des laga rätt och urminnes häfd!

Låtom oss nu sluteligen, Mine Bröder, betrakta hvad skada och olyckor en Satir-

*) Läsare af förstånd kunna ej misstaga sig om rätta meningen af en i detta Tal öfveralt rådande ironie.

skrifvare plär ådraga sig sjelf, genom sin blinda nitälskan!

Se vi oss tilbaka i Lärdomens Historia, så finna vi öfveralt bevis härutaf. Man känner ej mer än en *Aretinus*, som njutit pensioner af alla Hof i Europa, för det han skulle igenvända at skrifva Satirer emot dem; och som föraktеligen svarade *Carl V:tes* Sändningebud, då det förärade honom en Gullkedja i mutor för Kejsarens olyckeliga krigståg til Africa: *Det är nog litet för en så stor galenskap.* Vi finna ej ofta en *Julius Cæsar* och en *Mazarin*, hvilka, angripne, den förre af *Catulli*, den sednare af *Quillets* Satirer, bödo båda Poeterne til sit bord, trakterade dem väl, öfverhopade dem med heder, och tilbödo dem sin vänskap. Men vi finne öfveralt *Erasmer* som landtförvisas, *Palavieiner* som halshuggas, *Boccaliner* som ihjälpiskas, *Rabenrer* som lefva i fattigdom.

Afsvärjen då för evigt, J gallsigtige Skalder, denna blodiga Vitterhet, så skadelig för eder sjelfve! följen ej längre den Machiavellistiska satsen, at häldre fruktas än älskas. J ären inge Konungar, — Förvandlen ej längre eder penna til en stilette. Lemnen den förnäma lasten sin masque och dumheten sina långa öron. Viljen J blifva odödelige, så döden å nyo någon Hjelte i en Epopée. Viljen J hinna til Lyckans Tempel, så klättren up i *Simmingars* oskyl-

-diga klöfspår. Ja, Skalder, jag säger eder, och åter säger jag eder, förqväfven edra snillen, förtorken edra hjertan, och sjungen med en af Edre Medbröder, som lyckligen blifvit bragt til ruelse och botfärdighet:

Jag skall då åndtlig få en styl som, Gud ske lof,
Skall vinna allmänt pris bland slödder och på Hof.
At lasten lastad blir, jag aldrig mer skall tåla;
Jag skall en Æthiop så hvit som dagen måla —
Rid på en vinglös mårr i lunk, min Skaldemö;
At rökverk öfveralt för höga näsor strö!
Följ Örnen — ej i flygt — men smak at åteln söka.
Säg barn, at deras Mor (som var en gammal sköka,)
At deras hulda Far, (som söp och slogs och svor,)
Stå nu bland Helgons tal i Seraphimers Chor —
Så är Satiren död — Tag, dårskap, fria tömmar.
Jag bjuder dig, mit bröst, at du för packet ömmar;
Ja, må i Herrans namn hvar narr, hvar lastens slaf
I lifvet hedrad bli, och prisad vid sin graf!!!

OM FÖRSTÅLLNING OCH DES SLÅGT.

En oinskränkt *Uprigtighet* kan ej länge äga rum emellan andra än Serapher.

Bland lastbara Varelser är dermot *Förställning* enda vilkoret för *Sämja;* det vill säga, för *Samhälle.*

Men är *Förställning* nödig för *Samhällets bestånd,* så är hon det ännu mera för *Sammanlefnadens behag.* Det förra fordrar, at man *icke märker* hvarsandras hat och förakt; det sednare, at man *inbillar sig äga* hvarsandras välvilja och aktning.

De som åstadkomma denna lyckliga verkan, äro tvänne sköna lögnerskor, Förställningens döttrar: *Höfligheten* — som undviker at såra; och *Belefvenheten* — som söker at behaga.

För at kunna behaga, fordras ömsom *Flor* och *Masque:* man måste ej allenast icke visa den man är, men ock visa en annan.

Anständigheten begär, at man *döljer* sina fel; *Belefvenheten,* at man blott *höljer* dem; at man ej ställer dem nakna til allmänt åskådande. I sanning äro *felen* så oumgänglige för at behaga, at den som ej ägde några,

eller den som fullkomligen kunde lyckas at förborga dem, vore säkert den mest obelefvade ibland menniskor.

Deremot fordrar *Belefvenheten* så mycket mer at man döljer sina *förtjenster*; och häri liknar hon mycket *Blygsamheten*. Båda söka de derigenom at antingen spara den Lastbare en förebråelse, eller den Medelmåttige en förnedring. Skilnaden år, at hvad hos den ena är en känsla af Välvilja, är hos den andra en sak af Uträkning.

I Despotiske Regeringar är *Förställningen* den första af undersåtliga pligter, och et vilkor för lif och död. Brist på förställning är der et brott mot Majestätet.

"Min Son! var uprigtig: tala aldrig annat än Sanning!„ — O, J dåraktige Lärare, som så läst er Cateches, at J ej kännen det minsta af Verlden, af Samhället, af Seder och Lagar! Hvarföre sågen J ej så gerna: „Min Son! var en Best; var en Glop; var hård, brottslig! förolämpa dina Vänner; brist i aktning mot dina Förmän; gör dig löjlig och förhatlig; förspill din lycka; och sluta vid stupstocken."

Det, som förleder mycket godt folk at ifra mot *Förställning*, är at de förblanda den med *Falskhet*.

Den Falske förställer sig; men den som förställer sig är ej altid falsk. Det är *ändamålet*, som skiljer dem: Falskhetens är *at skada*.

Man säger: *Konsten at förställa sig:* man säger ej, *Konsten at vara falsk;* lika litet som konsten at vara nedrig, arg, högmodig. *Förställning* är således hvarken dygd, eller last: den är en verkning af Förståndet; ej en egenskap af Hjertat.

Man säger vidare, *vara falsk;* men *nyttja förställning*. At *vara förstäld*, har en helt annan bemärkelse: det vil säga at vara ful, vanskapelig, vanstäld. Alt visar, at *Falskheten* är något som fortfar, som är invuxit i caracteren; då deremot *Förställningen* är en drägt, som påtages och aflägges efter behof — men som, buren beständigt, vanställer.

Med högsta grad af *Förställning* har man ännu ej hunnit längre, än at dölja sit egit, eller visa et länadt ansigte: och härmed vore nog, om man ensam förstode konsten. Men som hela verlden funnit på at masquera sig, blir det äfven nödvändigt at *känna andra under masque*.

Detta sker på två sätt: dermed at man antingen ser *tvärt igenom* masquen; eller smyger sig at se *under* den. Det förra är *Skarpsynthet;* det senare *Finhet*.

I Moral, som i Physik är *fint* altid bundit med begreppet om *svagt* och *smått*. Man säger en *fin Spelare*; icke en *fin Minister* — en *fin Hofman*; icke en *fin Philosoph*.

Konst är *Finhetens* oskicklighet. En *konstig* Man söker tydeligen at förvilla; han vet ej dölja sina machiner; han sätter hvar och en på sin vakt.

Qui dit fin, dit fripon: är ej aldeles sant nog. *Finhet*, likasom *Skarpsynthet*, är en sinnesförmåga; följaktligen hvarken god eller ond til sin natur; men med falskhet blifver den *List*.

Hvad som åtskiljer *List* ifrån *Falskhet*, är Förståndet. Den dummaste menniska kan vara *falsk*, men ej *listig*.

Emellan *Finhet* och *List* tyckes *Slugheten* ta sin plats, hvars blick, mera djup än den förras, icke nödvändigt är arg som dens sednares. Det synes äfven, som *Slugheten* vore mer et försvars- än et anfallsvapen. Den *Listige* utlägger snaror: den *Sluge* låter ej narra sig deruti.

När *Listen* söker at mägtigt skada, får den namn af *Försåtlighet*.

När den nyttjas at regera med, kallas den vanligen *Politik*: detta är dock et elakt talsätt. Bedragare och Statsman äro *väsendtligen* ej detsamma, ehuru ofta de förenas. Man säger altid bättre, en *djup Politicus* — och en *listig Bof*.

OM REGERINGSKONSTENS BEHOF
AF
PHILOSOPHERNES SKRIFTER.

Det finnes vissa ämnen, hvars oändeliga sidor, olikt sammanstälda, och i anseende til tid, synkraft och synpunkter olika betraktade, altid äro nya för Auctorn och Läsarn. Sådane äro alla dessa stora byggnader, som fatta i sin vidd hela Nationers interessen. Det fordras at se dem med många ögon och en långvarig upmärksamhet, innan man hinner känna alla deras delar, dessas strid eller ordning med naturen och hvarandra, och då först kunna fälla et säkert omdöme om det helas värde. Man bör fördenskull mindre undra, om i alla tider menniskorna varit vacklande och tvistige i rätta begreppet om de allmännaste föremål: Religion, Politik, Lagar, Hushållning, Handel m. m. Hvad oändelig mängd af Systemer hafva icke tid efter annan blifvit upstälde, påbygde, kullslagne och åter upråttade! Huru ofta har ej den svagas syn blifvit bedragen at värdera figurernes glänsande yta framför delarnes harmoni! De, som sitta vid styret, äga ej altid de bästa ögon; och om de än ägde dem, sättas de dock ofta af göromålens påträngande mängd i den olyckliga nödvändighet, at antaga förr än de pröfva. Ankaret är lyftadt och vinden ligger på

En kosa måste tagas, eller hotas Skeppet at sönderbrytas mellan vågorne. Man hoppas at ödet skall föra det fram til den lyckliga ort, hvars läge man ej känner. Efter en långvarig segling, börjar Styrmannen frukta, at ej vägen är den rätta: men antingen skamlig öfver sit misstag, eller tvungen af några få enskildas egennytta, som finna resan både lönande och beqvämlig, och som vid påkommande nöd hoppas at rädda sig med det förnämsta bytet, tvingas han at fullfölja. Åndteligen nalkas man et ohyggeligt land, helt annat än det man sökt, omgifvit på alla sidor af reflar och klippor. Lycklig, om man ännu kan frälsa sig från et skeppsbrott, vända tilbaka på den väg, som man blindwis följt; och med förlorad tid; tömda lifsmedel, utkastadt gods, sönderrifna segel och krossad köl återkomma til det ställe, hvarifrån man utgått. Sådant är ofta uphofvet, sådan fortgången och verkan af allmänna författningar. Den största Minister hindras af ärendernas eviga rörlighet, at altid grunda sina förslag på säkra calculer. Ofta är ej annat än en uttömd mängd af misslyckade försök, som tvingar honom at sluteligen antaga det rätta. Men då saknas kanhända både styrka och medel at fullfölja detsamma. Erfarenheten är en säker, men dyr Läromästare för Riken. Man bör icke updraga henne den vådeliga rättigheten at visa skadan af hvad man antagit på gissning, men blott at besegla nyttan af hvad man

förutsett med visshet. Om detta förutseende af författningars verkan, detta förekommande af erfarenhetens dom, är möjeligt hos menniskor, är det sannolikt hos dem, som jämte ögon at se med, fått det lugn och den stillhet, som fordras at se väl, se med säkerhet och til djupet; jag menar den class af Medborgare, som ej upsatte til de allmänna ärendernes förvaltare, kunna gifva åt tankan, åt pröfningen och calculén den tid, som de förre merändels helt och hållit måste upoffra åt verkställandet; jag menar de Lärda i et Land. Vi må lyckönska vårt tidehvarf, då Philosophien öfvergifvit det onyttiga gräl, det mödosamma ordabråk, de djupsinnige drömmar, de obegripliga tvister om onaturliga ting, som i så många sekler uptagit Snillets hela styrka och bortvändt des upmärksamhet från verklighet til digter. Den Scholastiska Theologien har blifvit störtad från sin Thron, och dragit med sig i sit fall Metaphysiken des medregent och första stödet för des välde. Alla de öfrige betraktande Vetenskaper, som ömsom uphäfvit sig til Litteraturens tyranner, hafva hvar efter annan blifvit nedflyttade til de rum, som dem tilhöra efter nyttans rang. Physiken, så dåraktig, då hon på lysande gissningar bygger en verld som ej finnes, eller i förfarenhetens spår söker uptäkter, som aldeles äro utom vår verkningskrets; Mathematiken, så tom i all sin djuphet, då hon bevisar sig fram til sanningar, som aldrig

kunna flyttas utur liniernes och numrornes gränsor; Botaniken, så barnslig med alt sit behag, då den endast bemödar sig at upräkna namnen af alla örter på jorden: alla dessa Vetenskaper hafva i sednare tider blifvit återförde från sina fåfänga utsväfningar, och tvungne at taga sit värde af det gagn, som de göra vårt slägte. Deremot hafva nu de practiske kunskaperne vunnit en välförtjent företrädesrätt til snillets val. Auctorerne, mera måne om Allmänhetens tacksamhet, än om Skolans lof, hafva burit med behjertenhet granskningens fackla til de Styrandes magt och de lydandes rätt. Des ljus har blottat Politikens hemlighet, förskingrat mörkret i Lagarnes labyrint, vidgat Handelens utsigt, lättat Idoghetens möda, lifvat Konsternes täflan, och gifvit en ny fruktbarhet åt Jordbrukarens fält. Jag vet hvad möda man länge användt, at stänga Philosophen från dessa vigtiga ämnen; at han ofta pliktat med sin frihet och sit lugn för sit ädla bemödande; at man ansett för Statsbrott, då en enskild man vågat tala för allmänt bästa; och at man ändteligen sökt visa et lätsadt förakt för alla patriotiska förslag, som ej tagit sit uphof i Statsmannens hjerna. Huru? — har man sagt: dessa Cabinetts-Philosopher, som från sin vrå skåda verldens lopp, våga de väl dömma om et Rikes förvaltning? — Och jag frågar: hvarför icke? Ligga då ej Författningarne för hela Allmänhetens ögon? Äro ej deras verkningar, deras

nytta eller skada, synlige och känbare för hvarje medlem af Samhället? — Men detta förfarande må ej väcka vår förundran. Det är icke mindre naturligt, än obilligt. De Styrandes högmod kan ej annat än såras af den som granskar deras fel; deras egennytta ej annat än lida, då man uptäcker deras ränkor. *Rikshushållningen*, säger en stor Fransk Philosoph och Skald, *var i fordna dagar en förborgad konst, et slags Alchymi, som låg i händerne på några få personer, hvilka i sjelfva verket gjorde guld, men aktade sig noga at röja sin hemlighet.* Philosopherne hafva röjt den. En *Melon* och *Dutôt* i Frankrike, en *Child* och *Nickolls* i England, hafva varit de förste, som genom verkan af deras exempel och skrifter, visat Auctorerne sin rätt och förmåga til dessa ämnens afhandlande. Fåfängt upreste sig Ämbetsmännens myndighet at bestrida värdet af dessa Författares arbeten. När Folket blifvit uplyst, talar altid des röst mera mägtigt än de Storas fördom, och *Childs* Bok har snart i hundrade år varit et rättesnöre för Engelska Regeringen. Skuldsedlars transporterande, penningeräntans nedsättande och frihet i näringar, äro grundsatser dem han yrkat, och från hvilkas antagande härflutit den Rörelse, den Idoghet och Handelsstyrka, som uplyftat England til höjden af välmåga.

OM

OM SPRÅKFÖRÅDLING.

Hvad är menniskohandens styrka, utan verktyg at den rätt utöfva? Tankans skönhet, utan medel at den väl bilda? Snillet, utan hjelp af et odladt språk? — Huru mången Iliad har ej uprunnit och dödt i den vildas hjerna! eller fattad i et groft och barbariskt tungomål, blifvit glömd och föraktad i en uplystare tid!

Längst i ödemarken reser sig et Tempel, åldrigt som jorden, högt som molnet. Man ser ej utan häpnad denna ofanteliga byggnad, dessa spillrade klippor som upstigit på hvarannan. Kanske finner man äfven orsak til förundran i des ordning och indelning. Men hvad grofhet i des former, hvad ojämnhet i des fogningar! — Ach! ropar man blott med saknad, denna öknarnas *Palladio*, hvi ågde han icke marmorn? — Sådan är ofullkomligheten af det yppersta snilleprof, författadt i et hårdt och oböjeligt språk.

Der ser ni en tafla, som famnar kretsen af den vidsträcktaste utsigt. Stor i sin upfinning, i teckningen sann, äger den alt hvad Målaren kan hämta ur egit snille. Men hvar är lifvet, ljuset, rörelsen, behaget? De finnas icke der. Tusende färgor hade fordrats at dem uttrycka. Naturen, kanhän-

da, hade ej alstrat dem i Konstnärens land; eller hade han kanhända ännu ej förstått, at upsöka dem i des sköte. De som finnas i hans tafla äro få och utan glans; och åskådaren vänder sig, och frågar: hvar är *Raphaël?* — Så måste äfven hända med de förträffligaste skrifter på et fattigt språk. Hvar är *Voltaire?* ropar Läsaren; och ställer *Ossian* på sin hylla.

Här visar sig et fält, höljdt af de vackraste telningar och blommor. Icke saknas här den lifliga rosen, som längtar at pryda herdinnans barm, icke älskarens myrten, icke hjeltens lager. Men tisteln och videt qväfva ännu deras växt, och skygga deras glans. Den nyfikne vandringsmannen stadnar et ögonblick at betrakta Naturen i sin vilda prågt; men vänder snart om til de odlade parker, där hon lyser i sin fullkomlighet. — Så skiljer sig et prydt och renadt språk från et plumpt och ohöfsadt.

Välljud, rikedom och renhet äro således de hufvudsakeligaste fördelar i et Språk. At med framgång företaga et så vigtigt värf, som det är, at gifva et språk desta fördelar, fordras en förening af tvenne slags Snillen: det vackra och det forskande, Skaldens och den Lärdes. De måste arbeta med hvarandras råd til hvarandras nytta, om ej språket skall förlora i renhet hvad det vinner i styrka, eller upoffra behaget åt den

kalla ordningen; om det på en gång skall blifva et språk för hjertat och förnuftet, för sinnena och själen. Skalden (i detta ordet begripes äfven Vältalaren,) Skalden har til föremål, mer at röra än uplysa, mer at måla än beskrifva: Philosophen tvärtom. Den förre ser alla ting blott i förhållande til menniskan, des sinlighet, des lidelser; den sednare forskar deras invärtes värde, deras förhållande mellan sig, och til det hela. Skalden, således verkande i en trängre krets, inom bildningen och känslan, märker i språket inga andra brister, än som hindra deras uttryck. Men gifves något språk, der många sådane finnas? Åndteligen tvungen at söka et nytt uttryck; hvad gör han? Han väljer det lifligaste för sinnet och det behagligaste för örat; men blifver det ock altid det sannaste för förståndet? — Tänd, som han är, af alstringsbegäret, jagad af nya påträngande känslor at med hastiga steg genomstörta sit ämne, deraf oförmögen at, om jag så får säga, förallmännliga begreppen, tvungen at förakta den omständliga sanningens tröga, analytiska gång, skapar han uttryck som, kanhända lycklige för denna lifligare känslokraft, denna sjelfsvåldigare ordfogning, denna tilfälliga nummer, dock i andra fall, granskade af tånkarens öga, med skål skulle sakna både tydlighet, precision, renhet och framför alt noghet.

Lemnom nu Språket i den Lärdes hand. Jag borde til äfventyrs förut hafva anmärkt,

eller här icke anmärka, at jag med lärdom förstår den metaphysiska kännedomen af gamla språken; en kännedom som kräfver Philosophens hufvud. En i denna mening Lärd, har ej blott i sit minne hvarje ord och talesätt af Athéns och Roms tungomål; hans forskande öga har trängt sig ända in til själen af dessa språk, sett deras utmärkta nationliga lynne, deras medfödda skiljedrag, alt i jämförelse med sit egit språk, och i afsigt at begagna det af deras fördelar. Men i verkställigheten häraf, hvad fara at åter denne lika lätt går öfver til en annan ytterlighet, tvärt stridande mot Skaldens. Då han vet, at den första, ovilkorliga afsigten med alt menskligt tungomål är den, at begripas; då han naturligen är böjd genom arten af sit snille at lemna företrädet åt noggranhet framför skönhet, åt teckningen framför färgorne; då han saknar i sit modersmål de växlande böjningar och ändelser, som i gamla språken gåfvo åt hvarje tankbild et, utan omväg eller tvetydighet, omgränsadt skick af tid, person, antal: en brist, illa ersatt i våra Nordiska tungomål genom bruket af artiklar, som så mycket tänja och förslappa uttrycket, och som binda det til en släpande, enformig gång; då han härigenom misströstar, at kunna gifva sit egit de förenta fördelarne af de gamla språken: frihet utan oreda och tydlighet utan köld; at kunna göra det lika skickligt

för talet och sången, lika, et språk för menniskor och Gudar; huru fruktansvärdt är det ej, at Philosophen i detta fall endast rådfrågar sin egen fördel, bildar et språk, blott för sanningen och beviset, förstör på en gång den frihet det äger och framdeles kunde vinna, bestämmer hvarje ord til en oföränderlig betydelse, pålägger uttrycket en slafvisk gång parallelt med tankan, och stadgar således för en lag hvad förut blott var en olycka.

Häraf skönjes, at om Skalden tarfvar den Lärdes hand at aga sin djerfhet, är ock denne i behof om Skaldens råd för at elda sin vishet. Lyckligast är, då ingendera behöfver et främmande biträde, då Skalden är philosoph, och den Lärde äger smak.

OM ANDELIGE POEMER, och huru de böra dömmas.

För at dömma med rättvisa om dylike arbeten (vare det sagdt utan anstötlighet) bör man se dem med Trones mer än Smakens öga. *Aristoteles* och *Longinus*, *Cicero* och *Quintilianus* skulle visserligen ej röras eller medelmåttigt röras af vissa skönheter i sjelfva *Kloppstocks Messias*. Det är Tron allena, som rätt kan fatta den stora Försoningens hemlighet, af en Gud som lider, en Gud som dör; Religionen allena, som med heligt ljuf fasa kan fästa en hvilande blick på taflan af det ohyggligaste mord; med forskning följa, med tjusning räkna hvarje blödande sår, hvarje skälfvande muskel, hvarje söndersliten fiber af det oskyldiga klagande, dödskämpande Offret; det är ändteligen Religionen, som skapar en ny ordning af poetisk skönhet, som tillåter, hvad säger jag? — som fordrar, förädlar, gudomligar, de uttryck och former i stylen, som en verldslig Granskare i et verldsligt skaldeslag med skäl skulle anse som fel mot smaken.

Tilläggom en anmärkning, som bör göra denna skilnad äfven begriplig för den otrogne.

Hvarje passion, och kärleken i synnerhet, har sit egit språk, som blott kan döm-

mas af passionen. Des Logica och Rhetorica äro ej *Plennings* och *Vossii*. Des gång är flygt, des röst är rop, des rörelser hänryckningar. Den älskar framför alt at uttömma sit ämne, at vända det om på tusende sidor, at återkomma på sina spår, at ofta uprepa samma tankar och uttryck. Jag påkallar alla Läsare af *Rousseaus Eloïse*. Hvad solecismer, hvad utsväfningar, hvad tomma utrop, hvad ledsamma omsägelser, hvad brist af god ton skola ej här Puristen, Philosophen, och Hofvet finna? Hvilken känslolös ropar ej: *denne Auctor rasar.* — Men J, hänryckte Älskare! J, som läsen dessa Bref med *St. Preux's* och *Julies* hjerta; hvad blifver er dom? beundran och tårar. — Nu, hvad är Religionen, den sanna, lefvande Religionen; om ej en Passion, den renaste men ock häftigaste af alla menskliga passioner, den ömmaste af all kärlek?

Hvarje Christen Philosoph, hvarje upplyst tänkare, som lärt at göra sig räkning för sina känslor, at väl studera det menskliga hjertats anatomi, lärer finna utan möda och medgifva utan förargelse, at i sjelfva *Messias* de termer, talesätt och vändningar, framför alt de ofta uprepade uttryck, som icke väl torde gillas af en verldslig smak, äro just desamme, som kan hända aldramest göra intryck på den trogna upeldade själen, och at äfven sjelfva ljudet af främmande

och obestämda ord, såsom *Golgatha*, *Gethsemane*, *Zion*, *Kidron*, *Bethlehem*, *Vintramparn*, *Purpurmatken*, m. m. hafva för en Christen en viss harmoni, som tränger til hjertat; et heligt rörande behag, i synnerhet för den som intet tydligt begrep dermed förbinder. I sanning är Religions-känslan, liksom all annan förtjusning, så oskiljaktigt förbunden med det mechaniska ljudet af vissa genom vanan helgade ord, at i fall dessa ord, *gissla*, *stinga*, m. m. förbyttes uti andra til begrepp helt och hållet lika gällande synonymer, så skulle de törhända i stället för nöje, vördnad och andakt, väcka misshag och förargelse.

Det är klart, at den Granskare som ej känner eller iakttager dessa särskilda grunder för den Andeliga Poesiens och Vältalighetens Æsthetik, måste nödvändigt fela i sina omdömen deröfver, och ofta anse de yppersta skönheter som fel.

OM VÅRT FORDNA PREDIKOSÄTT.

Huru lyckligt, om Religionen altid blifvit tolkad på värdigt sätt; ty vi tvifle ej derpå: Nådens verkning, icke mindre än all sannings, är at öfvertyga och röra. Öfvertygelsen blifver större och lättare i samma mon, som sanningens skäl föreställas med styrka, ljus, ordning och behag. Intrycket likaså, i mon af den vigt hon synes äga på vår lycksalighet. Antingen behöfver Gudaläran ingen tolk, eller måste des verkan mycket bero af deras skicklighet, som densamma föreställa.

Det är sant, at deras förhållande ej är lika på alla tider och ställen; at Läraren måste lämpa sit föreställnings-sätt efter åhörarens uplysning; at fordomdags i en barbarisk ålder, och ännu i dag bland en okunnig menighet, den högre Vältalighetens prydnad och behag dels voro onyttige, dels ock kan hända skadelige. Men vi tale endast här om den tid hvari vi lefva, om den sanna vältalighet som vet at ställa sig på sit rum, och som annorledes ej vore det.

En Författare har anmärkt, at menniskorne aldrig kunna hinna til det sanna, i hvad slag som hälst, utan at förut hafva

genomvandrat alt det falska och orimliga i samma väg. Hvad glad förhoppning böre vi då ej äga, at snart hafva upnått det fullkomliga i vårt Predikosätt?

Eller finnes väl mer några afvikningar at göra, några fel at lära känna? Man må icke tala om det falska val af ämnen, som länge gjort, at man uppehållit sig mer vid det öfvernaturliga som bör vördas, än det naturliga som kan fattas, mer vid miraklerne som förvåna, än lärdomar som förbättra, mer vid inbildningens än hjertats föremål. Men i hvad orimlige former har man ej klädt dessa ämnen? Än, för at ej afvika från Guds rena ord, ej utspäda des innehåll med mennisko-tilsatser; har man nöjt sig med, at upställa en lång samling af Skriftens språk, i en annan ordning än de der hvarandra följa, och således ofta utan all ordning — än, för at skryta med en vidsträckt lärdom, blandat utan anständighet det gudomliga med det verldsliga, det Christna med det Hedniska, ljus med mörker; påkallat *Plato* at förklara Treenigheten, anfört *Ovidius* i läran om Skapelsen, sammanbragt Propheter, Philosopher, Apostlar och Classiske Auctorer — än åter, för at röja en inbillad rikedom i egit snille, utvalt et enda språk ur Skriften, et enfaldigt uttryck af några få rader, uttänjt detsamma til flere arks afhandling, dränkt des styrka i en flod af ord, visat vigten af hvarje bokstaf, delt och åter delt hvad ej

ägt några delar, och sorgfälligt förklarat hvad redan förut ägt all möjelig tydlighet.

Hvad åter stylen egenteligen angår, tyckes den i andelig som i verldslig Vältalighet, redan hafva varit alt hvad den icke bör vara. Huru länge har man ej sökt det konstlade och besynnerliga, innan man stadnat vid det enkla, naturens! Man har ej kunnat föreställa sig, at det fullkomliga i alla slag vore det närmaste at tilgå, vore det som instämde med hvarje menniskas begrepp, som ingick i hvars mans känsla. Häraf denna spända Orientaliska styl, som så illa passar til våra Nordiska tungomål, dessa slösade bilder som förvilla förståndet, stora phraser som ej säga något, tvungna liknelser som ej lära något, blomster som qvåfva tankan, utrop som kyla själen, Lagen framställd i epigrammer och Evangelium i gåtor.

Lägger man härtil alt det tvungna i utförandet af hvad så orimligt blifvit sammansatt, det våldsamma i rösten, det löjeliga i åtbörden; så torde man häruti, om ej finna en ursägt, dock igenkänna en orsak, til den vackra verldens försummade kyrkogång. Kanhända har man oftare ägt skäl at beklaga, än förifra sig deröfver. Det är sannerligen svårt för en uplyst man, i fall icke omöjeligt, at hämta upbyggelse för sin själ på et rum der smaken, örat och ögat tillika såras.

OM SKILNADEN EMELLAN DEN POLITISKA OCH RELIGIONS-MORALEN.

Utan at ingå i den stora frågan: *Om et Samhälle kan bestå utan Religion;* det vill säga: *med blotta banden af Lagar och Moral?* — en fråga, den man ej förr torde fulleligen kunna afgöra, än man funnit, hvad ännu lärer återstå at finna, et Land förutan all Religion, der Lagarne och Moralen upnått en stor grad af fullkomlighet, och der den sistnämnde hos en eller flere Generationer, på sätt som nu sker med Religionen, blifvit inplantad som fördom från barnaåren — utan at, säger jag, ingå i denna svåra och granlaga fråga, lärer man med all visshet kunna påstå, at i alla Religioner, äfven ock i vår enda sanna Lutherskt Evangeliska, en god, allmänt fattad, som fördom inplantad, Medborgelig Moral, är af yppersta vigt och nytta, dels för at rätta hvad i de *falska* Religions-Moraler finnes stridigt mot Samhällens väl; dels ock för at stödja hvad i Moralen af en *sann* bjudes nyttigt för detta ändamål, eller at fylla hvad deri brister. Et ömtåligt öra skall ej såras af denna sats, så snart man väl fattar hvad med en *Politisk* eller *Medborgelig Moral* sannt och rätt förstås: at den nemligen består i *Låran om de från förnuftets ljus hårledde pligter, dem hvar och en Medborgare åligger at upfylla, til befordran af*

Samhållets vål förknippadt med des egit timliga båsta: — då deremot *Religions-Moralen* innefattar *de af Gud uppenbarade bud, dem menniskor af en viss Religion böra iakttaga för at vinna en evig salighet.* I falska Religioner (och detta är just et bevis af deras falskhet) äro båda dessa Moraler så olike hvarandra, at oftast de pligter den sednare föreskrifver äro tvärtom förstörande för både enskild och allmän närvarande sällhet, såsom allehanda kroppens marteringar, tiggeri, Klosterlefnad, blind lydnad, blind tro m. m. Hvad åter den Christna Religions-Moralen angår, så, ehuru öfverensstämmande den ock är med den Borgeliga, lärer dock ej kunna nekas, at de så väl i *Beskaffenhet* som *Motiver* och *Medel* mycket skilja sig från hvarandra. Tro, hopp, försakelse, tålamod, ödmjukhet, andans fattigdom, bön och kyrkogång, Dop och Nattvardsgång o. s. v., dessa pligter, så oumgängelige för hvars och ens andeliga och eviga välfärd, äro det icke lika för et Samhålles flor. De öfrige mer egentligt Moraliske pligter, som vår Christendomslära yrkar, ej som medel til saligheten, men som nödiga frukter af en saliggörande Tro: Föräldrars kärlek för sine Barn, Barns vördnad emot Föräldrar, Makars inbördes trohet, de Rikes gifmildhet mot de fattige, Tjenarns lydnad mot Husbonden, Undersåtens mot sin Öfverhet, m. m., äro utan all tvifvel helt och hållit instämmande med den Borgeliga eller

Politiska Moralens bud; men de äro hvarken de enda, eller de första ibland dem, en Politisk Moral föreskrifver eller bör föreskrifva. Vål hvilar til en stor del på deras upfyllande et Samhälles bestånd, lugn, ordning, lycksalighet; men de rädda det ej från undergång, de lossa det ej ur fjättrarne, de lyfta det ej til höjden af ljus och ära och magt och välmåga. De stora, egentliga Samhällsdygder: mod i Fäderneslandets faror, hog at strida emot des fiender, en brinnande kärlek för lag och frihet, lika brinnande hat för våld och förtryck, Patriotismens alla mödor och offer, begäret til Medborgares aktning, til odödligt namn ...., dessa dygder äro ej de, för hvilka Himmelen utlofvas i någon falsk Religion; icke heller i den sanna, annorledes betraktade än som följder af en rätt Gudsfruktan. Men skulle nu äfven medgifvas, at den Christna och den Politiska Moralen til deras *Beskaffenhet* voro aldeles et och samma; så blifver dock skilnaden synligt qvar i anseende til *Medlen* och *Motiverne*. De pligter den förra befaller, til lydnad af *Guds uppenbarade ord*, dem leder den sednare från det allmänna *Menniskoförståndets ljus*: den lön som den förra utlofvar efter *döden*, i anställandet af de lycksaligaste *betraktelser för vår Själ*, den framställer den sednare *här i lifvet*, i njutandet af *lekamliga fördelar och nöjen*. Huru stödja de icke således hvarannan inbördes! huru leda de icke manni-

skan med fördubblade band desto säkrare fram til målet! Det finnes menniskor af så jordiska sinnen, så trög och kort bildningskraft, så liten uphöjelse i själen, at den minsta närvarande fördel mera väcker deras begär, än den största lycka som lofvas dem i en framtid. Af sådan beskaffenhet var det fordna Guds Folk, i hvars Religion nästan aldrig omtalas andre straff och belöningar än de lekamlige här i tiden. — Af sådan och ännu värre beskaffenhet äro de, som hvarken tro en Uppenbarelse eller et tillkommande Lif: och desse, beklagligen, äro i sjelfva Christenheten icke få. Hvad skäl, då ej Lagarnes tvång försloge, skulle förbinda desse olycklige at upfylla sina pligter i Samhället eller leda dem tilbaka från lasten til dygden? Hvad annat än den väl fattade och väl fästade sanning: at Dygd och Sällhet, at Last och Olycka äfven här i tiden äro naturligen förbundne, at den gode Medborgarens belöning är sinneslugn, frid, frihet, välmåga, magt, heder, anseende; då deremot den elake Medborgarens lif är upfyldt af faror, förtärdt af fruktan och samvetsqval, förkortadt af våldsamma lidelser, och et mål för förakt eller förbannelser. Det är sant, at denna Lära har i enkla fall sina svåra inkast; har i illa inrättade eller förvaltade Regeringar icke alla individuers erfarenhet för sig; at det synes orimligt at vilja bevisa en försmägtande usling det hans

egen nytta, hans egen sällhet begär at hälldre med hustru och barn förgås af hunger, än at stjäla ifrån den rike en skärfva af gull som denne ej saknar eller behöfver: men härvid bör märkas hvàd vi ofvanför flere än en gång sagt, at man nemligen skall inplanta från späda år denna lära, som fördom, i barnens hufvud; at, således inplantad, förvandlas hon til en känsla mera stark än alla motskäl af en kommande erfarenhet; och at utom detta medel sjelfva Religionen sällan ägde nog magt, at hålla tilbaka en brottslings hand i det omtalte fallet.

OM ACTIONEN I DEN EGENTELIGEN SÅ KALLADE DRAMEN.

Mån ej det fordras för en Actör i Dramen; mindre konst kan hända, men mera verkelig talang, det vill säga mer själ, mera sann eld och känsla, än i sjelfva Tragedien? Alt uti denna: Personer, Händelser, Språk, ton och åtbörder tål och kräfver en förhöjning öfver Naturen; men från denna förhöjning til förstöringen deraf, från styrka til våld, från värdighet til tvång, hur mången förstår at utstaka en gränsskilnad; och är den ej här lika svår at finna som i Tros-ämnen svårt, at altid nog säkert och tydligt se, hvad som *öfvergår förnuftet*, och hvad som *strider deremot?* Dessa Tragediens Konungar eller Tyranner, dessa Hjeltar eller Våldsverkare, dessa Gudar eller Missfoster, utgöra de ej en egen class af varelser, lika skilda i arten af sina passioner, som i sättet at gå och stå, från oss vanlige menniskor? — Dock vaktom oss väl at något ting öfverdrifva. Utan tvifvel gifves et sant och falskt spel för den Tragiska Handlingen, utan tvifvel bestämda bryggliga lagar af natur och convention; men de som känna dem äro få. Hopen af åskådare är ej den som upvaktar vid Konungars Hof, ännu mindre som intränger i Konungars enrum. Den känner deras arm; men

föga deras ansigten, ännu mindre deras skick, och alsintet deras hjertan. Den tror blott i allmänhet, at alt stort är Kungligt, och alt Kungligt stort. De lemna nästan alt åt Actörens godtycke; och om denne visar sig i en reslig gestalt, följs af Vakt och Pager, är klädd i guld och diamanter, tar stora och långsamma steg på Theatern, gör stora rörelser med armarne, har stora plumer i hatten, för hufvudet högt och kroppen rak, framföralt declamerar sina vers med en stark och iholig stämma (och hvilket altsammans kan läras eller länas); så händer väl ej at man röres deraf, men mången undrar, förvånas och tror sig sett en Tragedie. I Dramen deremot är alting nedsatt til Allmänhetens känsla, liksom i Comedien til Allmänhetens förstånd. Då den förra framställer en rörande tafla af vanlige menniskors olyckshändelser och passioner, visar den sednare en löjlig tafla af deras dårskaper och fel. Hvarje åskådare af et någorlunda upbrukadt vett och erfarit hjerta kan häruti dömma med blotta minnet om föreställningens sanning. Han behöfver blott fråga sig sjelf, hvad uttryck i röst, blick och åtbörd, han någon gång såg hos en olycklig Far, et förskjutit barn, en bedragen Älskarinna, den nödstälde utan hjelp, den bedröfvade utan tröst, den förföljde utan försvar, en vän som förråddes, en dygdig som smädades, och alla de nedriga verktygen härtil — och om han

ej känner, om ej (då Författaren upfyllt sin pligt at skickligt välja och binda sin Fabel, tillägga, förkasta, sammanspärra, motställa, och gifva åt alt genom handlingens ledning och stilens skönhet, den starkaste dag,) om ej Åskådaren, säger jag, då lika lifligt och än lifligare känner samma intryck vid Digten, som fordom vid Sanningen af dessa erfarna Scener, ... då säge han fritt sin fördömmelse öfver Actionen.

OM SKADAN AF EN UTESLUTANDE SMAK.

Hvadan kommer denna envishet, lika skadelig för Läsarens nöje som Författarens snille, denna myndighet hos visse så kallade Kännare, at utan uppehåll ropa: *denna styl är blott den rätta; detta sätt bör allmänt följas; alt annat är at förkasta?* Den härrör utan tvifvel af inskränkt omdöme, af fanatism, eller egenkärlek. Den ena känner ej, den andra vill ej känna mer än det mönster de af händelse valt; den tredje, som finner detta mönster i sig sjelf, tvingas så mycket svårare at erkänna något annat. Häraf dessa krig, dessa eviga tvister mellan Kännare och Försökare, Journalister och Auctorer; detta nit af Orthodoxer mot inbillade Kättare, lika blindt, lika bittert på Parnassen som i Kyrkan; dessa hela Bibliotheker af stridiga afhandlingar om det sköna och sanna, af Rhetoricor och Poeticor som fängsla snillet, i stället för at leda det.

Hvarför frågar man ej Naturen? Af des oräkneliga alster har det ena mera skönhet och fullkomlighet än det andra; men alt är skönt i sit förhållande, alt fullkomligt i sit ändamål. Rosen äger ej Granens höjd, icke

heller Granen Blommans behag. Hvilken vågar ni väl fördömma?

Härmed är ej nekadt, at ju verkligen gifves et allmänt fult, et allestäds at förkasta: det som sårar allas sinnen, det som stöter allas begrepp, det låga och det orediga. Man bör medgifva ännu mer: all skönhet i naturen uphör at vara det, då den flyttas ur sit rum; alt fullkomligt blifver fel, då det nyttjas i falsk ordning, då det motsäger sit ändamål. Sätt granen i edra trägårdar, hölj klipporne med blomster, släpp strömmar öfver ängarne; och alt blifver obehag, galenskap, förvirring.

Som det förhåller sig i naturen, så förhåller sig ock i Konsterne, dessa aftryck af naturen; vare sig genom bildning, målning eller skrift. Icke nog med den skilnad i föreställningssättet, som åtskilde slag af Vitterhet fordra. Icke nog at Historien ej skrifves som Romaner, Romaner som Predikningar, Predikningar som Tal i en Academisk församling. Då hvarje art af Vitterhet dessutom är fördeld i hundrade olika mer eller mindre beslägtade grenar, som alla begära et olika afhandlings-sätt; ännu mer då stylen i desse särskilde delar bör rätta sig efter ämnets vidd, vigt och värde; då et Landskaps historia icke tål at författas som historien om et Kejsaredöme; då et krigiskt Folks

bedrifter annorleds böra målas än et fredligt Folks öden, Hjeltars lefverne än den svaga Regentens; och då sluteligen bör lemnas en Författare samma rätt i sin styl, som sit ansigte, at med egna drag skilja sig från andra, fast ej från det menskliga, vara sig och ingen annan, med et ord, at vara Snille: huru falsk, hur skadelig är då ej den fördom, at i hvarje slags Vitterhet blott framställa et mönster, blott gilla et sätt, och förkasta alla öfriga.

OM ALLMÅNHETENS DOMSRÄTT I VITTRA MÅL.

I de fleste Lagstiftningar har den rättighet blifvit tillagd de högst upsatte medborgare, at endast dömmas af sina jämlikar. Vittre Författare hafva af naturen samma rätt. De som missvårdat den, de som obetänksamt stigit ned at underkasta sig en lägre Domstol, hafva til äfventyrs för en tid varit glade, at se sin svaghet mera mildt än upplyst pröfvas; men antingen derföre at den sanna ärelystnaden icke länge smickras af et oförstådt beröm, eller ock at berömmet en annan dag gifvit rum åt et lika blindt smädande, visar erfarenheten, at alla goda Snillen förr eller sednare vädjat til en Öfverrätt: sina likars dom. Lycklig den yngling som, vid första steget på Vitterhetens bana, icke sökt annan lager än den täflare förlora, och kännare gifva; som altid visligen förstått at högre värdera någras aktning, än mångas beundran. Ty hvad äger denna beundran, som med skäl kan smickra en tänkande man? Är den en känd vördnad för et erkändt företräde? eller är den ej häldre det vanliga offer, som hopen gifver åt alt sällsamt och besynnerligt, åt alt hvad icke är des egit? et offer lika deladt mellan Snil-

let och Luftspringaren, den Gudomlige Skalden och Djuret från Africa . . . hvad säger jag? — ofta rikare skänkt åt dessa? Medelmåttan är hela verldens nationliga drägt; huru skulle de ej förvånas af den lysande skrud som Snillet drager? Men sedan nyfikenheten är stillad, kommer glömskan eller hatet. Vändom ögonen på de Gamle, våra mönster i alt, i vett som i smak, i seder som i snille. Icke sökte Latiens uphöjdare Skalder sin ära från torgen och badhusen i Rom. *) *Spernere vulgus*, var *Horatii* valspråk, och har blifvit det för alla värdiga Snillen som honom efterträdt. At högaktas af *Varius*, *Plotius*, *Virgilius*, at älskas af *Mæcenas*, at förnöja *Augustus*; så stort var målet för Romarens ärelystnad, deraf upsteg hans snille med vishet och smak, deraf sträckte sig hans röst genom kommande sekler. — Men den uplysta Allmänheten? — Vare evigt vördadt detta heliga namn! Blott fästom dervid en sann och värdig betydelse. Om vi dermed förstodo, hvad i sin vidd kallas Allmänhet: mängden af en Nation;

---

*) . . . . in medio qui
Scripta foro recitent, sunt multi; quique lavantes:
Svave locus voci resonat conclusus. Inanes
Hoc juvat . . . .

HORAT.

eller ock, mera inskränkt, de fleste af vissa uphöjdare Classer; hvad gjorde vi annat än förnedrade en Gudomlighet, hvars rätt til Snillets och Dygdens dyrkan endast måste grundas i deras högsta besittning. Man ler åt besynnerligheten af de Philosophers lära, som i alla enskilda varelsers olycka trodt sig finna et allmänt väl; men om man ej likaså vill tro, at Allmänhetens uplysning är en sammansats af de flestas okunnighet, så måste man med denna uplysta vördnadsvärda Allmänhet ej annat kunna förstå, än de få i alla Stater: Kännare, Snillen.

OM ORSAKEN TIL DEN RINGA AFSÅTTNING SOM BÖCKER ÅGA I VÅRT LAND.

Betrakta vi först vår ringa Folkmängd, så följer väl klart at Läsares antal måste blifva hos oss ojämförligen mindre än i Frankrike, Tyskland, Ångland, o. s. v. Detta bevisar at Auctors-syslan icke kan vara en Etat här i Landet, och at, utom upmuntran af Regeringen, skulle Lärdom och Vitterhet hos oss aldeles förfalla. Men frågan är ej här om en afsättning, som riktar eller föder en Författare, men en som blott ersätter hans möda och kostnad. Dertil fordras föga mer än någre hundrade Köpare; och detta antal torde lätt böra finnas i et Land af mer än 2 och ½ million, och en Hufvudstad af 70 eller 80 tusen invånare. — Hvad skälet angår af vår mindre förmögenhet, och behofvet at hushålla, som ofta åberopas; vill man tro det, den stund det visar sin verkan i andra delar, t. e. i indragning af Möbler, Equipager, Viner, Deserter; i minskad afsättning för Värdshus och Grannlåtsbodar. Til des har man rätt at anse det som en förevändning. Sägom sanningen fritt ut. Det rätta men hemliga skälet ligger i den ringa hog vår Allmänhet äger för Kunskaper och

Upplysning, den afsmak hon hyser för alt sinnesbemödande. Visserligen röjer et upmärksamt öga hos denna Nation en tröghet i själen, en lättja i förståndet, förenad med en viss flygtighet; icke härrörande, som hos några Nationer, af et eldigt snille, en liflig och lätt känsla; men af brist på förmåga at fästa tankan; en viss mechanisk oro. Det vore ej svårt, at af Häfderne visa dessa egenskapers inflytelse i det stora af des Seder och Politik; huru härifrån til sin första ursprungliga orsak härrört des allmänna brister och olyckor; des ständiga kastning mellan olika Regeringssätt, des ledsnad vid friheten, otålighet vid bojorne, oskicklighet til viss lydnad; et blindt öfverlemnande åt hazardens nycker; lika obetänkt tjusning eller hat för sina Ledare; blott känsla af dagen, ingen varning af det förflutna, ingen framsigt i det tilkommande; stolthet i medgången, villrådighet i faran, nedslagenhet i olyckan; ingen egen, beståndande, nationlig caracter; blott en ytelig härmning af främmande folkslag; sederne, såsom bordet, en svärjande blandning af utländske tycken . . . Men alt detta må lemnas, och af oss endast anmärkas, at i Litteraturen denna tröghet och flygtighet bland hopen af Läsare förenat sig til den grad, at man fasar eller gäspar vid första åsyn af en Skrift, som öfverstiger några arktal; at man, tilgjordt, lika löjligt, än ratar det alfvarsamma som

långt och ledsamt, än lastar det qvicka som ovärdigt, barnsligt; ömsom klagar öfver brist på det *Solida* i Vitterheten, och det *Roliga* i Vetenskaperne: månne ej för at finna et önskadt skäl at förakta dem båda? — Skulle vi tro hvad några påstått, at dessa fel äro localens, äro infödda brister i nationliga lynnet, följder af en mindre lycklig organisation; at denna långa omogenhet i Moral som Physik, hos menniskan som hos djuren och växterne i vår Nord, äger sin grund i Climatets hårdhet, i Landets naturliga nöd: då, vore härvid ingen hjelp at hoppas, inga förebråelser at göra; då gåfves för Auctorer ingen annan pligt än at lämpa sig efter Allmänhetens oförbätterliga smak. Men skulle vi deremot, af hela vårt slägtes vanligen långsamma gång til odling, af sjelfve de nu mest uplyste Folkslags besvärliga omskapning, hafva anledning at sluta, det ofvannämnde orsaker, ehuru mycket inflytande, dock hvarken böra anses för de enda eller mest verkande; at, jemte dem, andre hufvudsakligare finnas i vanan och fördomarne, i äldre skadelige författningar, i en på Folkets okunnighet och förvillelse fordom grundad Statskonst, i falska begrep om uplysningens natur, om Lärdomens sanna värde, om Vitterhetens sanna ändamål; i bristande aktning för deras Idkare; i misstag om verklig förtjenst och lycka; i barnsliga, låga, oförädlade begär til börd och titlar,

til pragt och utvärtes anseende, til vinst, til vällust, til kroppsliga njutningar ... då våga vi ännu hoppas, at Sverige en gång äfven skall täfla i ljus, och de derpå grundade sanna Medborgerliga dygder, med samma Nationer, hvars laster och yppighet det hitintils härmat; at äfven en dag detta Land skall äga en Allmänhet, skicklig at läsa, värdig at dömma et arbete af vigt, af alfvar och längd; en Allmänhet hvars granskade säkra vördnad, mer än en lös, öfverrumplande beundran, skall blifva endå målet för des Konungars, Hjeltars och Snillens ärelystnad. Måtte samtida Författare, med ögat redan fästadt på denna lyckligare framtid, påskynda des ankomst, då de taga til föresats mer at rätta än följa sit tidehvarfs smak; mer at söka en senfärdigt växande ära, än et lif för dagen.

FÖRETALET
TIL
FREDMANS EPISTLAR. *)

Ypperlige Författare (om andre är ingen fråga) gjorde väl för Vitterheten och sin egen heder at, medan de lefva, sjelfve samla och utgifva sina Arbeten. Kanske finnes et sätt at göra ännu bättre: det vore at dela denna försorg med sine Vänner.

En Författares sanna *Vänner* äro de som, förenade genom smak för samma yrken, äga en själ at fullkomligen känna och värdera hans Skrifter, mod at tilstyrka upoffringar, hog at tjena mer än smickra; och som älska Personen, men än mer hans ära.

Det är ofta icke nog för en Auctors ära, at bli känd för hvad han skrifvit;

*) Tillagdt af Utgifvarne med så mycket mera skäl, som utom likformigheten med alt det öfriga, det tillika i begynnelsen innehåller just de Reglor, Författaren sjelf följt vid Samlingen. De få öfriga Tilläggningar, man trodt kunna göra, bestå i Fragmenter, hvarom mera på sit ställe.

men ock at bli frikänd för hvad han ej skrifvit; eller, det som är det samma, hvad han icke fullt gillar: ty hvilken är den Författare som vågar säga med Gud, at *alt kvad han gjort, var ganska godt?* — Men nu är man, i den lärda som i allmänna verlden, icke Far til andra barn, än dem man sjelf erkänner.

Man vill med dessa strödda reflexioner hafva sagt, at det Verk, hvars början nu öfverlemnas i Allmänhetens händer, är icke en obesedt sammanföst massa af alt hvad en Auctors hand författat, och endast bestämd af Förläggarens vinst; men en *Uplaga för Snillet*, men en af den lefvande Skalden sjelf, i råd med sine Vänner, öfversedd, granskad och urvald Samling af hans odödeliga Arbeten.

Om hvarje Auctors Skrifter, spridde efter hand, under en lång följd af år, i vanskelige, lösa, kringflygande papper, lätt löpa fara at antingen förkomma, eller misshandlas, stympas och frånkännas sin Uphofsman; huru mycket mera de Snillefoster, som, sällan alstrade vid Skrifbordets lugn, men i en stormande glädjes hvirfvel, straxt i deras födslostund tagit sin flygt ur Författarens hand utan at dit återvända, spridt sig omkring til Hof och Stugor, at läras af den okunniges som kunniges mun: Skrifter, som således blott förvarades i et otrogit minne,

eller ock i någre Samlares afundsamma gömmor, hvarur at dem draga, hopsamla, jämföra, fordrats Författarens egen hand och öga.

Men hvad som allenast fortplantades genom minnet, hvad derföre med tiden skulle lättast förloras, växla, förskämmas; var Musiken til dessa Arbeten. Man vet, at de fleste hafva gift sig tilsammans med förut kände Melodier; andre finnas dock, som erkänna samme Skapare med versen, och nästan alle hafva mer eller mindre emottagit Skaldens ändringar och förbättringar. Til evigt säker hugkomst, behöfde de således at af en skicklig hand en gång för alla omedelbarligen flyttas från Auctorens röst på papperet: detta är hvad som ock skett.

Säkert känner man ännu ej mer än til hälften dessa Poemers värde, om man blott känner dem som Poemer. Aldrig ännu voro Skaldekonst och Tonkonst mera systerligt förente. Det är icke Vers, som äro gjorde til denna Musik; icke Musik, som är satt til dessa Vers: de hafva så iklädt sig hvarandras behag, så sammansmält til en Skönhet, at man föga kan se hvilken mest skulle sakna den andra för sin fullkomlighet: Verserne, at rätt fattas; eller Musiken, at rätt höras.

Olyck-

Olycklig den, som utan öra och röst vill dömma om dessa Arbeten; men brottslig den, som efter vanlige reglor vågar at granska hvad ej kan jämföras, hvad som varit utan mönster, och skall blifva utan efterföljd. Och dessa Skrifter af egit slag, som icke blifvit anlagde på en öfvertänkt plan, icke vers för vers bildade, sammansatte, polerade; men ögnablicks skapelser, men tjusnings utbrott, men foster af sann ingifvelse, som, om jag så får säga, helgutne frambrustit ur en lågande bildnings sköte — har man väl rätt at kalla dem *Arbeten?* at anse dem som *författade?* at pröfva dem efter verskonstens allmänna lagar? — Säg icke, kalla *Läsande* Man! detta är fel mot språket, smaken ... Äg Skaldens känsla, äg Ynglingens hjerta, älska, drick, sjung: och du skall se dessa fel förvandlas til snilledrag; eller skall du ej se dem.

Det gifves andra lagar, helige lagar: Anständighetens, Sedernes .... Man förblande ej dessa termer:

Anständigheten kom; och Sederne försvunno.

Aldrig har man i någon tid mera ropat på Anständighet; och aldrig hafva Sederne .... *varit mera förskämde:* skulle Declamatören utropa — Det är falskt, öfverdrifvit; det har gifvits de tider, då både Anständighet och Seder försvunnit; och hvad är den förra, om

ej et offer åt de sednare? — Men medgifvom ock, at de ej äro i tiltagande; under det at deras yta, deras drägt eller larf, deras synbara uttryck i skick, tal och skrifter, kort sagdt Anständigheten, dag ifrån dag alt strängare yrkas.

Hvad denna Anständighet i Tal och Skrift angår, så synes härvid, som i många andra Moraliska ämnen, vår Allmänhets begrepp ännu föga stadgadt. Sant är ock, at det skall och bör växla från Stånd til Stånd, från class til class, i förhållande af olika seder och uplysning. Men ofta händer bland folk af samma uphöjning i Samhället, at den ena fördömmer som högst oanständigt hvad den andra gillar som en tillåtelig frihet. Hvad är skilnaden dem emellan? — Jag vill med en berättelse säga min tanka.

„För en tid sedan befann jag mig i en talrik samling af båda Könen, i hvad man kallar *Godt Sållskap*, til och med af *God Ton.* En ung Man inträdde: hans blotta utséende ingaf redan en böjelse til glädje. Han talade; man förtjustes. Han berättade vissa äfventyr af nog vansklig natur, han nyttjade uttryck i hög grad frie; men alt skedde med den qvickhet som blott ådrog beundran, de yra språng, den öfverhalkande lätthet, och framför alt den glädtighet, som ej lemnade tid at rodna förn man skrattat; då det

redan var försent, och då minnet af et skämt redan gifvit sit rum åt upmärksamhet på et nytt. Sjelfve Sedernes Väktare, vördige Åmbetsmän, ärbara Matronor, Åldern som Ungdomen, alla hörde och logo, alla instämde i denna Mannens beröm, och han böds at stadna qvar. — Förförd af exemplet, trodde en annan bland Sällskapet genom samma slags skämt kunna vinna samma framgång. Men de likaste saker äro altid mycket olika. Hvad naturen nekat, söker konsten fåfängt ersätta. Hans ansigte saknade dessa spelande drag, detta eldspråk af själen, som ofta talar mer eller bättre än sjelfva talet; än höjer et uttryck, än fyller des brist, än skyler den tydlighet det förmycket skulle äga. Hans ton var släpande; hans åtbörder tvungne. Detta gaf åt hans skämt et tycke af öfverläggning, som gör at et infall aldrig roar fast det är roligt, altid sårar när det är fritt. Hans skick tycktes säga vid hvarje infall: *hör huru qvickt!* och sedan han fällt det: *skrattar ni ej?* det tycktes varna en för at rodna; och derföre rodnade man åt alt. Det oskyldiga blef tvetydigt, och det tvetydiga plumpt. Snart började nu alla solfjädrar at flägta, alla pannor at rynkas, alla munnar at gäspa. Fruntimren fingo *migraine*, och gingo ur rummet den ena efter den andra. Karlarne började andra samtal. Den misslyckade skämtarn smög flat sin kos, och Värden gaf honom tilkänna med en betydan-

de min, at man undanbad sig hans återkomst." — Det är likväl visst, at den sednares skämt, hvad *Saken* angick, icke sårade Sederne mer än den förres. Skilnaden låg i *Sättet*.

Man hade först åmnat at utgifva dessa Arbeten under en allmän Titel af *Den Svenske Anacreon;* et namn, som redan länge blifvit tildeldt Författaren, men kan hända ej nog ärofullt. Det är sant, desse Skalder hafva båda sjungit om samma ämnen, om Vin och Kärlek; båda sjungit förträffligt; men detta är alt hvad de äga gemensamt. De hafva målat på samma duk, varit ingifne af samma anda; men för öfrigt hvad olikhet i teckning, i färgor, i figurernes former, deras ställningar, scenernes val! Den ena öm, ljuflig, intagande, fin: den andra yr, häftig, förvånande, rik. At jåmföra dem båda, är at jämföra Cascaden, des språng, des brusande svall kring fältet, med Källan som lent genom ängens sköte ormar sig fram utan dån och bölja.

Man skulle kanhända, hvad Stylen beträffar, med mera skäl kunnat nämna vår Skald för den *Svenske Pindarus:* så djerf är des flygt, så rik des bildning. Men förkastom dessa jämförelser. De äro ofta skadelige, altid felaktige. Det är genom dem,

som Författare, sedde på en enda förliknad svagare sida, af Granskaren dömts någon gång med en stränghet, som haft sken af orättvisa. Förgätom aldrig, at hvarje sant Snille måste äga sin egen ursprungliga form, vara *sig* och ingen annan; at den onyttiga frågan om Författares *likhet*, leder som oftast til den förhatliga frågan om deras inbördes *företräde*; at denna icke kan afgöras; at Snillen äro at anse som oändliga storheter, således *omåtlige*, och at Allmänheten i synnerhet icke äger deras måttstock. — Vi skola då finna, at det största beröm för Bellman som för Anacreon, är at den ena var — *Anacreon*; den andra — *Bellman*.

Må mig förlåtas ännu en sanning!

Om enahanda Artister, ehuruväl til naturen hvars andras Vänner och sannaste Domare, icke äro det altid; så ligger utan tvifvel et stort skäl härtil i en Allmänhets falska och inskränkta omdömen, des vana at jämföra, des högmod at utstaka Snillens rang, och des altför njugga förråd af aktning at tildela en, utan at fråntaga en annan.

SIGVARTH OCH HILMA. *)

FRAGMENT.

Alt år förbi; alt i en blick förloradt
Hvad lifvet ägt af ljus och lugn och glädje
Och lif — Och nu, hvad återstår mig, usle!
Hvad återstår? — Et hårjadt fält, en villmark
Der intet skonadt träd bår frukt af sällhet,
Och ingen ört som läker, intet blomster
Som ljuger hopp, men nakna tisteln, våxer,
Och sorgsna ljungen, svart som bårens kläde;
Och moln och dimmor hvila tungt deröfver.

O! fly dig vill jag, evigt fly dig, mörka,
Förstörda Jord — ach! mer ej Hilmas boning.
Ännu en enda omvänd blick åt lifvet,
En enda tår, at gråta mig tilbaka
De snabba dagar af förlorad sällhet,

---

*) Utom de Skrifter, som egenteligen voro aflagde för Samlingen, har man i Författarens gömmor funnit Fragmenter af 3:ne Poemer, nemligen: *Sigvarth* och *Hilma*, *Satir öfver Förtjensten*, och *Öfversättning af Youngs första Natt* eller *Complaint*. Utgifvarne, som noga följt Författarens föreskrift at ej det ringaste utvidga den af honom sjelf gjorde Samling, hafva likvål ej dragit i betänkande at, för egen del, bifoga nämnde okände Fragmenter, hvilka utvisa hvad man af detta stora och verksamma Snille än vidare haft at vänta, derest ej hans långvariga sjukdom och en tidig död afbrutit desse och flere hans arbeten.

Och sedan fly — til Hilma — fly i grafven.
Så kommen då? — Förgäfves! — Ach et famntag,
En enda tryckning til mit bröst? — Förgäfves! —
Och kan ej minnet fästa edra vingar?
Förmår ej saknaden med heta tårar
Beveka er? — J svaren mig: förgäfves!
Och hasten så alt längre ut och längre
På aldrig återtagna steg, och vinken
Med afvig hand, och ropen: Aldrig mera!
Och skogens suck och strömmens sorl och dalen
Och klippan svara: Aldrig, aldrig mera!
Nu Minne! Saknad, Sorg! — J stån mig åter,
J öfvergifven ej den vän J valden.
Nu, så förblifven evigt hos mig, grymme!
Och, för at läka såret af mit hjerta,
Föröken det, fördubblen det, förtäljen
Hvad Hilma var — och hvad jag sjelf har varit!

O Hilma! Hilma! hvad du var? — Jag svär det,
J Svithjods Skalder, hören mig — jag svär det:
Ej Ossians Sons röst, ej penseln, drucken
Af känsla, lif, behag och uphöjd skönhet
I Svenska Miltons nyktra hand, kan måla
Min Hilmas höga bild, men endast hjertat,
Blott Sigvarths hjerta känna den — En Gudom,

Ej stoftets barn, ej våsen af en dödlig,
Men himmelsk helighet, men Ånglars urbild,
Ach! — för et ögnablick allena, kom hon
På jorden främling, kallade sig Hilma,
Såg mig, och log, och sönk uti mit sköte;
Sönk, och försvann —

Ha! — der i dalens sluttning,
Der stod — der ligger nu i helga spillror —
Min fordna lyckas ljusa Tempel; hyddan,
Der, under Dygdens moderliga vingar,
I Himlens ömma blick, des ungdom växte
I dagligt stigande behag, at mogna
En dyrbar frukt för kärleken — för döden!
Der lutar, vissnad, kal, ej böjd af ålder,
Men tärd af maskens dolda styng, och sorgen
Och kalla vindars gift, den trogna Eken
Som tog min sållhet i sin tysta skugga —
Der, vid des rötter — fordom! — flöt en källa,
Med sagta sorl, i återförda hvirflar;
Af hennes bräddar drack den friska Rosen
Och Liljan kyste sig i hennes spegel —
Hit kom min Hilma, når, vid dagens sånkning
De matta strålar halka långs åt dalen.
Lått kom hon, som en vårflägt, öfver fältet;

Och såsom blomstret för de blida vindar,
Så sönk och upsteg blomstret i des fotspår —
Hår satte hon sig ensam med sin oskuld,
Och Vestan lektè i des öpna slöja,
Och böljan såg hvad aldrig dagens öga —
Tyst, som en vålnad, der vid håcken, låg jag,
Och mina blickar drucko himmelsk vållust:
Men falska löfvet hviskade min gömsla —
Et rop af Hilma — Sigvarth för des fötter —
O fly mig icke, himmelsköna Flicka!
O fly mig icke, grymma! — Jag år Sigvarth,
Som ålskar dig, som dyrkar dig, — o Hilma!
Som dör, om du ej ålskar mig — Hon darrar,
Vill fly mig, kan ej; vredgas, och förmår ej:
Det steg som fruktan tar, tar kårlek åter;
En blygsam rodnad glödgar hennes kinder,
Och redan smålter ögats hot i tårar.
En blick åt Himlen, en åt mig — så föll hon
Vanmågtig i min famn — O Sigvarth! Sigvarth!
Grymt sårar du den rädda Hilmas hjerta!
Jag borde fly dig, hata dig — Hvad vet jag?
Kanhånda år det kårlek, som du sade?
Kanhånda bor ej falskhet på din tunga,
Ej gift och låghet i din själ — Du gråter! —
Ach! kan jag se din gråt och ej förlåta! —

Nu såg: hvad vill du? — Jag är svag: du ser det.
Var ädel, skona mig, dig sjelf, och följ mig.
Der ned i dalen står min Faders hydda;
Han älskar mig, och dygden hos den Ädle;
Han skall ej neka mig åt Sigvarths kärlek —
O fins et villdjur, något troll ur afgrund,
Som icke lärt at vörda Dygdens tårar,
När mot vårt anfall och sin egen svaghet
Det vårn hon söker, är vårt egit hjerta? —
Och nu kom ordningen til mig at båfva:
Nu sönk min arm i vanmagt vid des sida;
Uti mit hjerta skalf en helig vördnad;
Knapt vågade mit öga up af jorden —
Kom! sade hon och flydde — kom! och flydde.

— — — — — — — —
— — — — — — — —
— — — — — — — —
— — — — — — — —

(Slutet.)

O fröjd! — nu ser jag målet för min smärta,
Och lifvets mål — Nu sjunker vandrarns fotspår
I dälden mer och mer — Nu skymtar, ryslig,
Vid nakna tallens fot den mörka floden,

Tyst, evigt sofvande, ej väckt af vinden
Ej hvälfd af vågen — Ser jag ej den gamle
Som nickar vänligt med sin kala hjessa;
Och lutar sig åt gent motsatta stranden,
Och slamret höres af den lösta kedjan.
Så nickar än en gång, och fäster rodret
Och bryter hvassens rygg med omvänd åra
Och klyfver, tyst, den svarta, sega böljan. —
Et rop! —— mit namn! Jag kommer, ja jag kommer.
Långt är ej steget öfver lifvets gränsor:
Långt är det ej, och icke svårt at våga
När Hilmas röst på andra stranden ropar.

SATIR ÖFVER FÖRTJENSTEN.

FRAGMENT.

Hvar har sin smak. Hvar följe sit behag.
Men gif ej dit för andra til en lag.

Om denna sats man altid velat följa,
Hvad gråt och bläck som ej fått jorden sköija!
Hvad blod besparts från verldens födslodag,
Om ingen sagt: dö, eller tänk som jag.
Då Örnens syn åt ljus och höjder glädes,
Flyr Ugglan rädd i klippans mörka hål;
Då lek och fröjd af Näktergalen qvädes,
Röjs död och rof i Korpens stråfva skrål.
Alt är Natur: du ser ej hennes mål;
Men hvad ej ses, du ej har fog at klandra:
Blif hvad du är: gif samma rätt åt andra:
Sök dygd och vett; men last och dårskap tål.

Må den som fått en Oxes starka lunga
Med Episkt ljud för Kungars öron sjunga
De storverks lof som äro ganska små,
Och til sin lön odödlig glömska nå.

Må Bubo strängt på vakt mot tankan vara
Från Act til Act uti en Opera,
Der språk och rim hvaran vid håret dra,
Der Jofur ses på rep i tråsky fara
At sina bud för Jordens barn förklara
I en roulade uppå et milslångt A.
Der ömma val, behaga, lågor, hjerta,
Med grymma qval, beklaga, plågor, smärta,
Sig koppla hop uti en Aria.
Må han vårt bröst til ömhets suckar röra —
I fall ej sömn på ögat skulle rå:
Må han förtjust de tåta handklapp höra
Som Skråddaren, Dansörn och Målarn få.
Må hvem som vill sig hår med hoppet föda
Om evigt lif en gång ibland de döda.
Jag lefver håldst så långe jag år til.
Et enda pris min sång förtjena vill:
Corinnas kyss, och C — s visa löje.

Philosophie och Kärlek! Gudapar,
Igenom er jag äger ljus och nöje,
Igenom er jag mig och verld fördrar.
Med lika nit för bådas edra lagar,
Åt eder två mit lif jag indelt har,
Åt Vishet en, åt Kärlek tvänne dar:

Då hon min själ til sanningen ledsagar;
Han i sin vård mit hjertas sällhet tar.
Jag söng i går din skönhet, min Corinna,
I morgon dig jag åter sjunga skall:
Men denna dag, då med et sagtadt svall
Mit kylda blod från hjertat kännes rinna,
Philosophie, jag dig til offer ger.

Uppå den jord, dit jag mig kastad ser
Et ögnablick at dväljas och försvinna,
Jag öga fått at se hvad kring mig sker,
Jag tanke fått at skäl och verkning finna.
Jag åtrår, skyr, jag vredgas och jag ler:
Men gör jag rätt? — Bör jag ej först besinna
Hvad hälst mit lof, hvad mit förakt bör vinna.
Mon af sig sjelf et ting sit värde har?
Mon fördom ej åt alt sin stämpel gifver?
Hvad är Förtjenst? och mon den fins? och hvar?

Af hvilken svärm i hast jag omhvärfd blifver
Som hvar för an på försteg yrka hörs,
Som, när af storm til vrede Hafvet rörs,
Med sorl och dån på vågen vågen drifver.
En Ädling först ur trängseln rusar fram;
Hvad? ropar han med hög förmäten ifver,

Pack, gifven rum: man har då ingen skam;
En djerf Pedant, en usling törs behaga
At min förtjenst i gudlöst tvifvel draga!
Hvem dödlig fins en högre åra vård:
Vet at mit namn i svansen drar et svärd,
At tusen år och flera ha förflutit
Sen Riket gagn utaf min Stamfar njutit;
At om mit lif ej lika nytta bår,
Det lika högt för Staten kostsamt år;
At om han djerf til död och faror ilat,
Hans blod ej ån från ådla ådror siladt
Det frålsegry, den glans, den mjölkart fått
Som jag i arf med sexton anor nått,
Som gör mit blod för dyrbart til at spillas
För Kungars gnabb och för en Pöbels vål.

— — — — — — — —

— — — — — — — —

ÖFVERSÄTTNING AF YOUNGS FÖRSTA NATT ELLER COMPLAINT.

FRAGMENT.

Du, som en tröttad verld i hulda armar sluter,
O Sömn, som lif och kraft i alla våsen gjuter,
Mig, mig, förskjuter du! — Lik falska vänners hop,
Du följer glädjens röst, men flyr de uslas rop;
På lena vingar sänkt til lyckans sälle dårar,
Du skyr de ögonlock som fuktas utaf tårar.
Ur dvalan af en bädd, som ingen hvila ger,
Jag vaknar — Lycklig den, som icke vaknar mer;
Allenast drömmar ej i sjelfva grafven finnas,
Och af försvundna qval förmågan at dem minnas.

O Drömmar! vålnader af dagens plågohår!
Som ärfven deras rum när ljuset slocknadt är,
Mig jagen J från djup til djup af digtad smärta —
Ach! digtad för min syn, men icke för mit hjerta.
Och när Förnuftets blick med ögats öpnar sig
Och visar mig på nytt mit alt, mit hela *Mig*,
Hur önskar jag mig ej i eder famn tilbaka
At dock et hemligt hopp om er förskingring smaka.

Ej

Ej dagen timmar nog för mina sorger har
Och mot mit ödes natt är höstens midnatt klar.

Från höjden af en Thron, på drakars vingar buren,
Tyst sänker denna stund til skötet af Naturen
Den dystra nattens Gud sin scepter utaf bly:
Och rörelse och lif och ljus och bilder fly —
— — — — — — — — —
— — — — — — — — —

VERSER
AT SÄTTA UNDER KELLGRENS
PORTRÅT.

Så ljuflig KELLGRENS stämma var
Hvar gång Han Guda-Lyran rörde,
Så skarpt Hans rena vett man hörde
När Han åt Sanning offer bar.

GYLLENBORG.